

TYTSJERKSTERADIEL BLOEIT!

Mei-inoar foar ús gemeente



BEGROTING 2024-2027

Tytsjerksteradiel

De Begroting is de inhoudelijke en financiële kaderstelling voor de komende periode. De Raad geeft hiermee richting aan het college voor het jaar 2024 en volgende jaren.

gemeente | tytsjerksteradiel

w o m f n j
g h b s e
s g s e
e

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
1 BEGROTING	4
1.1 Ynliding	4
1.2 Leeswijzer	6
1.3 In vogelvlucht	7
1.3.1 Begroting in beeld.....	7
1.3.2 Ontwikkelingen beleid	10
2 Besluitvorming	31
3 BELEIDSBEGROTING	32
3.1 Programmaplan	33
0. Bestuur en ondersteuning	34
1. Veiligheid	39
2. Verkeer, vervoer en waterstaat.....	45
3. Economie	50
4. Onderwijs.....	53
5. Sport, cultuur en recreatie.....	57
6. Sociaal domein.....	64
7. Volksgezondheid en milieu	74
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern	80
Overhead	85
3.2 Paragrafen	98
3.2.1 Lokale heffingen	99
3.2.2 Weerstandsvermogen c.a.	109
3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	124
3.2.4 Financiering	128
3.2.5 Bedrijfsvoering	132
3.2.6 Verbonden partijen	137
3.2.7 Grondbeleid	157
3.2.8 Wet Open Overheid	160
4 FINANCIËLE BEGROTING	163
4.1 Overzicht baten en lasten	164
4.1.1 Meerjarenbegroting	165

4.1.2 Toelichting	166
4.1.3 Baten en lasten per taakveld	178
4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting	182
4.2.1 EMU-saldo	182
4.2.2 Investerings	184
4.2.3 Financiering	185
4.2.4 Reserves	186
4.2.5 Voorzieningen.....	187
4.2.6 Behoedzaamheidsbuffer	189
4.3 Meerjarenbalans	191

1 BEGROTING

1.1 Ynlieding

Meielkoar oan itselde ein fan it tou lûke

Foar jo leit de begrutting 2024–2027. As gemeente Tytsjerksteradiel kieze wy derfoar om – sa't de VNG frege hat – sjen te litten wat it finansjele perspektyf is sûnder yngripen fan ús kant. En dêr wurde je net fleurich fan. Wy sakje flink yn 'e reade sifers as it Ryksregear de koarting fan 3,5 miljard euro op it gemeentefûns net werom draait. Oant no ta sit dêr gjin beweging yn en lykje de sinjalen net posityf.

Tagelyk: der komme ferkiezings oan. De Twadde Keamer kriget nije leden en der komt in nij kabinet. Dat der lizze kânsen om fanút fyzje in nij fûnemint foar dit lân út te rôljen. Wy geane der fanút dat dêrby neitocht wurdt oer it feit dat gemeenten en Ryk meielkoar oan itselde ein fan it tou lûke. As ynwenners fan dit lân sintraal steane, dan soe it petear mei gemeenten dochs folle konstruktiver kinne en moatte. Gemeenten binne de earste oerheid en steane tichteby de ynwenners. De noeden fan minsken komme as earste by in gemeentlik loket telâne. Gemeenten binne net in safolste kostenpost, wy besykje yn it ferlingde dit lân mei foarút te helpen. Wy hoopje nei novimber op nij elan.

De wichtige kar dy't de gemeenteried yn juny makke hat is dy fan de ûntflechting fan de wurkmaatskippij. Dat betsjut dat der kosten makke wurde moatte om dat foarelkoar te krijen, mar der sil ek ynfestearre wurde moatte yn in nije organisaasje. Der sil meielkoar neitocht wurde moatte oer wêr't dy organisaasje oan foldwaan moat om de útdaagings fan de takomst, mar foaral it ferlet fan de ynwenners fan dizze gemeente hannen en fuotten te jaan. Dat freget op koarte termyn dúdlike antwurden op skerpe fragen.

It sil foar de útfierding mooglik ek konsekwinsjes ha, om't net alles útfierber is binnen de kapasiteit dy't der no is. It tal meiwurkers kin mar safolle wurk ferstowe. Mear freegje as mooglik is, soarget foar noch hegere útfalsifers en dêrmei komme wy net fierder. Lykwicht tusken winsken en dat wat te dwaan is, sil in bliuwend petear tusken de ried, organisaasje en kolleezje wêze. Dêrby stiet foarop dat de wrâld net stilstiet. Der lizze plannen en der binne ambysjes. Der wurdt njonken ynterne fokus ék wurke oan wat ynwenners freegje en nedich ha. Der wurde wenten boud, der wurde helpmiddels ferstrekt, der wurde jongeren opfong dy't driigje tusken wâl en skip te fallen, der wurde eveneminten organisearre dy't toetst wurde op feiligens, it grien wurdt ûnderhâlden en de jiske wurdt ophelle. Wy wolle ús gebouwen ferduorsemeje, wy wolle oaren oanmoedigje dat ek te dwaan, wy wolle de ambysjes op it mêd fan rekreaasje en toerisme realisearje, wy wolle nei in nije sosjale basis yn de doarpen. Al dy ambysjes steane net stil en dêr sil wylst de winkel ferboud wurdt oan wurke wurde.

Ta beslút

Yn dizze programmabegrutting wurde yn de algemiene haadstikken it belied en de finansjele middels dy't dêrby hearre foar de kommende jierren op haadlinen presintearre. De fierdere útwurking fynt plak yn de programma's. Elts programma kent syn eigen útdagings dy't wy allinnich mei-inoar oanpakke kinne. Graach wolle wy, mei de ried en de mienskip, de opjeften foar it kommende jier oppakke en duorsum oparbeidzje oan in gemeente dêr't rûmte is foar elkenien.

It kolleezje tanket alle meiwurkers foar de ynset om dizze begrutting wer rûn te breidzjen en op te leverjen.

Burgum, 10 oktober 2023

Boargemaster en wethâlders fan Tytsjerksteradiel

1.2 Leeswijzer

In hoofdlijnen is de programmabegroting als volgt opgebouwd:

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG

Dit is het vrije en daardoor meest toegankelijke deel. U vindt hierin de inleiding, de kaders en een overzicht van de huidige begroting ten opzichte van de vorige begroting.

BESLUITVORMING

Hierin staat concreet waarover u als raad een besluit neemt.

BELEIDSBEGROTING

De indeling hiervan is wettelijk verplicht en bevat o.a.

- Programmaplan

De programma's bestaan uit een aantal vaste onderdelen:

- inhoudelijk, met daarin een korte beschrijving van het programma, de voorstellen uit de Kadernota en hoe die een plek hebben gekregen in deze begroting.
- beleidsindicatoren die verplicht zijn op grond van de BBV.
- financieel, de lasten en baten per programma inclusief een verklaring van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting.
- verbonden partijen.

- Paragrafen

De paragrafen zijn in feite een dwarsdoorsnede uit de programma's. Naast de programma's moeten gemeenten minimaal zeven programma-overstijgende paragrafen in de begroting opnemen. In de paragrafen staat belangrijke informatie voor raadsleden om inzicht te bieden in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige kanten daarvan en de risico's.

FINANCIËLE BEGROTING

Dit is een financiële samenvatting van de baten en lasten vanuit de programma. Ook een prognose van de balans over de volgende vier jaren wordt hier gepresenteerd.

VERDIEPING

Tenslotte is er een aparte bijlage 'Verdieping'. Deze biedt per programma detailinformatie met betrekking tot de

- kosten per programma
- taakvelden en producten per programma
- indicatoren

Deze bijlage is vooral bedoeld voor de raad om extra achtergrondinformatie te verstrekken, maar maakt geen onderdeel uit van de besluitvorming.

1.3 In vogelvlucht

1.3.1 Begroting in beeld

OM TE BEGINNEN

Tytsjerksteradiel is een middelgrote gemeente met veel groen en water. Veel werk wordt gedaan vanuit het gemeentehuis in Burgum. Maar we gebruiken ook enkele locaties voor de buitendienst, zoals bijvoorbeeld de afvalinzameling en het beheer van het openbaar groen. We zijn een groene gemeente, met aandacht voor mens en milieu. Daar zetten we ons elke dag weer met hart en ziel voor in.

Uitgezonderd de taken van het cluster Beheer worden de taken voor ons uitgevoerd door de Werkmaatschappij 8KTD. Dit is in feite de ambtelijke organisatie die besluiten van onze raad en ons college uitvoert. Om de opdracht uit te kunnen voeren verstrekt de Gemeenteraad een bijdrage aan de Werkmaatschappij. De Werkmaatschappij heeft een eigen begroting en legt zelfstandig verantwoording af.

PROGRAMMA'S EN TAAKVELDEN

De begroting van onze gemeente is verdeeld in programma's en daaronder liggende taakvelden. De indeling in programma's en taakvelden is verplicht gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

In de programma's vertellen we wat we willen bereiken en wat dat mag kosten.

We hebben de **uitgaven** verdeeld in drie aandachtsgebieden:

- Wonen en werken
- Samenleving
- Bestuur en dienstverlening

De **inkomsten** zijn verdeeld in

- wat we van het Rijk ontvangen
- alle overige inkomsten uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen

BEGROTING 2024 IN ÉÉN OOGOPSLAG



Deze begroting geeft u in één oogopslag informatie over de inkomsten en uitgaven in 2024 van de gemeente Tytsjerksteradiel (bedragen x € 1.000).

UITGAVEN		102.642	per inwoner
Bestuur en dienstverlening	21.254	656	
Bestuur en ondersteuning	21.254	656	
Samenleving	72.662	2.242	
Onderwijs	5.087	157	
Sociaal domein	45.451	1.402	
Sport, cultuur en recreatie	9.565	295	
Veiligheid	2.838	88	
Volksgezondheid en milieu	9.721	300	
Wonen en werken	8.727	269	
Economie	814	25	
Verkeer, vervoer en waterstaat	5.107	158	
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	2.806	87	
Per inwoner (in hele euro's) *		3.166	

INKOMSTEN		104.760	per inwoner
Ontvangen wij van het rijk	69.836	2.154	
Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen	34.924	1.077	
Per inwoner (in hele euro's) *		3.232	

RESULTAAT		2.118	per inwoner
Per inwoner (in hele euro's) *		65	

* inwoneraantal per 01.01.2023

32.416

BALANS

De balans is het overzicht van alle bezittingen en schulden op een bepaald moment. Deze momentopname laat zien hoe de organisatie er financieel voor staat. De balans bestaat uit twee delen.

De twee zijdes van de Balans

Op de linkerkant van de balans zijn de bezittingen te vinden. Aan de rechterkant van de balans staan de schulden. Het verschil tussen bezittingen en schulden is het eigen vermogen.

De balans is in evenwicht



De balans laat zien hoe de bezittingen (de linkerkant) worden gefinancierd (de rechterkant). Een belangrijk kenmerk van de balans is dus dat de twee zijdes van de balans altijd aan elkaar gelijk zijn, vandaar de naam.

Balans per 1 januari 2024 (x € 1.000)

BEZITTINGEN	
Bezittingen	66.031
Vorraden, geld en vorderingen	13.550
TOTAAL	79.581

SCHULDEN	
Eigen vermogen	28.618
Schulden	50.963
TOTAAL	79.581

1.3.2 Ontwikkelingen beleid

Algemene ontwikkelingen

Inleiding

De Kadernota 2024–2027, zoals die op 13 juli jl. met uw raad is besproken, was richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het bespreken van de Kadernota en het moment van samenstellen van deze begroting. De tussentijdse ontwikkelingen worden in deze paragraaf nader toegelicht.

Wij moeten een begroting vaststellen waarvan de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht zijn. Met deze begroting kunnen we constateren dat we hier aan voldoen.

Uitgangspunten begroting 2024–2027

Bij de begrotingsopstelling van 2024–2027 wordt uitgegaan van het bestaand beleid zoals geformuleerd in de (meerjaren)begroting 2023–2026 en de Kadernota 2024–2027.

De nieuwe beleidswensen op basis van de Kadernota 2024–2027 zijn geïntegreerd in deze begroting. Voor een toelichting verwijzen we u naar de programma's.

Daar waar nodig vinden bijstellingen plaats op grond van volumeaanpassingen in relatie tot de autonome ontwikkelingen van onze gemeente. Het kan dan gaan om aanpassingen aan zowel de uitgaven– als aan onze inkomstenkant. Ook vindt in de begroting een actualisatie plaats van het prijspeil. Dit alles mede gebaseerd op de eerder in dit jaar op de LIST geplaatste uitgangspunten voor de begroting 2024–2027 (Raad 20 januari 2023).

De (meerjaren)begroting 2024–2027 wordt uitgedrukt in verwachte prijzen van 2024. Dit betekent dat we voor de jaren 2023 en verder uitgaan van een constant loon– en prijsniveau voor zowel de uitgaven als inkomsten.

Bij de samenstelling van de meerjarenraming is uitgegaan van de begroting 2024. De ramingen zijn vervolgens doorgetrokken naar de jaren 2025, 2026 en 2027. De becijferingen kunnen voor een deel worden beschouwd als extrapolatie van de ramingen van het begrotingsjaar 2024, waarbij rekening is gehouden met:

- stijging van inkomsten, zoals uit belastingopbrengsten
- ontwikkelingen algemene uitkering gemeentefonds
- ontwikkeling van de boekwaarden van de investeringen.

Uitkomst begroting 2024–2027

Rekening houdende met bovengenoemde uitgangspunten is de uitkomst van de begroting en meerjarenraming als volgt:

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

(x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027
Saldo begroting 2024–2027 na Kadernota	3.054	2.940	– 1.043	– 1.012
Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota	– 936	– 1.426	– 1.521	– 3.487
Saldo begroting 2024–2027	2.118	1.514	– 2.564	– 4.498

Met de uitkomst van deze begroting voldoen wij aan de toetsingscriteria van de provincie voor de meerjarenbegroting.

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

Om u inzicht te geven in de ontwikkelingen van de begroting 2024–2027 is onderstaande tabel opgenomen. Hierin is de ontwikkeling van de begroting weergegeven inclusief de stand bij de Kadernota 2024 – 2027. De diverse ontwikkelingen worden daarna toegelicht onder Ontwikkelingen na Kadernota.

(x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027
Saldi jaren 2024–2027 uit Begroting 2023	2.975	2.713	12	– 99
Ontwikkelingen in bestaand beleid	– 350	– 401	– 424	– 427
Ontwikkelingen inkomsten gemeentefonds	823	1.080	– 119	87
Ontwikkelingen nieuw beleid	– 394	– 452	– 512	– 572
Saldo begroting 2024–2027 na Kadernota	3.054	2.940	– 1.043	– 1.012
<u>Ontwikkelingen na de Kadernota</u>				
Actualisering kapitaallasten 2024–2028	163	–226	–219	–345
Actualiseren onderhoudsplanning gebouwen	–287	–291	–284	–285
Actualisering Algemene uitkering voor jaarschijf 2027	–	–	–	–1.804
Actualisering raming budgetten inkomensregelingen	–383	–383	–383	–383
Actualisering budgetten minimaregelingen	82	82	82	82
Actualisatie budgetten geldleningen en bankkosten	111	109	106	104
FUMO effect begrotingswijziging 2024 ikv omgevingswet	–87	–87	–87	–87
Diverse ontwikkelingen per saldo	15	42	24	–8
<u>Moties Kadernota 2024–2027</u>				
Motie 3–8–12; Formaasje Observeum	15	15	15	15
Motie 3–8–17; Regenbooggemeente	–3	–3	–3	–3
Motie M3–8–5; Subsidie ondersteuning amateursport Tytsjerksteradiel 2024	–35	–35	–35	–35
<u>Ombuigingen</u>				
Actualisering ombuigingen	–527	–649	–737	–737
Totaal	2.118	1.514	– 2.564	– 4.498

Ontwikkelingen na de Kadernota

Actualiseringen

Actualisering kapitaallasten

Jaarlijks vindt een actualisatie van de kapitaallasten plaats, waarbij voor de geplande (vervangings)investeringen wordt bekeken, wanneer vervanging noodzakelijk is en of er voldoende rekening is gehouden met de tussentijdse prijsontwikkelingen. Op basis van deze actualisatie nemen we voor de jaren 2024–2027 de volgende ontwikkelingen op het saldo mee.

- 2024: € 163.000 V
- 2025: € 226.000 N
- 2026: € 219.000 N
- 2027: € 345.000 N

Actualiseren onderhoudsplanning gebouwen

Elk jaar worden de onderhoudsplanningen van de gemeentelijke gebouwen geactualiseerd. Onder andere door forse kostenstijgingen en een scherper onderscheid tussen groot onderhoud en investeringen op basis van de voorschriften van het BBV, waarbij meer kostenposten als groot onderhoud zijn gekwalificeerd, leidt deze actualisatie tot de volgende meerkosten voor de begroting 2024–2027.

- 2024: € 287.000 N
- 2025: € 291.000 N
- 2026: € 284.000 N
- 2027: € 285.000 N

Actualisering Algemene uitkering voor jaarschijf 2027

In deze begroting is rekening gehouden met de uitkomsten van de septembercirculaire 2023. De effecten van de septembercirculaire voor het saldo zijn nihil. Onder het kopje Rijksbegroting 2024 c.a. hieronder vindt u een nadere toelichting.

Bij het doorrekenen van de mei en septembercirculaire bleek dat er nog een aanpassing nodig was voor het jaar 2027, omdat in de begroting 2023–2026 het jaar 2027 nog niet geactualiseerd was meegenomen. Het effect voor 2027 is een nadeel voor het saldo van 2027.

Rijksbegroting 2024, Gemeentefonds en Algemene Uitkering uit septembercirculaire 2023

In de Rijksbegroting 2024 is er voor gemeenten niets gedaan met het schrappen van de opschalingskorting, of toevoegen van andere extra middelen. Door bijstelling van de ramingen voor loon- en prijsontwikkeling (LPO) valt het LPO –accres in 2024 behoorlijk hoger uit (+ € 400 miljoen). Dit is als reservering in de behoedzaamheidsbuffer meegenomen in deze begroting. Ondanks het controversieel verklaren, is de nieuwe financieringssysteem op basis van het Bruto Binnenlands Product (BBP) doorgerekend: € 700 miljoen in 2027 en 2028 in plaats van de indicatieve € 150 miljoen uit de Voorjaarsnota.

De Raad van State deed in een bijgevoegd advies de oproep om nieuwe systematiek al in te laten gaan in nieuwe kabinetsperiode (ondanks bevrozingsafpraak, maar dus ook in 2026 (volumeaccres) en te zorgen voor voldoende middelen voor medeoverheden (onder andere door de opschalingskorting te schrappen).

Inmiddels hebben we de septembercirculaire 2023 doorgerekend. De algemene uitkering voor onze gemeente uit het gemeentefonds stijgt wel, maar deze stijging bestaat voor het grootste deel uit extra middelen voor te verwachten loon en prijsontwikkelingen, die we hiervoor moeten reserveren. Daarnaast ontvangen middelen voor een beperkt aantal taakmutaties, waarvan de bijzondere bijstand en vroegsignalering (€ 77.000) en loon en prijsbijstelling Jeugdzorg (€ 81.000) de belangrijkste zijn. Ook deze bedragen reserveren we voor het doel waarvoor ze bestemd zijn.

Actualisering raming budgetten inkomensregelingen

De rijksoverheid heeft onlangs een publicatie laten verschijnen waarin een toelichting wordt gegeven op de nadere voorlopige budgetten voor 2023. Ook is een indicatie gegeven voor het effect van de WML-verhoging ((wettelijk minimumloon) op de bijstandsbudgetten. Zoals te doen gebruikelijk worden dit soort mutaties in het definitieve budget meegenomen. De gegeven (indicatieve) informatie is voor de primitieve begroting 2024 gebruikt als input voor de actualisering van de budgetten. Daarnaast is de raming voor de uitkeringen WWB en loonkostensubsidie naar boven bijgesteld in verband met oplopende aantallen, waarbij ervan wordt uitgegaan, dat de stijging van de bijstandsuitkeringen gecompenseerd gaan worden door een hogere rijksbijdrage. Uiteindelijk resulteert dit in een negatieve structurele ontwikkeling van ruim € 383.000.

Actualisering budgetten minimaregelingen

Bij de jaarrekening 2022 bleek, dat voor een aantal budgetten op het gebied van het minimabeleid een structurele aanpassing nodig is. Daarnaast is net als voor het begrotingsjaar 2023 een indexering toegepast gelijk aan de indexering van de maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugd. Het indexpercentage bedraagt 6,01%. Het resultaat van deze actualiseringsslag leidt tot een structureel voordeel voor het begrotingssaldo van € 82.000.

Actualisatie budgetten geldleningen en bankkosten

Bij de jaarrekening 2022 bleek, dat voor de budgetten voor geldleningen en bankkosten een structurele aanpassing nodig is. Overigens is er geen sprake van een wijziging in de financieringssituatie, maar is er een aanpassing van met name de rentekosten van langlopende leningen nodig. Voor de begroting levert dit de volgende structurele aanpassing op ten gunste van het saldo.

- 2024: € 111.000 V
- 2025: € 109.000 V
- 2026: € 106.000 V
- 2027: € 104.000 V

FUMO effect begrotingswijziging 2024 ikv omgevingswet

De FUMO heeft via de begrotingswijziging 2024 de impact van de Omgevingswet in kaart gebracht. De Omgevingswet treedt naar verwachting per 1 januari 2024 in werking. Door de Omgevingswet vindt er een verschuiving van taken plaats van de gemeente naar de FUMO, dit leidt tot een verhoging van de bijdrage richting de FUMO van € 145.000 voor Tytsjerksteradiel. De begrotingswijziging van de FUMO geeft aan dat een deel van de ophoging (60%) structureel is en het resterende deel (40%) incidenteel is.

Dit betekent voor Tytsjerksteradiel een incidentele bijdrage van € 58.000 die ten laste van de algemene reserve gaat. Het restant van € 87.000 wordt ten laste van het exploitatieresultaat gebracht.

Diverse ontwikkelingen per saldo

Naast bovenstaande ontwikkelingen waren er nog een aantal wijzigingen op de begroting opgeteld met een beperkt effect op het saldo.

Behoedzaamheidsbuffer

Voor wat betreft het effect van diverse loon- en prijsmutaties hebben we gebruik gemaakt van de behoedzaamheidsbuffer. In de begroting 2023–2026 zijn structureel middelen in de behoedzaamheidsbuffer opgenomen. Zoals afgesproken dient deze behoedzaamheidsbuffer de volgende doelen:

- Inspelen op acute problematiek in het maatschappelijk veld;
- Opvangen van grote schommelingen in de budgetten van de begroting als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen (inflatie) gerelateerd aan de diverse crises waar we mee te maken hebben;

Bij de Kadernota 2024–2027 zijn al diverse ontwikkelingen aangegeven, die ten laste van de behoedzaamheidsbuffer zijn gebracht, maar daarnaast waren er nog meer ontwikkelingen in de begroting met een loon- en/of prijseffect, die zijn meegenomen ten laste van de behoedzaamheidsbuffer.

Daartegenover staat dat de ontwikkelingen in de septembercirculaire 2023 met betrekking tot verwachte loon- en prijsontwikkelingen weer zijn toegevoegd aan de behoedzaamheidsbuffer.

Bij de Kadernota 2025–2028 gaan we beoordelen in hoeverre de behoedzaamheidsbuffer zoals oorspronkelijk bedoeld nog op deze manier afzonderlijk in beeld moet blijven, of dat het weer een reguliere reservering van de door het Rijk toegekende middelen voor loon- en prijscompensaties wordt.

Onderstaand de ontwikkeling van de behoedzaamheidsbuffer tot nu toe:

<i>Behoedzaamheidsbuffer; bedragen x €1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Behoedzaamheidsbuffer Kadernota 2024–2027	6.204	6.442	4.667	6.225
Bestedingen begroting 2024–2027	– 4.744	– 4.475	– 4.366	– 4.349
subtotaal	1.460	1.967	301	1.876
Reservering Loon- en prijsontwikkelingen sept circ.	847	878	705	1.736
Behoedzaamheidsbuffer begroting 2024–2027	2.307	2.846	1.003	3.613

Moties

Bij de behandeling van de Kadernota 2024–2027 is een aantal moties met een financieel effect op de begroting 2024–2027 aangenomen. Per motie geven we hieronder aan wat hiervan de stand van zaken is in het kader van de begroting 2024–2027. Ook de moties van Achtkarspelen met een effect op de bedrijfsvoering van de werkmaatschappij zijn meegenomen.

Motie 3-8-5; Structurele bijdrage voor de nader vast te stellen Subsidieregeling Sportvernieuwing Tytsjerksteradiel 2024; Kadernota 2024-2027

Via deze motie en de financiële verwerking daarvan in de begroting is voor sportvernieuwing met als doel het ondersteunen van de amateursport, het breder toegankelijk maken van amateursportbeoefening en het anticiperen op nieuwe ontwikkelingen binnen het amateursportaanbod een structureel bedrag van € 35.000 in de begroting 2024-2027 opgenomen. Het initiatiefvoorstel met de twee bijbehorende subsidieregelingen is in de raad van 12 oktober opiniërend aan de orde geweest en krijgt op basis daarvan zijn vervolg.

Motie 3-8-12; Formaasje Observeum; Kadernota 2024-2027

Als gevolg van deze motie is de bij de Kadernota aangevraagde structurele uitzetting van € 15.000 per jaar voor het beheer van het Observeum voorlopig tot twee jaar beperkt. Voor 2024 en 2025 wordt dit ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

Motie 3-8-17; Regenbooggemeente; Kadernota 2024-2027

Via deze motie en de financiële verwerking daarvan in de begroting is onze gemeente vanaf 1 januari 2024 Regenbooggemeente. Hiermee wordt gevolg gegeven aan het in de raadsbrief van 17 mei 2023 genoemde ambitieniveau 3. De kosten hiervan bedragen € 3.000 en worden meegenomen in de begroting.

Voor de vorming van beleid hieromtrent wordt een bedrag van € 30.000 ten laste van de Algemene Reserve meegenomen voor de ontwikkeling van de 'brede inclusieve agenda'. Hierbij wordt ingezet op inclusie en diversiteit dat zich richt op het creëren van een samenleving waarin iedereen zich gewaardeerd, gehoord en vertegenwoordigd voelt en waarin gelijke kansen worden geboden aan alle individuen.

Motie 3-8-21; Ontvlechting- en opbouwoperatie opnemen in begroting

Bij de behandeling van de Kadernota 2024-2027 is motie 3-8-21 "Ontvlechting- en opbouwoperatie opnemen in begroting" aangenomen. De strekking van deze motie is dat ons is gevraagd om in de begroting 2024 en verder een vertaling op te nemen van de benodigde uitgaven voor de ontvlechtings- en opbouwoperatie. Inclusief een overzicht welke consequenties dit heeft voor de voorgestelde ambities in de Kadernota. Daarnaast was het verzoek om hiervoor een specifieke paragraaf in de begroting op te nemen met hierin een overzicht van de betreffende uitgaven in dit kader.

Bij het uitbrengen van deze begroting is dit beeld nog onvoldoende concreet, omdat nog volop gewerkt wordt aan het plan van aanpak voor ontvlechting dat eind november aan de raad ter informatie wordt aangeboden. Wel hebben we op basis van de uitkomsten van het Lysias rapport een voorlopig beeld van het meerjarenperspectief geschetst.

Daarnaast zijn er vanaf 22 juni jl. al kosten gemaakt. Deze kosten lopen door in de periode tot eind 2024. Het voorstel is om dit op basis van het plan van aanpak voor ontvlechting in de begrotingswijzigingen van december een raming van de totale incidentele lasten aan u voor te leggen. Het voorstel is om deze incidenteel benodigde middelen ten laste van de Algemene Reserve te brengen.

In de risico paragraaf is de ontvlechting als onderwerp benoemd met een voorlopige inschatting van de financiële consequenties.

Ook is de actuele stand van de ombuigingen meegenomen en daar waar ombuigingen zijn komen te vervallen, is dit financieel vertaald deze begroting.

Kosten voor de nieuwe organisatie zullen volgend jaar in de begroting 2025–2028 worden meegenomen.

Effect aangenomen moties 8K

Bij de behandeling van de Kadernota 2024–2027 in Achtkarspelen zijn drie moties aangenomen, die de gezamenlijkheid van bedrijfsvoering vanuit de WM8KTD raken.

Dit betreft:

- P0–M5: Geen financiële middelen reserveren voor 0,5 fte extra i.v.m. een piek in de aanvraag van reisdocumenten
- P0–M9 Geen financiële middelen beschikbaar stellen voor preventiemedewerker HRM
- P0–M10 Geen financiële middelen beschikbaar stellen voor managementassistentie

Om de tenzij niet verder te laten oplopen dan noodzakelijk is, kiezen we ervoor om de aanvraag voor managementassistentie ook in onze gemeente af te voeren. De eventueel benodigde noodzakelijke extra ondersteuning voor het management wordt meegenomen in het voorstel plan van aanpak ontvlechting.

Wij kiezen er op dit moment ook voor om de uitbreiding van de capaciteit voor preventiemedewerker HRM niet op te voeren. Deze taak is als tenzij niet uit te voeren. Wij zijn ons bewust van het feit dat een verdere opbouw van het Arbo- en preventiebeleid (inclusief BHV) zeker vorm moet krijgen en goed geborgd moet worden, waardoor voldaan kan worden aan de wettelijke vereisten. Op die manier kunnen we de wettelijke zorg voor de veiligheid en gezondheid van medewerkers tijdens de uitvoer van hun werkzaamheden waarborgen.

Onvoldoende capaciteit op het gebied van preventie betekent dat op dit moment de verdere ontwikkeling en opvolging van het Arbo- en preventiebeleid en de Bedrijfshulpverlening (BHV) vrijwel stil ligt. Voor de Kadernota 2025–2028 nemen we de benodigde uitbreiding van de capaciteit voor preventiemedewerker voor de nieuwe organisatie weer mee.

De aanvraag voor de extra formatie in verband met de piek van de reisdocumenten nemen we wel als tenzij mee. Via een goede planning en inroostering is dit realiseerbaar.

Ombuigingen

In het kader van de jaarrekening 2022 is de stand van zaken met betrekking tot de ombuigingen geactualiseerd. Veel is inmiddels gerealiseerd, echter een aantal onderwerpen niet. Gezien het besluit tot ontvlechting wordt een aantal ombuigingen in de toekomst niet gerealiseerd. Dit kwam ook al naar voren in de motie van het CDA bij de behandeling van de Kadernota. De strekking van deze motie was, om ombuigingen, die mede als gevolg van de ontvlechting niet gerealiseerd kunnen worden niet langer in de begroting op te nemen. De motie is niet aangenomen maar aangehouden, nadat vanuit het college de toezegging is gedaan, om hier in het kader van de begroting 2024–2027 op terug te komen en in de komende periode het pakket van de nog niet gerealiseerde ombuigingen tegen het licht te houden en de uitkomsten (en verwerking) hiervan mee te nemen in de begroting 2024–2027.

In de begroting 2024–2027 is hieraan gevolg gegeven en is een bedrag van € 402.000 voor 2024 oplopend tot € 611.000 voor 2027 ten laste van het begrotingssaldo gebracht.

Dit betreft de volgende posten:

	2024	2025	2026	2027
Bedrijfsvoering (LIJN 5 samenwerking)	70.000	70.000	70.000	70.000
Procesoptimalisatie	270.000	392.000	479.000	479.000
Digitalisering administratief toezicht	62.000	62.000	62.000	62.000
subtotaal	402.000	524.000	611.000	611.000
eerdere besluitvorming				
Beëindigen onderzoek haven E-wâld (20-04-2023)	125.000	125.000	125.000	125.000
totaal verwerkt in begroting 2024–2027	527.000	649.000	736.000	736.000

Nadere toelichting:

Harmoniseren van beleid en uitvoering, optimaliseren van processen (LIJN 5 samenwerking) en Bedrijfsvoering (LIJN 5 samenwerking)

Deze twee posten hangen met elkaar samen. De € 70.000 taakstelling binnen bedrijfsvoering kon worden gerealiseerd als taakstelling procesoptimalisatie tot uitvoer zou komen.

Optimaliseren en harmoniseren van beleid en uitvoering is in het ontvlechtigingsproces niet meer aan de orde. Het is dan ook transparanter deze mogelijke bezuinigingsposten uit de begroting te schrappen.

Ombuiging digitalisering Toezicht

In het kader van de Ombuigingen voor Toezicht & Handhaving is in 2021 een voorstel gedaan om het verder digitaliseren van Toezicht te onderzoeken. Dit is vervolgens onderdeel gemaakt van het project Procesoptimalisatie. Uit het project Procesoptimalisatie is gebleken dat er een maximaal € 4.000 bespaard kan worden. Met andere woorden de eerder ingeboekte opbrengst van € 62.000 voor Digitaal (administratief) toezicht op naleving van regels en vergunningen (LIJN 2 Ruimtelijk Domein; 2.23) wordt slechts voor € 4.000 gerealiseerd. Het niet gerealiseerde deel nemen we als nadeel mee ten laste van het begrotingssaldo.

Ombuigingen die voorlopig nog wel onderdeel uitmaken van de begroting zijn hieronder toegelicht:

Reductie formatieplan Sociaal Domein

Vanaf 2024 staat er een taakstellende ombuiging van 10 fte (€ 828.000 samen voor beide gemeenten). Uitgangspunt voor de ombuiging was dat door nieuwe inkoop, efficiency, procesoptimalisatie en natuurlijk verloop de ombuiging ingevuld kon worden per 2024. Dat blijkt niet waar te maken. Inkoop is vertraagd, nieuwe ICT wordt per 2025 geïmplementeerd en daardoor pas in 2025 effecten. Ook staat er eerder druk op formatie dan dat er nu sprake is van te ruim in het jasje.

Ondanks dat kan er door het opheffen van flexibele personeelsbudgetten binnen het Sociaal Domein per 2024 structureel € 415.000 worden ingeboekt (€ 212.500 per gemeente) als bezuiniging. Hierdoor wordt 50% van de bestaande ombuiging behaald.

De ombuiging blijft voor het overige deel staan in de begroting met als opdracht om in 2023/2024 de overige 50% te realiseren. Echter zal in het licht van het besluit tot ontvlechting van de werkmaatschappij ook beoordeeld moeten worden wat hiervan de gevolgen voor deze ombuiging zullen zijn.

Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening

Het halen van de taakstelling voor kostendekkende leges Ruimtelijke ordening is nog onzeker. Dit is vooral afhankelijk van de te maken keuzes en besluitvorming over de (hoogte van de) nieuwe leges op basis van de Omgevingswet. Wij blijven dit monitoren en komen hier voor zover nodig bij u op terug.

Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)

Deze taakstelling is verwerkt in de begroting 2024-2027 op basis van de besluitvorming bij de begroting 2023-2026. Uitvoering daarvan betekent dat er in 2025, 2026 en 2027 telkens nog 2,5% extra OZB-verhoging boven op de nominale ontwikkeling bij komt. Wij komen hier in het kader van de begroting 2025-2028 bij u op terug.

Dereguleren kapvergunningen particulier terrein (LIJN 2 Ruimtelijk domein)

Deze taakstelling is op dit moment verwerkt in de begroting. Het college richt zich op een doelmatige bescherming van waardevolle bomen op particulier terrein. De keuze van de raad bepaald de mate van ambtelijke inzet hierop. Dit kan leiden tot een herverdeling van de ambtelijke inzet en eventuele financiële gevolgen. Het biedt mogelijkheden voor meer ambtelijke inzet op het vergroenen van de gemeente, passend bij de bestuurlijke ambities. Op basis van de keuze van de raad komen wij hier bij u op terug.

Incidentele baten en lasten

Om vast te kunnen stellen dat er sprake is van een structureel begrotingsevenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in welke geraamde baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. Op grond van artikel 19 BBV moeten de incidentele baten en lasten limitatief per programma en meerjarig inzichtelijk worden gemaakt. Zie hiervoor het verplichte overzicht op bladzijde 169 t/m 177 in deze begroting. Een samenvatting daarvan treft u hieronder.

<i>Bedragen x € 1.000</i>	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo baten en lasten	-2.444	-1.271	-2.722	-4.498
Saldo toevoegingen en ontrekkingen aan reserves	4.562	2.785	158	-
Begrotingssaldo	2.118	1.514	-2.564	-4.498
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	-	-	-	-
Structureel begrotingssaldo	2.118	1.514	-2.564	-4.498

Algemene Reserve

Onderstaande tabel toont van de Algemene Reserve de geraamde saldi in de periode 2023–2027. Ten opzichte van de Kadernota 2024–2027 is er sprake van een iets minder gunstige ontwikkeling van de Algemene Reserve.

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
<i>(bedragen x € 1.000)</i>						
Stand begin van het jaar	21.608	29.150	26.804	26.867	28.223	25.659

Voor een nadere specificatie van de ontwikkeling van de Algemene Reserve verwijzen we u naar pagina 119 en 120 van deze begroting.

Lastenontwikkeling burgers

Voor de begroting 2024 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing aangepast op de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor het opstellen van de begroting 2024 en de ombuigingslijnen, die noodzakelijk zijn om hiermee de voorzieningen maximaal in stand te kunnen houden.

Onroerendezaakbelasting

Het OZB tarief wordt in 2024 alleen verhoogd met een nominale ontwikkeling van 2,5% voor de totale omzet ten opzichte van 2023 op basis van de vastgestelde kaderbrief.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 1,73% en 1,86%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een beperkte stijging van de afvalstoffenheffing van respectievelijk € 4,80 en € 3,60 per huishouden per jaar.

Rioolheffing

Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. Dit leidt tot een beperkte stijging van € 2,40 voor huurders en € 3,60 voor eigenaren per jaar. Verderop in deze paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting.

Effecten bijdrage aan WM8KTD

De begroting 2024 van de WM8KTD is reeds voor de behandeling van de Kadernota 2024–2027 vastgesteld zonder uiteraard de daarin opgenomen voorstellen die betrekking hebben op de WM8KTD. Daarnaast zijn er nog een paar ontwikkelingen, die van invloed zijn op de bijdrage aan de WM8KTD. Voor de WM8KTD is hiervoor nog een begrotingswijziging nodig om de begroting 2024 van de WM8KTD op het gewenste peil te krijgen.

In totaal gaat de bijdrage van onze gemeente aan de WM8KTD met € 2.376.000 omhoog. Hiervan heeft € 2.291.000 betrekking op voorstellen, die in de Kadernota 2024–2027 zijn vermeld. Voor wat betreft de ontwikkelingen na de Kadernota 2024–2027 gaat de bijdrage van onze gemeente aan de WM8KTD nog omhoog met een bedrag van € 85.000.

Omdat de processen van de WM8KTD en de gemeente ten aanzien van de begroting niet synchroon lopen, hebben we er bewust voor gekozen om op deze plek een toelichting te geven op de ontwikkeling van de bijdrage aan de WM8KTD vanuit de begroting 2023 naar de begroting 2024 toe. U vindt daarom in de programma's geen afzonderlijke toelichting op het verschil in de bijdrage aan de WM8KTD.

In de onderstaande tabel hebben we samengevat hoe de bijdrage zich via de verschillende besluitmomenten heeft ontwikkeld. Vervolgens is een overzicht opgenomen van alle afzonderlijke wijzigingen met een effect op de bijdrage vanaf de primitieve begroting 2024–2027 van de WM8KTD.

Het effect van deze begrotingswijzigingen is al meegenomen in onze begroting 2024. U ontvangt voor deze wijzigingen dus geen afzonderlijk raadsvoorstel meer. In de besluitvorming onder punt 2 is dit formeel op de juiste wijze vertaald.

Ontwikkeling begroting WM8KTD

Bijdragen van 8K en TD aan de Werkmaatschappij (bedragen x € 1.000)	2024		
	8K	TD	Totaal
Primitieve begroting 2023 (jaarschijf 2024)	17.939	18.515	36.455
Vastgestelde wijzigingen bij begrotingsbehandeling 2023 bij gemeenten			
Ontwikkelingen na Kadernota 2023–2026 met effect op bijdrage	106	106	213
Wijzigingen n.a.v. Kadernota 2023–2026	708	714	1.422
Saldo 2024 na vaststelling gemeentebegroting 2023	18.754	19.335	38.090
WIJZIGINGEN PRIMITIEVE BEGROTING 2024 WM8KTD	2.411	1.858	4.269
Stand Primitieve begroting 2024	21.165	21.193	42.358
Wijzigingen n.a.v. Kadernota 2024–2027	2.107	2.291	4.398
Overige wijzigingen	11	85	96
Bijdragen begroting WM8KTD na wijzigingen	23.283	23.569	46.852

Bijdragen van 8K en TD aan de WM8KTD <i>(bedragen x € 1.000)</i>	2024			2025			2026			2027		
	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.
Primitieve begroting	21.165	21.193	42.358	20.849	20.858	41.708	20.774	20.791	41.564	20.749	20.766	41.515
Voorgestelde wijzigingen	2.118	2.376	4.494	1.902	2.161	4.064	144	271	414	164	291	456
Ontwikkelingen na Kadernota met effect op bijdrage	11	85	96	7	85	92	15	85	100	36	106	142
Wijzigingen n.a.v. Kadernota 2023–2026	2.107	2.291	4.398	1.895	2.076	3.971	128	186	314	128	186	314
Saldo 2024 – 2027	23.283	23.569	46.852	22.752	23.020	45.771	20.917	21.061	41.979	20.913	21.057	41.971

Dit saldo bestaat uit de volgende wijzigingen.

Effecten op de bijdrage aan WM8KTD <i>(bedragen x € 1.000)</i>	2024			2025			2026			2027		
	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.
Vastgestelde primitieve begroting	21.165	21.193	42.358	20.849	20.858	41.708	20.774	20.791	41.564	20.749	20.766	41.515
Voorgestelde wijzigingen	2.118	2.376	4.494	1.902	2.161	4.064	144	271	414	164	291	456
WM: KN 2024–2027 en Raad 22–06–2023; Kwaliteitsmedewerker FUMO	29	29	58	29	29	58	29	29	58	29	29	58
WM: KN 2024–2027: Optimaliseren bewustwording afvalscheiding; 07.03 TD	–	4	4	–	4	4	–	4	4	–	4	4
WM: KN 2024–2027; Bestuurscommunicatieadviseur; 00.04.06	–	124	124	–	124	124	–	–	–	–	–	–
WM: KN 2024–2027; Coördinator Maatschappelijk Vastgoed; 06.12	56	56	112	56	56	112	–	–	–	–	–	–
WM: KN 2024–2027; Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie; 06.02	13	13	25	–	–	–	–	–	–	–	–	–
WM: KN 2024–2027; Ekstra formaasje Frysk taalbelied; 05.04	25	25	50	25	25	50	–	–	–	–	–	–

WM: KN 2024-2027; Financiën – AOIB en Senior financieel adviseur; 00.04.51	201	201	402	201	201	402	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Formatie stikstof; 07.02	36	36	72	36	36	72	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd); 06.08	102	102	204	102	102	204	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Gebiedsteam-zorg in de school (GIS); 04.02	132	132	264	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Horeca – evenementenbeleid; 01.07	24	24	47	24	24	47	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; HRM – strategische ondersteuning en advisering; 00.04.50	365	365	729	303	303	605	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; I&A – Abonnement Datafryslân; 00.04.26	-	33	33	-	31	31	-	31	31	-	31	31
WM: KN 2024-2027; I&A – Applicaties naar cloud; 00.04.24	30	30	60	30	30	60	30	30	60	30	30	60
WM: KN 2024-2027; I&A – continuïteit en kwaliteit van informatievoorziening; 00.04.52	638	638	1.276	638	638	1.276	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; I&A – Sociaal Intranet applicatie; 00.04.25	35	35	70	15	15	30	15	15	30	15	15	30
WM: KN 2024-2027; I&A – Structureel maken thuiswerkvoorzieningen ICT; 00.04.28	-	-	-	13	13	25	13	13	25	13	13	25
WM: KN 2024-2027; Juridische zaken – inkoop – flexibele schil; 00.04.11	42	42	84	42	42	84	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Juridische zaken – inkoopcoördinator; 00.04.10	25	25	49	26	26	52	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Jurist handhaving; 01.01	99	99	198	99	99	198	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Jurist veiligheid; 01.02	29	29	58	29	29	58	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Openstelling vrijdagmorgen; 00.04.36	-	22	22	-	22	22	-	22	22	-	22	22
WM: KN 2024-2027; Publiekszaken – Piek reisdocumenten 2024 t/m 2028; 00.04.35	42	42	84	42	42	84	42	42	84	42	42	84
WM: KN 2024-2027; Teamleider HRM; 00.04.03	68	68	136	68	68	136	-	-	-	-	-	-

WM: KN 2024-2027; Teamleider I&A; 00.04.02	68	68	136	68	68	136	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2024-2027; Uitvoeringsplan Participatiewet – Inzet jobhunter; 06.07	51	51	102	51	51	102	-	-	-	-	-	-
WM: Motie P0 –M5 (8K) – KN 2024-2027; Publiekszaken – Piek reisdocumenten 2024 t/m 2028; 00.04.35	- 42	-	- 42	- 42	-	- 42	- 42	-	- 42	- 42	-	- 42
WM: Raad 02-11-2023; Actualisering ombuigingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 02-11-2023; Actualisatie kapitaallasten 2024-2028	- 4	- 4	- 8	- 4	- 4	- 8	- 2	- 2	- 4	19	19	38
WM: Raad 02-11-2023; Actualisering verdeling personeelskosten naar exploitatie.	- 109	109	-	- 112	109	- 3	- 106	106	-	- 106	106	-
WM: Raad 02-11-2023; Indexatie HR verzekeringen	2	2	5	2	2	5	2	2	5	2	2	5
WM: Raad 02-11-2023; Indexering 2024 cluster bedrijfsvoering	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 02-11-2023; Niet realiseren taakstelling digitaal toezicht	62	62	124	62	62	124	62	62	124	62	62	124
WM: Raad 03-11-2022; Dorpencoördinator van tenzij naar 50-50	93	- 93	-	93	- 93	-	93	- 93	-	93	- 93	-
WM: Raad 12-10-2023; Actualisatie budgetten interne diensten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 12-10-2023; Bijstelling abonnementskosten mobiele pinapparaat deurwaarder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 12-10-2023; Overboeking budget ruimtelijke ordening naar ICT	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 12-10-2023; Project sociale kaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 22-06-2023; Actualisering taakstellingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 22-06-2023; Anonimiseringstool – Wet open overheid (Woo)	8	8	15	8	8	15	8	8	15	8	8	15
WM: Raad 22-06-2023; Investerings totaal station	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	2	3
Bijdragen begroting na wijziging	23.283	23.569	46.852	22.752	23.020	45.771	20.917	21.061	41.979	20.913	21.057	41.971

WONEN EN WERKEN

Wonen

Wij vinden het belangrijk dat we kunnen voorzien in de woonbehoefte van onze inwoners. Wij zetten instrumenten zoals de doelgroepenverordening en het nieuwe participatietraject in die helpen het proces van woningbouw te versnellen. Met de woon- en leefbaarheidsmonitor bewaken wij de voortgang. Wij leggen de nadruk op betaalbaarheid, toevoegen van sociale woningbouw en op specifieke doelgroepen zoals kleine huishoudens en statushouders. Kleine huishoudens betreffen zowel starters als ouderen waarbij we streven naar levensloopbestendige bouw. Wij werken aan diverse woningbouwprojecten en maken inzichtelijk welke toekomstige kansen er zijn bijvoorbeeld op eigen gronden die vrijkomen. De Woonvisie wordt in 2024 herzien. Sinds 1 januari 2022 is in de Woningwet opgenomen dat de gemeente een woonvisie moet hebben die maximaal 5 jaar geldig is. Het opstellen van een woonvisie door de gemeente is mede van belang omdat corporaties naar redelijkheid een bijdrage moeten leveren aan de uitvoering van het woonbeleid wat wordt vastgelegd in de Prestatieafspraken. Daarnaast is een Woonvisie van belang om huidig en toekomstig 'Wonen' goed te vertalen in het Omgevingsplan.

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is inmiddels definitief en start op 1 januari 2024. Sinds medio 2022 werken we volgende de bedoeling van de Omgevingswet, echter wel binnen de huidige wettelijke kaders. De wet beoogt modernisering, bundeling en vereenvoudiging van wet- en regelgeving op het gebied van de fysieke leefomgeving. Met als basis een goede balans tussen het benutten en beschermen van onze leefomgeving. De Omgevingswet brengt een omvangrijke transitieopgave met zich mee. Deze transitie loopt ook na de inwerkingtreding nog door tot in ieder geval 2030. Het jaar 2024 staat in het teken van het daadwerkelijk handelen binnen de nieuwe wettelijke kaders. Het opgeleverde handboek omgevingsplan en ook het oefenen sinds medio 2022 helpt ons daarbij. De afhankelijkheid van een landelijk ingesteld goed werkend Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) is er ook en we moeten ervaren hoe dit gaat werken vanaf 2024.

Centrumvisie Burgum

De centrumvisie Burgum is op 15 september 2022 vastgesteld met daaraan gekoppeld een actielijst. Op dit moment wordt er gewerkt aan de eerste onderdelen: winkels in de plint (RO) en het parkeren met een mogelijk parkeerfonds. Vanwege de inwerkingtreding van de omgevingswet per 1 januari 2024 ligt de focus eerst op het in procedure brengen van deze plannen.

Daarna willen we aan de slag met de onderdelen 'inrichting Schoolstraat, Passaazje en de Markt'. De direct belanghebbenden en ondernemers van het centrumgebied worden hierbij betrokken. Wij zullen de uitgewerkte onderdelen van de actielijst, inclusief een kostenraming, later opnieuw aan u besluitvormend voorleggen.

Burgum heeft als winkeldorp in de gemeente een belangrijke regionale functie. De positionering van Burgum, het aantrekkelijk maken van het winkelgebied zijn voorbeelden die

actief door de ondernemers worden opgepakt. Echter de ondernemers lopen tegen de grenzen van hun financiële mogelijkheden aan. We gaan in 2024 onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de ondernemers een zetje in de rug te geven ten behoeve van hun activiteiten voor een sterk winkelcentrum met regionale betekenis, cultuur, horeca, winkelen en wonen.

Visie bedrijventerreinen

Vanuit het raadsprogramma wordt een Visie bedrijventerreinen opgesteld. Een extern adviesbureau heeft hiervoor een opdracht gekregen. Onze inzet is om dit in maart 2024 besluitvormend aan de raad voor te leggen. Afhankelijk van de te maken keuzes worden vervolgstappen gezet om een nieuw regionaal bedrijventerrein te kunnen gaan ontwikkelen.

Green Deal industrieterrein Burgum-Sumar

Dit najaar wordt een eerste informatiebijeenkomst georganiseerd over de Green Deal voor de ondernemers op industrieterrein Burgum-Sumar. De pijlers in dit project zijn: energie(transitie), circulaire economie en biodiversiteit. Uit de informatiebijeenkomst zal blijken wat het draagvlak is bij de ondernemers voor de Green Deal. Bij een positieve grondhouding willen we dit project gaan starten in 2024. We gaan ervan uit dat de kosten van dit project maximaal € 10.000 voor de gemeente bedragen. Op later moment komen wij hierover terug bij de raad.

Stichting Investeringsfonds Regio Noordoost Fryslân

Er is een initiatief in onze regio voor de Stichting Investeringsfonds Regio Noordoost Fryslân. Deze stichting heeft als doel het stimuleren van de economische bedrijvigheid in de regio Noordoost Fryslân door het beschikbaar stellen van (achtergesteld) risicokapitaal (€ 30.000 – € 50.000) aan ondernemers in combinatie met of in aanvulling op andere financieringsbronnen. De stichting heeft een revolverend karakter en geen winstoogmerk. We gaan hierover in gesprek met ondernemersverenigingen en komen er later bij u op terug. Het betreft een eenmalig bijdrage.

Duurzaamheid

In 2021 zijn zowel de Duurzaamheidsagenda als de Transitievisie Warmte vastgesteld. De afgelopen jaren heeft de uitvoering hiervan een groot beroep gedaan op de gemeente, haar inwoners en de bedrijven en instellingen. In 2024 vindt een eerste evaluatie van de Duurzaamheidsagenda plaats. Vooruitlopend hierop vindt in het eerste kwartaal van 2024 een werksessie met de Raad plaats over een door de raad gewenste versnelling van het uitvoeren van de Duurzaamheidsagenda.

Opstellen Warmte Uitvoering Programma's, verdere verkenning Transitievisie Warmte

Voor de uitvoering van de Transitievisie warmte moeten Wijk Uitvoeringsplannen worden gemaakt. In samenspraak met de dorpen zullen concrete plannen worden gemaakt en uitgevoerd om de dorpen, in fasen, uiteindelijk aardgasvrij te maken. Hier zijn projectleiders voor nodig om samen met de dorpen en een integraal gemeentelijk projectteam aan de slag te gaan.

In april 2023 hebben wij hiertoe ruim € 1,7 miljoen bij het Rijk aangevraagd en toegekend gekregen. Deze CDOKE-middelen (Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid) zijn in eerste instantie toegekend voor de periode tot 31 december 2025 en moeten voor tenminste 90% worden besteed aan ambtelijke capaciteit. Na 2025 komen nieuwe middelen van het Rijk beschikbaar om continuïteit van de inzet te kunnen garanderen.

Inkoop energie (OVEF)

Voor 2024 kopen we gas en elektriciteit in via de OVEF volgens het zelflevermodel. Dit model houdt in dat OVEF wordt aangemerkt als energieleverancier waardoor de inkoop van elektriciteit en gas niet meer (Europees) aanbesteed hoeft te worden. Daarbij vergroot dit de mogelijkheid invloed uit te oefenen waar we wel of geen gas en elektriciteit in willen kopen. In 2024 wordt de elektriciteit op de kort termijnmarkt ingekocht, op deze wijze is het mogelijk om groene elektriciteit in te kopen. Daarbij is de inschatting dat de inkooprijzen voor deze korte termijnmarkt voordeliger zijn dan de lange termijnmarkt. Voor gas heeft OVEF 60% van de ingeschatte behoefte ingekocht, het restant wordt later via de termijnmarkt ingekocht.

De inkoopkosten van elektriciteit en gas ontwikkelen zich in lijn met eerdere inschattingen/verwachtingen die in de meerjarenbegroting zijn opgenomen.

Nieuwe milieustraat

In het coalitieprogramma 2022 – 2026 is onder meer aangegeven dat we op zoek gaan naar een nieuwe en grotere milieustraat om afval beter te kunnen scheiden. Daarbij zoeken we eventueel samenwerking met Achtkarspelen of andere gemeenten. De vrijgekomen locatie wordt herontwikkeld. Inmiddels wordt gewerkt aan een plan van aanpak. Omdat de milieustraat een essentieel onderdeel van de bedrijfsvoering van de buitendienst is wordt ook nader verkend wat de impact van een nieuwe milieustraat hierop is. De gevolgen van de keuze om de samenwerking met Achtkarspelen te beëindigen is onderdeel van de planuitwerking.

Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG)

Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wil het Rijk voor 2030 de natuur ruimte bieden voor herstel en versterking, de kwaliteit van water en bodem verbeteren en meer doen tegen klimaatverandering, samengevat gezonde natuur, schoon water en schone lucht. Het Fries Programma Landelijk gebied (FPLG) is op tijd (voor 1 juli) door de provincie bij het Rijk ingeleverd. Het (demissionaire) kabinet heeft voor het NPLG 24,3 miljard beschikbaar gesteld. Alle provincies hebben hun gebiedsprogramma ingeleverd en de benodigde middelen voor de uitvoering van deze gebiedsprogramma's overschrijdt ruim het beschikbare bedrag. Dit kan leiden tot vertraging maar de provincie continueert het proces en overleg met de partners. Het programma is belangrijk voor ons grondgebied en wij moeten maximaal inzetten op dit proces waarover de provincie de regie heeft. Dit betekent dat wij de aangekondigde capaciteit van 0,5 fte willen activeren zodat wij optimaal kunnen inzetten en aansluiten op de uitvoering van het FPLG en het overleg met provincie en overige partners.

SAMENLEVING

WMO/Participatie/Jeugd

De uitdaging om onze inwoners passende ondersteuning te bieden én collectieve maatschappelijke voorzieningen te behouden is groot. Wij willen met de middelen die daarvoor beschikbaar zijn de sociale basis optimaal versterken om de transformatie een stap verder te brengen. Samen met onze partners in het voorliggend veld en de professionele zorgaanbieders willen we aan de slag om de sociale basis op orde te krijgen en te versterken. Alleen dan kunnen we onze kwetsbare inwoners voldoende en kwalitatief goede ondersteuning bieden.

Om dit op een zorgvuldige wijze te doen is in ANNO verband besloten om een Woon/Zorg en Welzijnsvisie te realiseren in 2024. Mede op basis van deze opgave is besloten de Inkoopstrategie Wmo/Participatie tot nader order on hold te zetten. Tevens is de voorgenomen doordecentralisatie Beschermd Wonen uitgesteld. Landelijke ontwikkelingen, zoals Hervormingsagenda en wellicht Toekomstscenario zullen een enorme impact hebben op de jeugdhulpketen. De financiële gevolgen hiervan voor onze gemeente zijn nog niet duidelijk. Ook de Inkoop Jeugd en bijbehorende strategie bij het SDF is vertraagd.

De discussie met het Rijk over het compenseren van gemeentelijke tekorten op het terrein van Jeugd en Wmo loopt ook in 2024 door. Het beheersen van onze Wmo-kosten is complex. Dat komt onder meer door het in 2019 in de Wmo geïmplementeerde abonnementstarief. Ook de toenemende vergrijzing, waarbij het streven is om (oudere) inwoners zo lang mogelijk thuis te laten wonen met ambulante ondersteuning, speelt hierbij een belangrijke rol.

We willen meer inzetten op preventie en het beroep op curatieve zorg verminderen. Deze beweging zetten we in gang door bij de huisartsenpraktijken en op de scholen (BO en VO) in de gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen een gebiedsteammedewerker in te zetten. Ook het Jongerenwerk is in beide gemeenten gericht op preventie. Een aantal momenten in de week zijn de jongerenwerkers aanwezig in de scholen voor Voortgezet Onderwijs.

Op dit moment is er sprake van spanning op de arbeidsmarkt waardoor in bijna alle sectoren personeelstekorten zijn. Wie kan en wil werken is aan het werk. We zien dat veel van onze inwoners die een bijstandsuitkering ontvangen helaas niet profiteren van de ruime arbeidsmarkt. Deze inwoners hebben een grote afstand tot de arbeidsmarkt, vaak door een combinatie van verschillende problemen.

Immigratie

De taakstelling van het Rijk om statushouders te huisvesten, is in 2023 bijna verdubbeld ten opzichte van 2022. Dit legt druk op de uitvoeringscapaciteit, waaronder de Gebiedsteams en Team Bedrijfsvoering. We moeten meer uitkeringen verstrekken en voor meer statushouders de regie voeren op inburgering en participatie. Mogelijk komen wij in 2024 bij de Kadernota met een verzoek om uitbreiding van de capaciteit van de uitvoeringsteams.

Wij verwachten dat de taakstelling in 2024 hoger is dan de taakstelling 2023. Door deze verhoogde taakstelling wordt het steeds lastiger om tijdig voldoende woningen te vinden voor

statushouders. In Tytsjerksteradiel wordt momenteel aan de taakstelling voldaan. In 2024 wordt minimaal dezelfde taakstelling verwacht, mogelijk zal deze nog hoger zijn dan in 2023. In dat geval staan ook de gemeente Tytsjerksteradiel en de woningcorporaties voor een grote uitdaging.

Ook worden er in de gemeente in 2024, in gemeentelijke en particuliere opvang, Oekraïense ontheemden opgevangen. Hiermee voldoet de gemeente aan de verhoogde taakstelling van 1 juli 2023. In 2024 lopen een aantal overeenkomsten met locaties af, bezien moet worden of deze kunnen worden verlengd of dat gezocht moet worden naar alternatieve locaties.

Inzet op overheids- en inwonersparticipatie

In november 2023 wordt de startnotitie Participatie voorgelegd aan de gemeenteraad. In deze startnotitie staat een aantal scenario's beschreven over de inrichting van participatieprocessen binnen de gemeente inclusief de daarbij behorende begroting. Deze kosten zijn nog niet opgenomen in deze begroting. In 2024 ontvangt u een uitwerking van de startnotitie in beleid met bijbehorende verwachte kosten.

Onderwijshuisvesting

In het huidige integrale huisvestingsplan (IHP) zijn bedragen opgenomen voor een drietal onderzoeken, te weten voor de basisscholen in Ryptsjerk, de Trynwâlden en Noardburgum. Daarnaast zijn er bedragen opgenomen voor de nieuwbouw van scholen in Ryptsjerk en Garyp. De uitkomst van de onderzoeken in Noardburgum en de Trynwâlden vinden hun beslag in een nieuw op te stellen IHP (in 2025 vindt deze actualisatie plaats).

BESTUUR EN DIENSTVERLENING

Organisatieontwikkeling

De kadernota heeft ons een helder inzicht gegeven in de uitdagingen waarmee onze organisatie te maken heeft. Het is een tijd waarin we voorlopig nog geconfronteerd blijven met een hoge werkdruk, veelvuldige personele wisselingen en de complicaties van een krappe arbeidsmarkt. Het is ook een tijd waarin de stabiliteit en continuïteit van onze bedrijfsvoering onder druk staat door de toenemende afhankelijkheid van externe inhuur van personeel. Voor een aantal voorzienbare onderwerpen en beleidsterreinen is hierop in de kadernota geanticipeerd. De door de raad geaccordeerde onderwerpen zijn verwerkt in deze begroting.

Terwijl we de uitdagingen op het personele vlak in goede banen proberen te leiden, komt er nog een complexe opgave bij: de ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD en de opbouw van twee nieuwe organisaties in Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen. Voor de ontvlechting is in september een begeleidend bureau geselecteerd. Duidelijk is dat aanvullend een significante inspanning van medewerkers van de werkmaatschappij 8KTD nodig zal zijn, zowel in termen van deskundigheid als in capaciteit. Specifiek zullen medewerkers uit het cluster Organisatie & Ontwikkeling de frontlinie vormen van dit proces. Gezien onze bestaande uitdagingen versterkt dit project de noodzaak om nog nadrukkelijker aandacht te besteden aan keuzes rondom de uitvoering van bestaand beleid: welke taken kunnen we wel of niet blijven uitvoeren en van welk niveau.

De begroting laat daarmee de onvermijdelijke spanning zien tussen het waarborgen van dagelijkse dienstverlening en de toegevoegde druk van de ontvlechting van 8KTD. In de budgetten moet rekening worden gehouden met (tijdelijke vervanging van) de expertise en capaciteit die nodig is voor dit ontvlechttingsproces en die voor een belangrijk deel uit de eigen organisatie komen.

Daarnaast blijft de nieuwe toekomst en de wijze waarop wij onze organisatie en dienstverlening naar onze gemeenschap inrichten centraal staan. Een duurzaam perspectief voor medewerkers en de noodzaak van investeringen in de huidige organisatie is daarbij van belang. In deze begroting stellen we voor om, vanwege de onzekerheid over het toekomstscenario, te investeren in extra capaciteit van medewerkers voor een periode van twee jaar. Met het ontwikkelen van de nieuwe organisatie ontstaat daarbij de benodigde keuzeruimte voor het definitief inrichten van de werkzaamheden.

Tenslotte is het essentieel op te merken dat de financiële effecten van toekomstige samenwerkingsbesluiten buiten deze begroting vallen. Zodra er meer duidelijkheid is over de richting die we inslaan, zullen we een specifiek en gedetailleerd uitvoeringsvoorstel opstellen en aan de raad voorleggen.

Mogelijke financiële gevolgen ontvlechting

Bij de behandeling van de Kadernota 2024-2027 is motie 3-8-21 "Ontvlechting- en opbouwoperatie opnemen in begroting" aangenomen. De strekking van deze motie is dat ons is gevraagd om in de begroting 2024 en verder een vertaling op te nemen van de benodigde

uitgaven voor de ontvlechtings- en opbouwoperatie. Inclusief een overzicht welke consequenties dit heeft voor de voorgestelde ambities in de Kadernota. Daarnaast was het verzoek om hiervoor een specifieke paragraaf in de begroting op te nemen met hierin een overzicht van de betreffende uitgaven in dit kader.

Bij het uitbrengen van deze begroting is dit beeld nog onvoldoende concreet, omdat nog volop gewerkt wordt aan het plan van aanpak voor ontvlechting dat eind november aan de raad ter informatie wordt aangeboden. Wel hebben we op basis van de uitkomsten van het Lysias rapport een voorlopig beeld van het meerjarenperspectief geschetst.

Voor de te maken incidentele kosten in de periode van 22 juni jl. tot eind 2024 komen we op basis van het plan van aanpak voor ontvlechting in de begrotingswijzigingen van december met een raming van de totale incidentele lasten. Het voorstel is om deze incidenteel benodigde middelen ten laste van de Algemene Reserve te brengen.

Kosten voor de nieuwe organisatie zullen volgend jaar in de begroting 2025-2028 worden meegenomen.

Voor een indicatie van de structurele impact op onze begroting vindt u hieronder de uitwerking gebaseerd op het Lysias rapport.

Indicatie op basis van Lysias rapport

<i>bedragen x € 1 mln</i>	2024	2025	2026	2027
Saldo Begroting 2024-2027	2.118	1.514	-2.564	-4.498
Structureel nadeel ontvlechting	-	-1.547	-1.547	- 1.547
Indicatie begroting 2024-2027	2.118	- 33	-4.111	-6.045

2 Besluitvorming

Wij stellen u voor:

1. Akkoord te gaan met het vaststellen van de begroting voor het jaar 2024, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves.
2. Kennis te nemen van het effect op de bijdrage aan de WM8KTD voor de wijzigingen waarop dit van toepassing zoals vermeld in paragraaf 1.3.2 en te besluiten geen zienswijze in te dienen voor de wijzigingen van de begroting 2024–2027 van de WM8KTD.
3. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2025 – 2027.
4. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting.
5. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf Lokale heffingen.
6. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf Lokale heffingen.
7. Akkoord te gaan met het grondprijzenbeleid voor het jaar 2024 zoals voorgesteld in paragraaf Grondbeleid.
8. De in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 2 november 2023.

De voorzitter,

De griffier,

3 BELEIDSBEGROTING

3.1 Programmaplan

0. Bestuur en ondersteuning



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

In dit programma gaat het over de dienstverlening ter ondersteuning van onze eigen bestuursorganen, maar ook aan onze burgers, bedrijven en organisaties.

Als bestuur willen we transparant, efficiënt en integer zijn en voor onze samenleving dienstbaar, laagdrempelig, herkenbaar en aanspreekbaar.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening. Hierbij heeft de samenwerking met Achtkarspelen een belangrijke meerwaarde. Ten behoeve van deze (ambtelijke) samenwerking is het van belang dat de gemeentebesturen van beide gemeenten in hun zelfstandige rol regelmatig met elkaar in contact treden.

Voor 2024 is het interne speerpunt gericht op de organisatieontwikkeling, waarbij we in de periode tot en met 2024 volop bezig zijn met het ontvlechten van de huidige organisatie en het opbouwen van de nieuwe gemeentelijke organisatie.

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024–2027

De ANNO-gemeenten hebben bij monde van de colleges aangegeven graag deel te nemen aan een nieuw LEADER-programma in de periode 2023–2027. De komende jaren zien zij voldoende aanknopingspunten om met de opgaven in de ANNO-agenda invulling te geven aan het nieuwe programma en de lokale ontwikkelingsstrategie voor de regio.

Het LEADER-programma is een Europees subsidieprogramma gericht op financiering van projecten op het platteland, waaronder bijvoorbeeld dorpshuizen en andere initiatieven uit de mienskip. Kenmerkend is de bottom-up aanpak bij alle facetten van het programma.

Om deel te nemen aan het nieuwe LEADER-programma wordt van de gemeenten een bijdrage gevraagd als cofinanciering voor projectaanvragen in het ANNO- gebied.

N.B.

De hoogte van de cofinanciering is op dit moment nog niet geheel duidelijk, maar de verwachting is dat twee of maximaal drie gebieden in Fryslân worden aangewezen. In dit kader is het wenselijk uit te gaan van de variant waarbij het hoogste cofinancieringsbedrag wordt gevraagd, i.c. bij de aanwijzing van twee LEADER- gebieden.

Er wordt dan een bedrag van € 600.000 gevraagd als garantstelling voor het gemeentelijke gedeelte van de nationale cofinanciering*. Als we binnen het ANNO- gebied een verdeling hanteren naar rato van inwonertal, ziet de gevraagde bijdrage per gemeente er als volgt uit;

- gemeente Achtkarspelen, € 135.000
- gemeente Dantumadiel, € 92.000
- gemeente Noardeast- Fryslân, € 220.000
- gemeente Tytsjerksteradiel, € 156.000

In totaal zal € 5,6 miljoen beschikbaar komen voor het gebied. Naast de € 0,6 miljoen van de gemeenten zal de provincie € 2,2 miljoen bijdragen en de EU € 2,8 miljoen.

** Nationale cofinanciering bestaat uit een provinciaal deel en een gemeentelijk deel*

[Kadernota nr. 00.01]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie Ontvlechting- en opbouwoperatie opnemen in begroting

In deze begroting hebben we op verschillende plekken uitvoering gegeven aan deze motie, waarin gevraagd werd om een vertaling op te nemen van de benodigde uitgaven voor de ontvlechtings- en opbouwoperatie. Zo zien we in vogelvlucht onder organisatie ontwikkeling in hoofdlijnen de stand van zaken terug. Ook is hier de actuele stand van de ombuigingen meegenomen en daar waar ombuigingen zijn komen te vervallen, is dit financieel meegenomen in de begroting.

Tenslotte vindt u hier ook een (voorlopig) overzicht van de (mogelijke) consequenties van de ontvlechting voor de voorgestelde ambities in de Kadernota 2024 – 2027.

In de risico paragraaf is de ontvlechting als onderwerp benoemd met een voorlopige inschatting van de financiële consequenties.

[Motie nr. M-3-8-21]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Algemene Uitkering

De inkomsten uit de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds zijn gebaseerd op de septembercirculaire 2023.

OZB

Voor de OZB van 2024 is een reguliere indexatie toegepast van 2,5%.

Aanpassing bijdragen Werkmaatschappij

Voor 2024 zijn de bijdragen van de beide gemeenten aan de Werkmaatschappij geactualiseerd op basis van met name de doorberekening van de voornemens uit de Kadernota 2024-2027. In het vogelvlucht gedeelte is hier een toelichting op gegeven.

Reserves

Alle mutaties met betrekking tot onttrekkingen aan dan wel stortingen in de reserves vinden plaats binnen programma 0. De daadwerkelijke uitgaven worden binnen de diverse programma's verwerkt.

Ook voor wat betreft reserves is er dus alleen sprake van het duiden van cijfermatige verschillen.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	7.827	8.950	1.123	9.330	7.168	9.938
Baten	72.357	79.234	6.877	79.289	73.290	73.989
Saldo	64.529	70.284	5.754	69.959	66.122	64.051
Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)						
Saldo	4.006	4.563	557	2.785	158	–
TOTAAL	68.535	74.847	6.311	72.744	66.280	64.051
per inv.	2.122	2.309	187	2.244	2.045	1.976

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027; 00.01; tlv AR	-156 N
Openstelling vrijdagochtend; 00.04.36	-17 N
Publiekszaken – Piek reisdocumenten 2024 t/m 2028; 00.04.35	-33 N
Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening; 00.04.33	-4 N
<i>Bestaand beleid</i>	
Actualisering bijdragen aan WM (KN 2024-2027)	-151 N
Actualisering salariskosten TD	-53 N
Verhoging contributie VFG en VNG ca.	-22 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
Ontwikkelingen Algemene uitkering (inclusief behoedzaamheidsbuffer)	5.812 V
Actualiseren reserves ca.	597 V
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
Actualisering verkiezingsbudgetten (21.17)	25 V
Mutaties bestaande ombuigingen	
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie geldleningen c.a.	111 V
Prijsindex OZB (2,5%)	214 V
Diversen	12 N
Totaal	6.311 V

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda



Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Apparaatskosten	769,8	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲		
Prognose o.b.v. de historie	■		
Bezetting	9,7	fte	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	■		
Prognose o.b.v. de historie	■		
Externe inhuur	3,6	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲		
Prognose o.b.v. de historie	■		
Formatie	9,3	fte	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	■		
Prognose o.b.v. de historie	■		

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel

Vennootschap / Coöperatie

BNG Bank NV

Vitens NV

1. Veiligheid



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Veiligheid is het aanwezig zijn van orde en rust in het publieke domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. Onveiligheid is te omschrijven als alles wat inbreuk op veiligheid maakt. Die inbreuken kunnen zowel feitelijke aantastingen zijn maar ook gevoelens van onveiligheid.

Het programma Veiligheid omvat alle gemeentelijke activiteiten op het gebied van handhaving van de openbare orde, bevordering van de veiligheid en activiteiten rondom de bijzondere wetten. Hieraan wordt op verschillende manieren vormgegeven door het stellen van regels, het maken van beleid, uitvoering geven aan handhaving, organisatie van de crisisbeheersing, de brandweer en de samenwerking met de politie.

Het programma Veiligheid is onderverdeeld in twee aandachtsgebieden:

Crisisbeheersing en brandweer

Hieronder valt onder andere de Veiligheidsregio Fryslân en gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van crisisbeheersing en brandweezorg.

Openbare orde en veiligheid

Hieronder vallen diverse gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van openbare orde en veiligheid. Ook ontwikkelingen met betrekking tot ketenpartners als politie, Veiligheidshuis en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) vallen hieronder.

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Horeca– evenementenbeleid

Het beleidstakenpakket met betrekking tot evenementen en de Alcoholwet wordt steeds uitgebreider. Dit takenpakket is gekoppeld aan de maatschappelijke en politieke urgentie op deze onderwerpen. Het is op dit moment niet mogelijk om deze taken goed in de organisatie te borgen en uit te voeren. Beleid, verordeningen en notities op deze onderwerpen zijn niet geactualiseerd en sluiten niet aan bij de maatschappelijke, politieke wensen alsmede de wettelijke kaders. Omdat wij ervoor willen zorgen dat deze taak in overeenstemming met zowel de maatschappelijke (politieke) realiteit als de actuele wetgeving, wordt uitgevoerd, stellen wij voor de formatie uit te breiden met 0,2 fte. De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 23.500.

De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 47.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 23.500, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 47.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden is dit onderwerp voor 2024 en 2025 als incidenteel aangemerkt.

[Kadernota nr. 01.07]

Jurist handhaving

Er komen steeds meer bevoegdheden bij college en burgemeester terecht en daarmee komen er meer taken bij de juristen handhaving terecht. Deze uitbreiding van taken valt samen met een verdubbeling van het aantal handhavingsverzoeken dat wordt ingediend. We willen aan onze wettelijke taak voldoen voor wat betreft het oppakken van handhavingsverzoeken. Wij willen de reguliere handhavingszaken op blijven kunnen pakken. Daarnaast willen wij onze taken op het gebied van advisering richting college, raad, portefeuillehouders alsmede richting burgers blijven uitvoeren. Dit gaan wij doen door de formatie op juridische handhaving uit te breiden met 0,75 fte voor de gemeente Tytsjerksteradiel.

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 84.500. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 169.000 waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 84.500, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 169.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden is dit onderwerp voor 2024 en 2025 als incidenteel aangemerkt.

[Kadernota nr. 01.01]

Jurist veiligheid

Er komen steeds meer bevoegdheden en taken bij de burgemeester (en in mindere mate ook bij college) terecht op het gebied van openbare orde en veiligheid. Daarnaast komen er steeds meer maatschappelijke ontwikkelingen gerelateerd aan openbare orde op ons af (boerenprotesten, Corona, Oekraïne, Bibob, ondermijning, stikstof, radicalisering etc). Deze actualiteiten vragen inzet op juridisch vlak van eenheid Veiligheid.

De BOA capaciteit is hier vorig jaar op aangepast maar de juridische capaciteit blijft achter. Wij willen voldoen aan de taken die nu bij ons liggen. Ook willen wij de burgemeester nu en in de toekomst goed adviseren en ondersteunen. Tenslotte willen wij zware juridische klussen in de keten zelf met de juiste antenne voor openbare orde en veiligheid afwikkelen. Om te kunnen voldoen aan de uitbreiding van bevoegdheden, het beleid en de ontwikkelingen die op ons afkomen, willen wij de formatie voor jurist veiligheid uitbreiden met 0,25 fte voor Tytsjerksteradiel. De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 29.000.

De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De totale kosten voor deze taak bedragen € 58.000 waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 29.000, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 58.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden is dit onderwerp voor 2024 en 2025 als incidenteel aangemerkt.

[Kadernota nr. 01.02]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Ombuiging; Aanpassing legestarieven & horeca en evenementenvergunningen

In begroting 2021 is voorgenomen om de legestarieven & horeca en evenementenvergunningen kostendekkend te maken. Ten opzichte van de primitieve begroting 2023 leidt dit tot een verwachte hogere opbrengst van € 16.000.

Aanpassing (lagere) tarieven

In de begroting 2023 is besloten om incidenteel de opbrengst voor de tarieven aan te passen (te verlagen) met € 44.000. Deze wijziging is doorgevoerd om de (ongewenste) effecten van het doorvoeren van kostendekkende leges van drank- en horecaverGUNningen en evenementenvergunningen te voorkomen. In de begroting 2024 is hier geen rekening mee gehouden.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	2.732	2.838	106	2.986	3.013	3.128
Baten	14	74	60	89	89	89
Saldo	- 2.718	- 2.764	- 46	- 2.897	- 2.924	- 3.039
per inw.	- 84	- 85	- 1	- 89	- 90	- 94

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
KN 2024-2027; Jurist veiligheid; 01.02	-4 N
KN 2024-2027; Horeca – evenementenbeleid; 01.07	-3 N
KN 2024-2027; Jurist handhaving; 01.01	-13 N
<i>Bestaand beleid</i>	
KN 2024-2027; Actualisering bijdragen aan WM	-23 N
KN 2024-2027; Veiligheidsregio	-119 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2020-2023; 1.08 veiligheidsregio Raadsbesluit 16-5-19 punt 11	-70 N
KN 2021-2024; 01.01 Veiligheidsregio Fryslân	5 V
KN 2023-2026; Schenken onder de 18 jaar; 01.02	30 V
Mutaties bestaande ombuigingen	
TD: aanpassing legestarieven drank & horeca en evenementenvergunningen	16 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-
Actualisatie kapitaallasten	-
Actualisatie bijdragen WM	93 V
TD: Raad 03-11-2022; aangepaste (lagere) tarieven	44 V
Diversen	2 N
Totaal	- 46 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

	ongunstig
	neutraal
	gunstig
	(nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Misdrijven – Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	1,4	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven – Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	1,9	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven – Vernieling en beschadigingen (in de openbare ruimte)	3,3	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven – Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,6	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Verwijzingen Halt	5,0	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Verkeer, vervoer en waterstaat omvat de aanleg, het beheer en onderhoud van (water-) wegen en straten c.a., openbare verlichting en verkeersveiligheid. Het programma is gericht op het mogelijk maken van een veilige deelname aan het verkeer en een sober en doelmatig beheer van de openbare ruimte, met inachtneming van en respect voor de aanwezige (unieke) kwaliteiten.

We zetten in op blijvende bereikbaarheid op het platteland (goede wegeninfrastructuur) en duurzaam vervoer.

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie Uitwerking Centrumvisie Burgum

De motie behelst een verzoek om na te gaan welke mogelijkheden er zijn om met concrete maatregelen de hinder en overlast door bevoorradend verkeer te verbeteren. Daarvoor wordt bij de uitwerking van de centrumvisie in beeld gebracht hoe structureel er sprake is van een probleem. Met de HIMBO (Handel Industrie Middenstand Bergum Omstreken) zal worden geïnventariseerd wat de werkelijke bevoorradingsbewegingen zijn. Dit zal als opgave worden meegenomen bij de uitwerking van de Centrumvisie.

In het kader van het opstellen van het Mobiliteitsplan Tytsjerksteradiel kan eveneens de vraag worden meegenomen welke maatregelen het meest passend zijn bij winkelcentrum/winkelstraat in Burgum.

[Motie nr. M-3-8-19]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Beëindiging onderzoek naar privatisering haven Earnewâld

In 2023 heeft de raad besloten om de passantenhaven in Earnewâld in eigen beheer te houden. Hierdoor wordt de verwachte bezuiniging van € 125.000 niet gerealiseerd. Dit zorgt voor een negatieve afwijking van de primitieve begroting 2024 ten opzichte van 2023.

Actualisatie kapitaallasten:

De daling van de kapitaallasten wordt voornamelijk veroorzaakt doordat oorspronkelijk rekening gehouden was met een afboeking van de boekwaarde van de brug van Eastermar van € 200.000 (KN 2022-2025; 02.04). Deze 'extra' afboeking wordt nu niet meer verwacht in 2024 waardoor de 'reguliere' kapitaallast wordt verantwoord.

Actualisatie BGT-GBI en Data-op-orde:

Door middel van een begrotingswijziging in oktober 2020 heeft de raad incidenteel geld beschikbaar gesteld. Voor het begrotingsjaar 2023 is geld beschikbaar gesteld voor (1) het op elkaar aan laten sluiten van de BGT en GBI systemen (€ 40.000) en (2) de Data-op-orde te brengen door een externe partij (€ 50.000). Vanaf de begroting 2024 zijn deze middelen niet meer opgenomen in de begroting.

Beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting:

In 2022 is het beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2022-2026 vastgesteld. De stijging in de primitieve begroting 2024 ten opzichte van de primitieve begroting 2023 is de cijfermatige vertaling van het beleidsplan en uitvoeringsprogramma.

Herinrichting van het plein De 3 van Sminia:

In 2022 heeft de raad besloten om in de begroting 2023 incidenteel € 90.000 beschikbaar te stellen voor de afwikkeling van de Herinrichting van het plein De 3 van Sminia. Deze afwikkeling ziet toe op de uitvoering van bestratingswerkzaamheden en een aanpassing van de afwatering van het openbaar gebied. Vanaf 2024 zijn deze kosten niet meer opgenomen in de begroting.

Onderhoud wegen, fiets- en voetpaden

Bij de behandeling van de begroting 2022 is op 4 november 2021 een amendement ingediend en aangenomen om met ingang van 2022 structureel een bedrag van € 75.000 extra op te nemen in de begroting voor het verbeteren van het onderhoudsniveau van fiets- en voetpaden. In de huidige situatie en de nabije toekomst worden de meeste van onze voetpaden meerdere malen opengebroken door meerdere glasvezelaanbieders en de toekomstige verzwaring van het ondergrondse energienetwerk. We zijn daarom terughoudend met de aanpak van voetpaden. Het beschikbaar gestelde bedrag is met name besteed aan onderhoud van fietspaden.

In het raadsprogramma 2022-2026 "Samen in actie voor Tytsjerksteradiel" heeft de raad aangegeven voor het nog vast te stellen wegenbeheerplan sturing te willen geven op de besteding van de budgetten voor de verschillende soorten wegen. Om dit mogelijk te maken wordt samen met de raad een kwaliteitsvisie uitgewerkt die toegepast kan worden in het te actualiseren wegenbeheerplan. Het aangenomen amendement wordt verwerkt in deze kwaliteitsvisie.

Het nieuwe wegenbeheerplan moet in principe in 2023 worden vastgesteld omdat de geldigheidsduur van het vigerende plan afloopt. Dit wordt dit jaar niet gehaald omdat enerzijds het raadsprogramma (zie hiervoor) een nadere oriëntatie vraagt op de besteding van de budgetten ca. – wat een extra inspanning vraagt – en anderzijds prioritering van de raadsagenda behandeling van dit onderwerp in de tijd naar achteren heeft verschoven. Daarom hebben wij in de begroting 2024 middelen opgenomen die gebaseerd zijn op voortzetting van het beleid van de achterliggende periode. In 2024 wordt het nieuwe wegenbeheersplan ter vaststelling aangeboden aan de raad.

Aanleg (tweede) glasvezelnetwerk in onze dorpen

Inmiddels is er ook een overeenkomst afgesloten met een tweede aanbieder van een glasvezelnetwerk in onze dorpen. Deze partij gaat vanaf eind 2023 het bestaande 'kopernetwerk' uitfasen en legt een nieuw glasvezelnetwerk aan in alle dorpen van onze gemeente. Voor onze inwoners een goede ontwikkeling omdat nog meer mogelijkheden beschikbaar komen om gebruik te maken van snellere internetverbindingen.

Parkeren Earnewâld

Earnewâld kent sinds jaar en dag een hoge parkeerdruk gedurende het zomerseizoen. Daarom is onderzocht op welke wijze het parkeren door bepaalde doelgroepen verplaatst kan worden naar plaatsen waar dat minder hinder oplevert. De strook langs de noordzijde van de Koaidyk direct ten oosten van de Feantersdyk biedt ruimte om hier in te voorzien, waardoor het ongewenste parkeren in de berm van de Feantersdyk kan worden verboden. Deze maatregel wordt verder uitgewerkt en alsdan zal ook de financiering nog moeten worden ingeregeld.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	5.398	5.107	- 290	5.104	5.153	5.151
Baten	595	609	15	609	603	603
Saldo	- 4.803	- 4.498	305	- 4.495	- 4.550	- 4.548
per inw.	- 149	- 139	10	- 139	- 140	- 140

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
Aanpassing licentiekosten gladheidsbestrijding	–10 N
Actualisering salariskosten TD	–55 N
Ofspraken wâl – en kadebehear Fryslân	–12 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2023–2026; Nieuw verkeer– en vervoerbeleid; 02.01	35 V
KN 2023–2026; Inventarisaties en inspecties oeververdedigingsobjecten en steigers/vlonders; 02.04	40 V
KN 2023–2026; Aanpak fietsverbinding Damsingel naar de Van Harinxmaweg; 02.11	–5 N
KN 2023–2026; 2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As; 02.09	125 V
KN 2023–2026; Infrastructuur rondom Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer–Sumar; 02.16	340 V
KN 2022–2025; Aanpassingen brug Eastermar; 02.04	–251 N
KN 2022–2025; Borging bijhouden beheerdata; 00.13	–40 N
KN 2021–2024; Inspecties en constructieve veiligheid bruggen; 02.05	–30 N
Overige ontwikkelingen	
Beëindiging onderzoek naar privatisering haven Earnewâld	–125 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	
Actualisatie kapitaallasten	109 V
Actualisatie BGT–GBI en Data–op–orde	90 V
Beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2022–2026	–25 N
Herinrichting van het plein De 3 van Sminia	90 V
Diversen	29 V
Totaal	305 V

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Vennootschap / Coöperatie

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij willen de lokale economie vitaal houden en toekomstbestendig maken. Daarbij werken wij zoveel mogelijk samen met ondernemers(verenigingen), het onderwijs en andere overheden in de regio en provincie. Het economisch beleid (2021) van onze gemeente is gericht op:

- Het versterken van het ondernemersklimaat, om daarmee de werkgelegenheid te behouden en te vergroten;
- Samen met onze ondernemers willen wij in spelen op veranderingen, waarbij het zwaartepunt ligt bij verduurzaming en circulariteit;
- Via de regionale samenwerking pakken wij via de Versnellingsagenda en ANNO uitdagingen aan op de thema's zoals onderwijs–arbeidsmarkt en innovatie–ondernemerschap.

Er is op basis van het vastgestelde beleidsplan door het college een uitvoeringsagenda 2022–2023 opgesteld. Rond de jaarwisseling 2023–2024 ontvangt de raad een evaluatie van het uitvoeringsprogramma. Tegelijkertijd zal het college een uitvoeringsagenda 2024–2025 vaststellen.

Overige ontwikkelingen

Deelname Friese projectenmachine

In de 2021 is besloten om deel te nemen aan de Friese projectenmachine. De kosten die hiermee gemoeid zijn, zijn incidenteel en daarom ten laste van de reserve gebracht voor de jaren 2022 en 2023 binnen programma 0. Vanaf 2024 is hier geen budget meer voor beschikbaar en daarom zorgt dit voor een positieve afwijking in de vergelijking tussen de begroting 2023 en 2024 voor dit programma.

Actualisatie toeristenbelasting

De afgelopen jaren zijn de inkomsten uit toeristenbelasting gestegen. De twee oorzaken hiervoor zijn dat de tarieven voor de heffing van de toeristenbelasting zijn gestegen en dat er meer toeristen komen in onze gemeente. In 2024 is de begroting aangepast waarbij de aansluiting met de realisatie van de afgelopen jaren is gemaakt. De verwachting is dat we in 2024 in totaal € 460.000 zullen ontvangen aan toeristenbelasting. Dit betekent dat we ten opzichte van de primitieve begroting 2023 extra baten hebben van € 28.000.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	900	814	- 86	507	507	507
Baten	445	474	28	474	474	474
Saldo	- 454	- 340	114	- 33	- 33	- 33
per inw.	- 14	- 10	4	- 1	- 1	- 1

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
KN 2024-2027; Actualisering bijdragen aan WM	-34 N
KN 2024-2027; Stichting Regiomarketing Toerisme	-8 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	
Actualisatie kapitaallasten	1 V
Actualisatie bijdragen WM	78 V
Deelname Friese projectenmachine; Raad 16-12-2021	21 V
Actualisatie toeristenbelasting	28 V
Diversen	28 V
Totaal	114 V

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Functiemenging	42,5	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Vestigingen (van bedrijven)	156,4	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Banen	542,4	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

4. Onderwijs



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs.

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer uitgevoerd. Extra ambitie in de gemeente is gericht op het bieden van 'gelijke kansen', op talentontwikkeling en op het voorkomen en bestrijden van achterstanden (Kansenbeleid). Goede samenwerking met de betrokken partners is een vereiste.

Hoofdpijnen van beleid

- Aanpakken van (digitale) laaggeletterdheid
- Voor- en Vroegschoolse Educatie, als basisvoorziening voor ieder kind
- Verrijkende initiatieven voor brede vorming en talentontwikkeling
- Versterken praktische verbanden Onderwijs en Arbeidsmarkt

Onderwijshuisvesting

De werkzaamheden voor de MFA's in Tytsjerk en Jistrum zijn gestart of zullen dit jaar worden gestart. Oplevering van de gebouwen wordt in de tweede helft van 2025 verwacht.

Met de schoolbesturen wordt een visie ontwikkeld voor de huisvesting van scholen die bij kan dragen aan besluitvorming over de scholen in de Trynwalden.

In Garyp wordt met het dorpsbelang de haalbaarheid van een multifunctionele accommodatie onderzocht.

In Noardburgum wordt in 2023 een locatieonderzoek afgerond. De keuze die hieruit volgt zal in een nieuw IHP worden meegenomen.

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Gebiedsteam–zorg ín de school (GIS)

GIS, staat voor het Gebiedsteam in de Scholen; dit betreft een proeftuin op de samenwerking Onderwijs en Zorg; gemeente en de scholen hebben het project ondergebracht onder het Nationaal Plan Onderwijs (NPO); de proeftuin is ingericht in Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel vanuit de preventie–gedachte; door lage drempels, korte lijnen en betere samenwerking; samen zware problemen en (dure) hulpverlening voorkomen. De scholen ervaren het project reeds positief. De ontwikkeling en resultaten van de proeftuin worden nauwlettend gevolgd, een onderzoeksrapportage volgt in het najaar 2023.

Voor het verlengen van de proeftuin in 2024 wordt uitgegaan van 54 uren per week verdeeld over 22 scholen in Tytsjerksteradiel. Omgerekend gaat het om de inzet van 1,5 fte. De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel bedragen € 132.000 voor het jaar 2024.

[Kadernota nr. 04.02]

Peuteropvang

De gemeenteraad wordt voorgesteld om het budget voor de reguliere peuteropvang structureel te verhogen met 50.000 euro per jaar. Wij willen hiermee bereiken dat er in de gemeente voldoende peuteropvangplaatsen beschikbaar zijn, zodat alle peuters in Tytsjerksteradiel vanaf de leeftijd van twee jaar naar de peuteropvang kunnen en met een goede voorbereiding op het basisonderwijs kunnen starten.

Wanneer het budget voor de reguliere peuteropvang niet wordt verhoogd, moeten de aanbieders de uitvoering rond krijgen binnen de beschikbare middelen. Wij verwachten dat hierdoor wachtlijsten ontstaan. De verhoging wordt deels veroorzaakt door een toename van het aantal peuters maar ook door de jaarlijkse stijging van het landelijke uurtarief kinderdagopvang. Dit bedroeg in 2020 € 8,17 per uur per peuter en in 2023 € 9,12 per uur per peuter. Voor 2024 heeft het ministerie het bedrag vastgesteld op € 9,65 per uur per peuter.

[Kadernota nr. 04.04]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie Basisonderwijs Trynwâlden

In overleg met de Stichting Adenium en Stichting Oarsprong komt het college in het vierde kwartaal van 2023 met een tijdspad ten aanzien van de toekomst van het basisonderwijs in de Trynwâlden. De Raad wordt via de LIST over dit tijdspad geïnformeerd. De raad wordt binnen de reguliere P&C-cyclus periodiek geïnformeerd over de voortgang.

[Motie nr. M-3-8-18]

Overige ontwikkelingen

Nationaal Programma Onderwijs

Gemeenten ontvangen op grond van het Nationaal Plan Onderwijs in totaal € 300 miljoen. De gemeente Tytsjerksteradiel zal in totaal € 495.000 ontvangen.

Besteding

Binnen de kaders van de regeling is gekozen voor de proeftuin Gebiedsteam-medewerkers in de School (GIS). Aan het project is een onderzoek gekoppeld waarvan we eind 2023 een rapportage ontvangen. Daarnaast zijn extra uren ingekocht bij Kearn waarmee Jongerenwerkers actief aanwezig zijn in de scholen van het Voortgezet Onderwijs. De ervaringen van beide initiatieven zijn uiterst positief. De projecten worden financieel gedekt tot 31-12-2024.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	4.888	5.087	199	5.024	4.991	4.933
Baten	1.403	1.268	- 135	1.268	1.268	1.268
Saldo	- 3.486	- 3.819	- 333	- 3.756	- 3.723	- 3.665
per inw.	- 108	- 118	- 10	- 116	- 115	- 113

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
Peuteropvang	-50 N
<i>Bestaand beleid</i>	
Leerlingenvervoer (JoBinder)	-138 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-85 N
Actualisatie kapitaallasten	53 V
Actualisatie huur onderwijshuisvesting	-75 N
Actualisatie OZB onderwijshuisvesting	-22 N
Indexering overige budgetten	-15 N
Totaal	-333 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
% Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	1,2	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Absoluut verzuim	0,0	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Relatief verzuim	38,0	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

5. Sport, cultuur en recreatie



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij streven naar vitale inwoners en willen een aantrekkelijke woonomgeving bieden. Sport, cultuur en recreatie zijn daarbij belangrijke pijlers. Deze zorgen voor persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van onze inwoners. Daarnaast vergroten ze de sociale samenhang en deelname aan de samenleving, wat bijdraagt aan een goed leef- en woonklimaat.

Sport

Het voorzieningenniveau en de samenwerking met sportclubs bevindt zich in vergelijking met andere Friese gemeenten op een hoog niveau. Sport is nadrukkelijk een factor in gezondheid, opvoeding en gemeenschapsvorming. Wat de accommodaties betreft richten wij ons bij ontwikkelingen vooral op mogelijkheden tot concentratie van voorzieningen.

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en vitaliteit van de gemeente. Recreatie en toerisme wordt verder ontwikkeld, waarbij het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden een belangrijke trekker is.

Openbaar groen

Openbaar groen is belangrijk voor het welzijn van mensen. Een goede groenomgeving draagt bij aan de gezondheid (zowel fysiek als mentaal) van onze burgers. Onze gemeente kent een

grote verscheidenheid qua inrichting van de woonomgeving, waarin rekening gehouden wordt met gebiedseigen kenmerken.

Het programma heeft veel relaties met activiteiten in andere programma's zoals Sociaal Domein, Onderwijs, Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening (planontwikkeling).

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Cofinanciering De Twirre

We willen Scoutingvereniging de Twirre ondersteunen in het verduurzamen van het clubgebouw door een eenmalige cofinanciering van €75.000 voor de Leader subsidie. Als de gemeente door cofinanciering bijdraagt aan het subsidiebedrag wordt ook een subsidie van het Iepen Mienskipsfûns mogelijk gemaakt. Hiermee wordt het voor de Twirre mogelijk om meer subsidies te verwerven om het project haalbaar te maken.

Het doel van de scouting is een groen en duurzaam clubgebouw, voorzien van voldoende lokalen en voorzieningen. Dit wordt gefinancierd door middel van subsidies en fondsen.

[Kadernota nr. 05.13]

Ekstra formaasje Frysk taalbelied

Dit jier wurdt de Nota Frysk taalbelied aktualisearre en sille de ambysjes op it mêd fan it Frysk oanskerpe wurde. Doel fan de Nota Frysk taalbelied is it kreëarjen fan rânebetingsten foar it behâld en fuortsterkjen fan de Fryske taal. Om de kommende jierren de ambysjes útfiere te kinnen, is ekstra formaasje nedich.

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel bedragen € 25.000 per jaar. In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden wordt dit budget voor 2024 en 2025 incidenteel aangevraagd.

[Kadernota nr. 05.04]

Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum

Het Observeum heeft geen actueel collectieregistratiesysteem meer. Hiernaast heeft de huidige beheerder te weinig uren om de beheerstaken goed uit te voeren. Voor aanvullende beheerstaken en voor uitvoering van de collectieregistratie is uitbreiding met 0,2 fte nodig. Vooralsnog zal de extra 0,2 fte worden beperkt tot twee jaar (2024 en 2025). De kosten voor de aanschaf van een nieuw collectieregistratiesysteem bedragen € 6.500 incidenteel voor 2024 en voor de 0,2 fte beheerder/conservator € 15.000 per jaar.

[Kadernota nr. 05.07]

Subsidie Park Vijversburg

Een van de speerpunten van het coalitieakkoord 2022-2026 is het ondersteunen van Park Vijversburg. Park Vijversburg is een Natuur- en Cultuurpark waar jong en oud het belang van de natuur, architectuur en cultuur beleven. De activiteiten en de pr zijn erop gericht om als park uit te groeien tot een belangrijke culturele trekpleister van Fryslân. De kosten hiervan zijn € 5.000 structureel per jaar.

[Kadernota nr. 05.06]

Uitvoering Kultuurnota Ut de kûlizen

In beide gemeenten is de Kultuurnota Ut de kûlizen vastgesteld. In het uitvoeringsplan van de cultuurnota zijn nieuwe actiepunten opgenomen. Voor uitvoering van de structurele activiteiten, zoals een digitaal cultuurloket en het organiseren van een cultuurmarkt/-platform, is structureel extra budget (• € 9.000) nodig.

[Kadernota nr. 05.03]

Uitwerking biodiversiteitsplan

Het is nodig de biodiversiteit in de gemeente te verbeteren om een weerbaar ecosysteem te behouden. Wij (mensen) zijn afhankelijk van een gezond ecosysteem en daarom is het noodzaak dat de gemeente haar hier voor inzet. Een instabiel ecosysteem vormt een directe bedreiging voor ons bestaan. Daarom stellen we voor hier extra aandacht aan te besteden. Zo is het onder andere de bedoeling in het voorjaar en najaar een inwonersactie te houden in het kader van Steenbreek. Ook zijn er genoeg mogelijkheden voor concrete ontsteningsprojecten op ons eigen terrein en het ecologisch beheer van ons areaal. Vanuit de inwoners en bedrijven merken we ook een toenemend aantal biodiversiteitsprojecten waarbij om hulp wordt gevraagd.

Er wordt al gewerkt aan een gemeentelijk biodiversiteitsplan inclusief een uitvoeringsprogramma. Vaststelling hiervan door de raad loopt niet in de pas met het traject van de kadernota/de begroting 2024 omdat het plan later wordt vastgesteld. Om toch in 2024 al aan de slag te kunnen worden de financiële middelen die nodig zijn voor de uitvoering in een eerste inschatting geraamd op structureel € 30.000 per jaar. Bij vaststelling van het biodiversiteitsplan wordt definitief bepaald wat structureel nodig is en alsdan middels het beschikbare instrumentarium rond de begroting (begrotingswijziging en/of verwerken in een volgende programmabegroting) een en ander correct verwerkt.

[Kadernota nr. 05.01]

Verduurzamen gemeentelijk vastgoed (fase 1)

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie als het gaat om het verduurzamen van het vastgoed. Daarnaast is er de verplichting om voor 2030 de CO uitstoot aanzienlijk te verlagen. Om dit vorm te geven is het van belang om snel te starten met de planvorming.

In het uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed komen enkele locaties naar voren die de komende 10 tot 15 jaar zeker hun huidige functie behouden. Er speelt daar geen vraag omtrent clustering, nieuwbouw of afstoten. Er is per complex een plan opgesteld om te komen tot een gasloos gebouw in drie stappen. De plannen moeten nu uitgewerkt worden tot een concreet project, zoveel mogelijk afgestemd op de meerjarenonderhoudsplanning.

De totale kosten voor het gasloos maken van 6 gebouwen worden geschat op c.a. 2,3 miljoen.

[Kadernota nr. 05.12]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie Formaasje Observeum

In de begroting zijn de extra personeelskosten (0,2 fte) voor het Observeum voor twee jaar opgenomen in plaats van de gevraagde structurele verhoging. Het Observeum is van dit besluit op de hoogte gebracht.

[Motie nr. M-3-8-12]

Motie Jild Wâldsang dat net brûkt is foar de musyklessen tidens de koroanapandemy

Via de subsidievaststelling 2022 delen we Cultuurcentrum de Wâldsang mee dat ze de niet-gebruikte subsidie tijdens de coronaperiode niet hoeven terug te storten. In het najaar 2023 vindt een overleg plaats met Cultuurcentrum de Wâldsang over de besteding van dit bedrag.

[Motie nr. M-3-8-20]

Motie Structurele bijdrage voor de nader vast te stellen Subsidieregeling Sportvernieuwing Tytsjerksteradiel 2024

Jaarlijks (per 2024 en verder) nemen we een bedrag van € 35.000 op in de begroting voor sportvernieuwing binnen de amateursport. Hiermee ondersteunen we de amateursport, maken het breder toegankelijk en bieden we de amateursport de kans om te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen.

Het bijbehorende initiatiefvoorstel vanuit de raad voor een subsidieregeling hiertoe, wordt in het najaar behandeld in de raad.

[Motie nr. M-3-8-5]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Actualisatie onderhoudsbegrotingen (sport)gebouwen

Elk jaar worden de onderhoudsplanningen van de gemeentelijke gebouwen geactualiseerd. De afwijking in 2024 ten opzichte van 2023 wordt voornamelijk veroorzaakt door kostenstijgingen. Daarnaast zijn, conform de voorgeschreven regels van de BBV, toekomstige onderhoudsuitgaven kritisch beoordeeld. Dit heeft ertoe geleid dat een aantal uitgaven die geormerkt waren als investeringen aangepast moesten worden naar onderhoudskosten waardoor dit zorgt voor een stijging van de onderhoudsbudgetten. Anderzijds zorgt dit (op termijn) voor lagere kapitaalslasten. Dit effect is beperkter doordat de afschrijvingstermijn veelal een langere termijn bedraagt (10 – 25 jaar) waarover dit 'voordeel' zichtbaar wordt.

Duurzaamheid

Met betrekking tot diverse sportfaciliteiten geldt dat we in de komende periode meer nadrukkelijk willen gaan kijken hoe we de verouderende sporthallen de Hege Fiif in Hurdegaryp en de Hege Walden in Oentsjerk gaan aanpakken. Ze moeten weer naar de eisen van deze tijd functioneren en kunnen voldoen aan de duurzaamheidsambities. We zullen hiervoor de planfase opstarten en vanuit een plan van aanpak en programma van eisen in de (nabije) toekomst een voorstel bij college en gemeenteraad voorleggen. (Zie ook de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.)

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	8.582	9.565	982	9.284	9.232	9.224
Baten	1.303	1.345	42	1.344	1.339	1.366
Saldo	- 7.279	- 8.220	- 941	- 7.940	- 7.893	- 7.858
per inw.	-225	- 254	- 28	- 245	- 243	- 242

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
KN 2024–2027; Uitwerking biodiversiteitsplan 05.01	–30 N
KN 2024–2027; Cofinanciering De Twirre 05.13	–75 N
KN 2024–2027; Coördinator Maatschappelijk Vastgoed; 06.12	–7 N
KN 2024–2027; Subsidie Park Vijversburg; 05.06	–5 N
KN 2024–2027; Uitvoering Kultuurnota Ut de kûlizen; 05.03	–9 N
KN 2024–2027; Jurist veiligheid; 01.02	–2 N
KN 2024–2027; Horeca – evenementenbeleid; 01.07	–2 N
KN 2024–2027; Jurist handhaving; 01.01	–7 N
KN 2024–2027; Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum; 05.07	–22 N
KN 2024–2027; Ekstra formaasje Frysk taalbelied; 05.04	–3 N
Motie M3–8–5; Subsidie ondersteuning amateursport Tytsjerksteradiel 2024	–35 N
<i>Bestaand beleid</i>	
KN 2024–2027; Actualisatie bijdrage Marrekrite 2024–2027	–3 N
KN 2024–2027; Actualisering salariskosten TD	–150 N
KN 2024–2027; Compensatie bibliotheek stijging personeels- en energielasten	–238 N
KN 2024–2027; Actualisering bijdragen aan WM	–26 N
KN 2024–2027; Indexering budgetten openbaar groen (bestaand beleid)	–28 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2023–2026; Realisatie twee TOP's; 03.01	12 V
KN 2023–2026; Garyp yn It Grien; 05.10	32 V
KN 2021–2024; Extra maatregelen kunstgras i.k.v. zorgplicht; 05.01	–12 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
TD Beheer 3.8 Huurtarieven sportaccommodaties	14 V
TD: Raad 03–11–2022; Temporisering ombuiging beheer 3.8	–14 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	
Actualisatie kapitaallasten	28 V
Actualisering bijdragen aan WM	–190 N
Indexatie subsidiebudgetten zoals muziek, bibliotheekwerk en sociale basis	–32 N
Actualisatie onderhoudsbegrotingen (sport)gebouwen	–161 N
Diversen	24 V
Totaal	–941 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
% Niet-sporters	56,9	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Recreatieschap Marrekrite

Stichting / Vereniging

VvE Nije Westermar

6. Sociaal domein



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Dit programma is gericht op het uitvoeren van de wettelijke verantwoordelijkheid die de gemeente heeft op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het Sociaal Domein een veelheid aan thema's en onderwerpen beslaat waar onze inwoners dagelijks mee te maken hebben. Er is nauwe verwevenheid met onderwerpen uit andere programma's, zoals onderwijs, sport, cultuur, welzijn en gezondheid.

Ook het onderwerp Nieuwkomers is belegd binnen het Sociaal Domein. Daarnaast is er overlap met het fysieke domein, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, leefbaarheid en voorzieningen.

Regie

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben bij hun zorgvraag. Wij zetten ons ervoor in dat mensen zorg en ondersteuning ontvangen die past bij hun behoefte en mogelijkheden. Wij stellen daarbij de mens centraal en werken integraal en vanuit het principe één gezin – één plan – één contactpersoon.

Beleid

In april 2019 hebben de gemeenteraden van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel het beleidskader Sociaal Domein vastgesteld. Hierin zijn de strategische doelstellingen en uitgangspunten benoemd. Daarnaast zijn er diverse financiële maatregelen benoemd om een

sluitende begroting voor het Sociaal Domein te realiseren. De maatregelen zijn nog altijd actueel. De uitdaging om de uitgaven beheersbaar te houden blijft onveranderd groot.

Belangrijke pijlers in het beleid zijn het versterken van de sociale basis, het aanscherpen (kostenbewust, methodisch en uniform werken) van de werkwijze van onze medewerkers en het herinrichten van de inkoop van zorg en ondersteuning in het Sociaal Domein. Het jaar 2024 is vooral gericht op het nader implementeren van eerdere beleidskeuzes.

Met het oog op de aanstaande ontvechting zullen diverse beleidskeuzes in 2024 worden herzien en opnieuw worden geformuleerd, maar dan nu voor de afzonderlijke gemeenten. Ook bij het schrijven van beleid zal met de ontvechting rekening worden gehouden.

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Beurtschip

Het project Beurtschip is een gezamenlijk project met de gemeente Achtkarspelen en bestaat al een aantal jaren. Bij dit project bieden wij inwoners een lasopleiding aan in combinatie met het opdoen van praktijkervaring door te lassen aan een schip. Het doel van het project is om inwoners te begeleiden naar betaald werk in de metaalsector. De kans op een baan in deze sector is groot omdat er de komende jaren veel mensen uitstromen wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Het project werd in de afgelopen jaren (2022– 2023) incidenteel gefinancierd.

In 2024 zetten we het project Beurtschip voort in de huidige vorm en we nemen de jaarlijkse kosten van € 158.000 per gemeente op in de begroting voor de jaren 2024, 2025 en 2026. Wij monitoren de kosten en resultaten van het project in deze periode. In de Kadernota 2027–2030 zal een voorstel worden opgenomen om het project al dan niet voort te zetten.

[Kadernota nr. 06.04]

Coördinator Maatschappelijk Vastgoed

De functie van Coördinator Maatschappelijk Vastgoed is de afgelopen jaren versnipperd over verschillende afdelingen ingevuld, met structureel te weinig uren. We willen de vraagstukken rond maatschappelijk vastgoed in samenhang aanpakken, met vanuit de gemeente steeds één aanspreekpunt voor de beheerders/eigenaren. Vanaf 2024 wordt er een 1 fte Coördinator Maatschappelijk Vastgoed aangesteld die voor beide gemeenten wordt ingezet, dus 0,5 fte per gemeente.

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel bedragen € 56.000 per jaar. In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden wordt dit budget voor 2024 en 2025 incidenteel aangevraagd.

[Kadernota nr. 06.12]

Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie

Uit het fysieke archief van het Sociaal Domein digitaliseren we de documenten van de openstaande dossiers. Dit doen we om plaats- en tijdonafhankelijk te kunnen werken, te besparen op tijd en materialen, inwoners makkelijker toegang te geven tot hun dossiers en om informatieveiligheid (privacy) te waarborgen. De kosten voor deze digitaliseringsslag bedragen € 25.000 incidenteel in 2024.

[Kadernota nr. 06.02]

Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd)

We willen voor Tytsjerksteradiel de formatie voor de gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) uitbreiden met 1 fte en uitrollen naar alle huisartspraktijken in de gemeente. Deze vorm van zorg is laagdrempelig voor onze inwoners, heeft een preventief karakter, verbetert en optimaliseert de toegang tot zorg en voorkomt onnodige inzet van zwaardere zorg.

De kosten van gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk voor de gemeente Tytsjerksteradiel bedragen € 102.000 per jaar. Een deel daarvan (€45.000) kan worden gefinancierd uit de beschikbare POK-middelen. In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden wordt dit budget voor 2024 en 2025 incidenteel aangevraagd.

[Kadernota nr. 06.08]

Plicht tot tegenprestatie

In de Participatiewet is vastgelegd dat uitkeringsgerechtigden verplicht zijn om een tegenprestatie te leveren voor de uitkering. Voor de uitvoering van deze wettelijk taak hebben we onvoldoende budget. We nemen de jaarlijkse kosten van € 10.000 voor de uitvoering van deze taak structureel op in de begroting.

[Kadernota nr. 06.06]

Subsidie vrijwilligersorganisaties

Wij ondersteunen vrijwilligersorganisaties, die zich in samenwerking met de gemeente inzetten voor de bestrijding van armoede, op basis van wederkerigheid. Als we dit niet doen is de kans groot dat de vrijwilligersorganisaties (op termijn) geen mogelijkheden meer hebben om te blijven bestaan. De kosten hiervan bedragen structureel € 19.000 per jaar.

[Kadernota nr. 06.09]

Uitvoeringsplan Participatiewet – Inzet jobhunter

Op basis van ons participatiebeleid willen we dat onze inwoners meedoen naar vermogen. Waar het vermogen van de inwoner 'werk' betreft maar het vinden van een baan niet zelfstandig lukt, zetten we de jobcoach in. Hiermee faciliteren we ondernemers wanneer zij een inwoner met een bijstandsuitkering in dienst willen nemen. Daarbij is de kans groot dat een groep inwoners die betaald zou kunnen werken, niet aan een baan komt. Belangrijk arbeidspotentieel gaat zo verloren en deze inwoners blijven lang bijstandsafhankelijk.

De kosten van de jobcoach voor gemeente Tytsjerksteradiel bedragen € 56.000 per jaar. In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden wordt dit budget voor 2024 en 2025 incidenteel aangevraagd.

[Kadernota nr. 06.07]

Versterken Sociale Basis

We willen de partijen die éénmalig subsidie hebben aangevraagd in het kader van de subsidieregeling Versterken Sociale Basis, en met wie de gemeente een langdurige subsidiërelatie heeft opgebouwd, de zekerheid te geven dat zij ook in de komende jaren hun activiteiten voor de inwoners kunnen uitvoeren. Daarom willen wij deze partijen voor de jaren 2024 – 2027 subsidie toekennen. Hiermee is een bedrag van €65.000 gemoeid. In deze periode gaan we met de partijen in gesprek over de onderlinge samenwerking en hoe we het aanbod binnen de sociale basis zo goed mogelijk (efficiënt en effectief) kunnen inrichten. Ook wordt in deze periode een nieuwe subsidieregeling opgesteld die vanaf 2027 van kracht zal zijn.

[Kadernota nr. 06.01]

Overige ontwikkelingen

Jeugdhulp

Hervormingsagenda Jeugd

De Hervormingsagenda Jeugd komt voort uit de bestuurlijke afspraken tussen de VNG en het rijk. Deze is op 14 juni 2023 op de Algemene Ledenvergadering van de VNG aangenomen.

De Hervormingsagenda Jeugd heeft 2 doelen, die nadrukkelijk aan elkaar zijn gekoppeld:

1. Betere en tijdige zorg en ondersteuning, op de juiste plek en wanneer dit nodig is.
2. Een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel.

Het rijk hoopt met deze hervormingsagenda lastenverlichting te realiseren waardoor de gemeenten minder middelen toebedeeld krijgen. De exacte bedragen en gevolgen zijn nog niet bekend.

Herinrichting beschermingsketen Jeugdzorg (Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming)

Kinderen en gezinnen moeten kunnen rekenen op bescherming en tijdige hulp en daarbij hebben we alle betrokkenen hard nodig. In de huidige jeugdbeschermingsketen (lokale teams, Veilig Thuis (VT), Gecertificeerde Instellingen (GI) en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) zijn knelpunten benoemd zoals kinderen krijgen niet snel genoeg de juiste hulp, er zijn veel organisaties die werken met een gezin die onvoldoende op elkaar aansluiten en aparte schakels vormen en de achterliggende problematiek binnen het gezin krijgt te weinig aandacht. Een herziening van de Jeugdbeschermingsketen is noodzakelijk. In opdracht van de Vereniging van de Nederlandse Gemeenten (VNG) en de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is “Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming” opgesteld. Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming zet de stap naar een structuur die vertrouwen ondersteunt en die de kracht van het gezin stimuleert, zodat het gezin samen met professionele ondersteuning kan werken aan het verbeteren van de thuissituatie. Dat vergt een geheel nieuwe opzet van de kind- en gezinsbescherming.

Er komt een Lokaal Team (de gebiedsteams) om kinderen, volwassenen en gezinnen heen te staan, dat hulpverleent. Mocht dat niet voldoende zijn, dan kan het Regionaal Veiligheidsteam ondersteuning bieden. Het gezin, al dan niet met kinderen, krijgt dus een vaste professional of een vast duo dat langdurig bij hen betrokken blijft. Binnen het sociaal domein behouden gemeenten de huidige verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoners en blijven de taken op het gebied van (gezondheids)zorg, participatie en zelfredzaamheid, werk en jeugdhulp (net als nu) vastgelegd in de betreffende wetten. De wetgeving met betrekking tot het Toekomstscenario is in 2025 gereed; vanaf 1 januari 2026 moeten de Lokale en regionale Teams werken. Bij SDF is een kwartiermaker Toekomstscenario benoemd voor het opzetten van het Regionale Team; de Lokale Teams zullen een lokale verantwoordelijkheid worden.

Inkoop Jeugdzorg

Het aanbestedingstraject is voor de inkoop van de specialistische jeugdhulp grotendeels afgerond. Dit betekent dat voor specialistische jeugdhulp de contracten per 1 januari 2024 ingaan. Voor wat betreft een aantal percelen zal er nog een verdieping plaatsvinden. De

gevolgen hiervan zijn nog niet inzichtelijk. Door de inzet van juristen en een extern onderzoeksbureau zullen de kosten hoger worden. Daarnaast zal er met onze eigen nieuwe software en het administratief verzorgen van de nieuwe inkoop een groot beroep gedaan worden op onze personele inzet.

Inkoop Wmo

Door een samenloop van omstandigheden is besloten de inkoop Wmo voorlopig in de koelkast te zetten. Belangrijkste aanleiding is de ontvlechting; het is verstandig om af te wachten hoe deze vorm gaat krijgen voordat er in gezamenlijkheid wordt ingekocht. Maar ook de ontwikkeling van een gezamenlijke visie op Wonen Zorg en Welzijn heeft een invloed gehad. Om ouderenzorg optimaal en efficiënt te organiseren is het nodig om op gemeenteniveau aan te sluiten bij de regionale visie ontwikkeling WZW. Dan kan de keten van ouderenzorg optimaal worden georganiseerd, waarbij de verschillende onderdelen op elkaar ingrijpen en elkaar kunnen versterken. Dit vergt voor onze gemeenten dat we even op onze handen moeten gaan zitten

Ontwikkeling tarieven Maatwerkvoorzieningen

De tarieven voor de maatwerkvoorzieningen (Jeugd, Wmo en Participatie) worden jaarlijks geïndexeerd. Uitgangspunt hierbij is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Deze is (voorlopig) voor 2024 vastgesteld op 4,94%.

Visie op wonen zorg en welzijn

Het ontwikkelen van een gezamenlijke visie op deze onderwerpen door de vier ANNO gemeenten (Dantumadeel, NoardEast, Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel). Ontstaan vanuit de constatering dat door de dubbele vergrijzing (meer ouderen die gemiddeld ook ouder worden) en afnemende beschikbaarheid van personeel we in gezamenlijkheid moeten nadenken over hoe we onze toekomstige ouderen kunnen blijven voorzien van een leefbare (woon)omgeving en ze de zorg bieden die nodig is. Onze ambitie is om de visie wat breder te trekken door ook andere doelgroepen mee te nemen (bijvoorbeeld jongeren, mensen die uit dakloosheid komen etc) en ons te focussen op preventie door in te zetten op welzijn.

GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord)

Door de rijksoverheid zijn middelen beschikbaar gesteld waarmee gemeenten een beweging kunnen gaan maken naar een gezondere toekomstige generatie. Hierbij gaat het om een groot aantal verschillende onderwerpen als (niet volledig) bewegen & cultuur, gezond gewicht, mentale gezondheid, valpreventie, verschuiven van huisartsenzorg naar welzijn en versterken van de sociale basis. De rijksoverheid verwacht van ons dat wij plannen ontwikkelen en uitrollen op deze onderdelen die bijdragen aan gezondheidsverbetering en welbevinden.

Versterken Sociale Basis

We willen de partijen die éénmalig subsidie hebben aangevraagd in het kader van de subsidieregeling Versterken Sociale Basis, en met wie de gemeente een langdurige subsidierelatie heeft opgebouwd, de zekerheid te geven dat zij ook in de komende jaren hun

activiteiten voor de inwoners kunnen uitvoeren. Daarom willen wij deze partijen voor de jaren 2024 – 2027 subsidie toekennen. Hiermee is een bedrag van € 65.000 gemoeid.

In deze periode gaan we met deze partijen in gesprek over de samenwerking tussen de verschillende partijen en hoe we het aanbod binnen de sociale basis zo goed mogelijk (efficiënt en effectief) kunnen inrichten. Ook wordt in deze periode een nieuwe subsidieregeling opgesteld die vanaf 2027 van kracht zal zijn.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	42.993	45.451	2.458	45.001	44.701	44.350
Baten	9.890	10.225	334	10.225	10.209	10.209
Saldo	- 33.103	- 35.226	- 2.123	- 34.776	- 34.492	- 34.141
per inw.	- 1.025	- 1.087	- 62	- 1.073	- 1.064	- 1.053

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
Beurtschip (06.04)	-158 N
Coördinator maatschappelijk vastgoed (06.12)	-56 N
Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)	-25 N
Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (06.08)	-57 N
Uitvoeringsplan Participatiewet – Inzet Jobhunter (06.07)	-51 N
Plicht tot tegenprestatie (06.06)	-10 N
Subsidie vrijwilligersorganisaties (06.09)	-19 N
Versterken Sociale Basis (06.01)	-65 N
Gebiedsteam – Zorg in de school (04.02)	-132 N
Motie 3-8-17; Regenbooggemeente	-33 N
<i>Bestaand beleid</i>	
Effect CAO ontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen 2023	-125 N
Indexering budgetten Participatie en uitvoering Wmo	-380 N
Wmo-vervoer JoBinder	-176 N
Meerjarige subsidieverlening Sociale Basis	-392 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
Hervormingsagenda Jeugd (Begroting 2022)	48 V
Beurtschip (vrijval incidentele middelen Begroting 2022)	144 V
Sociale Basis (vrijval incidentele middelen Begroting 2023)	445 V
Mutaties bestaande ombuigingen	
Reductie formatie Gebiedsteams per 2024	414 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-41 N
Actualisatie kapitaallasten	-49 N
Jeugdzorg – Indexatie maatwerkvoorzieningen	-462 N
Wmo – Indexatie maatwerkvoorzieningen	-486 N
Wmo – Actualisatie eigen bijdragen	16 V
Bijstandsverlening – Actualisatie op basis aantallen en rijksbijdrage	-383 N
Minimaregelingen – Indexatie	-68 N
Minimaregelingen – Actualisatie op basis aantallen	82 V
Sociale Werkvoorziening (SW) – Actualisatie op basis aantallen en prijs	116 V
Reservering taakmutaties algemene uitkering (komt van programma 0)	-18 N
Inburgering	-56 N
Sociale Basis – Indexatie subsidies	-30 N
Welzijnsgebouwen – Actualisatie meerjarige onderhoudsplanning	-44 N
Middelen Lokale inclusieve agenda	-75 N
Diversen	5 V
Totaal	-2.123 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Achterstand onder jeugd – Kinderen in uitkeringsgezin	3,0	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Achterstand onder jeugd – Werkloze jongeren	2,0	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Cliënten met een maatwerkarrangement	600,0	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met delict voor rechter	1,0	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdbescherming	1,2	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdhulp	11,5	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdreclassering	0,2	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Lopende re-integratievoorzieningen	436,0	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Netto arbeidsparticipatie	72,5	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Personen met een bijstandsuitkering	287,6	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Centrumregeling

Sociaal Domein Fryslân

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

7. Volksgezondheid en milieu



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Preventie en hergebruik van afvalstoffen en hergebruik van secundaire grondstoffen zijn belangrijke uitgangspunten. In het Grondstoffenbeleidsplan 2020-2025 is de lijn beschreven die we aanhouden met als doel de VANG-doelstellingen te realiseren.”

Klimaatverandering brengt met zich mee dat er naast de aandacht voor de afvoer van afvalwater (volksgezondheid) steeds meer aandacht uitgaat naar een adequate reactie op het frequenter voorkomen van zeer intensieve regenbuien en hoe om te gaan met lange periodes van droogte. Vasthouden, bergen en hergebruik van regenwater is daarbij ook een belangrijk punt.

In het coalitieprogramma 2022 – 2026 is onder meer aangegeven dat we op zoek gaan naar een nieuwe en grotere milieustraat om afval beter te kunnen scheiden. Daarbij zoeken we eventueel samenwerking met Achtkarspelen of andere gemeenten. De vrijgekomen locatie wordt herontwikkeld. Inmiddels wordt gewerkt aan een plan van aanpak. Omdat de milieustraat een essentieel onderdeel van de bedrijfsvoering van de buitendienst is wordt ook nader verkend wat de impact van een nieuwe milieustraat hierop is. De gevolgen van de keuze om de samenwerking met Achtkarspelen te beëindigen is onderdeel van de planuitwerking.

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Formatie stikstof

In de begroting van 2022 is voor twee jaar formatie voor stikstof/milieubeleid beschikbaar gesteld. Het stikstofdossier zal ook voor 2024 en de navolgende jaren blijvend een grote invloed hebben op onze taken. Onze landelijke overheid lijkt drastisch in te zetten op een forse sanering van grote uitstooters van stikstof. Dat betekent ook dat voor projecten in onze gemeente de milieukundige beoordeling/inpassing een groot punt van aandacht zal blijven.

Provinciaal wordt ingezet op gebiedsgericht beleid waarbij aansluiting nodig is om op te komen voor onze belangen en de uitwerking voor ons grondgebied te bewerkstelligen. De taak is een vast onderdeel geworden van de uit te voeren werkzaamheden. Om de uitvoering te kunnen borgen is in totaal (0,3 fte per gemeente) 0,6 fte voor deze taak nodig.

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 36.000. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 72.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 36.000, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 72.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden voor ontvlechting is dit onderwerp voor 2024 en 2025 als incidenteel aangemerkt.

[Kadernota nr. 07.02]

Optimaliseren bewustwording afvalscheiding

Om verder richting de gecommitteerde VANG-doelstellingen in 2025 te komen moeten we nog stappen zetten. In de Tussenevaluatie Grondstoffenbeleidsplan is de voorgestelde maatregel 20 opgenomen: het stimuleren van afvalscheiding en het aanbieden van de containers.

Bij het aanbieden van de minicontainers zien we dat er nog beter gescheiden kan worden. Dit zijn inwoners die denken dat ze hun afval heel goed scheiden, maar waarbij wij zien dat het beter kan en moet. Met de informatie die we hebben vanuit de inzameling willen we inwoners persoonlijk benaderen om zo betere afvalscheiding te realiseren. Een integrale aanpak, ook in samenwerking met andere afdelingen zoals Sociaal Domein.

Deze nieuwe werkzaamheden bestaan uit o.a. het versturen van brieven, het voeren van gesprekken met deze inwoners. Een persoonlijke benadering zorgt voor een kleinere afstand tussen inwoner en gemeente en een effectiever resultaat.

Dat is een nieuwe taak en brengt met zich mee dat er structureel additioneel een bedrag van € 22.000 nodig is voor het uitvoeren ervan.

Dit onderwerp valt binnen het gesloten stelsel van afval. Voor de lasten van afval hanteren we de lijn, dat deze ten laste van de Voorziening reiniging worden gebracht. Dit heeft dus geen effect op het begrotingssaldo.

[Kadernota nr. 07.03]

Software afvalinzameling optimaliseren en uitbreiden naar andere taakvelden

Om verdere optimalisatie en efficiëntie van de afvalinzameling te realiseren dienen de huidige verzamelplaatsen van miniconainers te worden gedigitaliseerd en worden opgenomen in het GBI beheerssysteem. We stellen voor om de werkzaamheden door een extern adviesbureau met hulp van de eigen buitendienst uit te laten voeren.

Eenmalig kost het:

- Het extern in kaart brengen van de verzamelplaatsen (x,y coördinaten) à € 7.500
- Implementatie gegevens in bestaande afvalinzamelingsoftware systeem à € 7.500

De structurele beheerkosten van het beheerssysteem GBI ten aanzien van verzamelplaatsen is kostenneutraal binnen huidige formatie. Dit onderwerp valt binnen het gesloten stelsel van afval. Voor de lasten van afval hanteren we de lijn, dat deze ten laste van de Voorziening reiniging worden gebracht.

[Kadernota nr. 07.04]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren:

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Actualisatie kapitaallasten:

De stijging van de kapitaallasten wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in de jaren 2022 en 2023 grote investeringen zijn gedaan in een rioleringsproject (Gytsjerk). Omdat dit project afgerond wordt in 2023 worden vanaf 2024 de kapitaallasten verantwoord.

Afvalstoffenheffing en Rioolheffing:

Voor een nadere toelichting op de afvalstoffenheffing en rioolheffing verwijzen wij naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Fumo; extra bijdrage 2024:

De FUMO heeft via de begrotingswijziging 2024 de impact van de Omgevingswet in kaart gebracht. De Omgevingswet treedt naar verwachting per 1 januari 2024 in werking. Door de Omgevingswet vindt er een verschuiving van taken plaats van de gemeente naar de FUMO, dit leidt tot een verhoging van de bijdrage richting de FUMO van € 145.000 voor Tytsjerksteradiel.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	9.408	9.721	312	9.571	8.700	8.708
Baten	6.600	6.407	- 193	6.442	6.403	6.355
Saldo	- 2.808	- 3.314	- 505	- 3.130	- 2.297	- 2.353
per inw.	-87	- 102	- 15	- 97	- 71	- 73

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
KN 2024–2027; Optimalisering bewustwording afvalscheiding; 07.03	7 V
KN 2024–2027; Jurist veiligheid; 01.02	-7 N
KN 2024–2027; Horeca – evenementenbeleid; 01.07	-6 N
KN 2024–2027; Jurist handhaving; 01.01	-22 N
KN 2024–2027; Formatie stikstof; 07.02	-30 N
<i>Bestaand beleid</i>	
KN 2024–2027; Raad 22–06–2023; Kwaliteitsmedewerker FUMO 0,25 fte	-23 N
KN 2024–2027; Actualisering salariskosten TD	-97 N
KN 2024–2027; Actualisering bijdragen aan WM	-68 N
KN 2024–2027; FUMO	-90 N
KN 2024–2027; Veiligheidsregio	-60 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2020–2023; Veiligheidsregio Raadsbesluit 16–5–19 punt 11; 1.08	-39 N
KN 2021–2024; Veiligheidsregio Fryslân; 01.01	12 V
KN 2022–2025; Uitbreiding ondersteuning gaswinningsdossier; 07.08	33 V
KN 2022–2025; Formatie gemeentelijk beleid op het vlak van Milieu; 07.10	18 V
KN 2022–2025; Formatie stikstof; 07.09	40 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	
Actualisatie kapitaallasten	-198 N
Actualisatie bijdragen WM	27 V
Actualisatie riolering	128 V
Actualisatie afval	55 V
FUMO; extra bijdrage 2024	-145 N
Diversen	-40 N
Totaal	-505 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Hernieuwbare elektriciteit	16,5	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Omvang huishoudelijk restafval	149,0	kg	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

Vennootschap / Coöperatie

Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening richt zich op een goede ruimtelijke kwaliteit van het gemeentelijk grondgebied, een plezierig, veilig woon- en werkklimaat en een evenwichtige woningmarkt. De woningbouwafspraken met provincie en regio zijn uitgewerkt in een woningbouwprogramma voor Tytsjerksteradiel. Het komend jaar zal voor verschillende dorpen wordt gestart met het realiseren van woningbouwplannen met de intentie om ook de vraag van onze eigen inwoners te kunnen bedienen. De vastgestelde visie Maatschappelijk Vastgoed wordt uitgewerkt in een concreet Uitvoeringsplan.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet staat gepland op 1 januari 2024. De regels voor de omgeving waar we wonen, werken en recreëren worden in deze wet samengevoegd en vereenvoudigd. Het biedt meer ruimte voor maatwerk en initiatief en leidt tot betere en snellere besluitvorming. In dit jaar werken we verder aan de implementatie van de Omgevingswet in onze organisatie.

Uitwerking Kadernota 2024–2027

In de Kadernota 2024–2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Beleid op verhuur van panden

De gemeente verhuurt meerdere panden aan zowel maatschappelijke als commerciële organisaties. Om aan de Wet Markt en Overheid te voldoen dient de gemeente minimaal kostendekkend te verhuren. Momenteel gebeurt dit niet altijd en wordt de huurprijs op verschillende manier bepaald.

Beleid is nodig voor een transparante en uniforme huurprijsbepaling waarmee de gemeente voldoet aan de wettelijke vereisten. De kosten hiervoor zijn eenmalig € 16.000.

Door dit beleid samen met de gemeente Achtkarspelen op te stellen kunnen de kosten worden verdeeld waardoor deze op € 7.500 uitkomen. Dit onderwerp classificeren wij als incidenteel.

Voor incidentele lasten hanteren we de lijn, dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.

[Kadernota nr. 08.02]

Dorpenronde

We willen naar aanleiding van de dorpenronde graag (als een pilot) een gebiedsgericht programma op (laten) stellen. Met dit programma willen we meer gebruik maken van de informatie die er vanuit het dorp wordt gegeven. In 2024 willen we hier mee beginnen.

We verwachten hier eenmalig een budget van € 50.000 voor nodig te hebben.

De incidentele kosten voor 2024 classificeren wij als incidenteel. Voor incidentele lasten hanteren we de lijn, dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.

[Kadernota nr. 08.04]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Ombuiging: Leges Ruimtelijke Ordening (90% kostendekkendheid in 2024)

Uit onderzoek naar de kostendekkendheid van de leges bleek eerder dat de bestede tijd aan het opmaken van principe verzoeken ruimtelijke ordening en het opstellen en wijzigen van bestemmingsplannen (lang) niet in rekening werden gebracht. Dit heeft geleid tot de taakstelling uit de begroting 2021 waarvoor een ombuiging van € 98.000 is opgenomen. Bij de begroting 2022 is besloten stapsgewijs naar 100% kostendekkendheid van de leges toe te groeien. Het effect van 90% kostendekkendheid in 2024 leidt tot een voordeel ten opzichte van 2023 van € 13.000.

Structurele invulling en aanvulling budget functioneel beheer DSO

In de raad van mei 2020 is voor de jaren 2020-2023 geld beschikbaar gesteld voor het implementatietraject omgevingswet (zie ook KN 2022-2025: Omgevingswet; 08,09b). Voor de jaren 2022 en 2023 zijn de kosten voor het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ten laste gebracht van het beschikbare budget voor de implementatie van de omgevingswet in programma 8. Vanaf 2024 worden de kosten van € 66.000 ten laste van het resultaat gebracht en niet meer ten laste van programma 8.

Diversen

Het voordelige saldo van de diversen van € 86.000 wordt mede veroorzaakt door een correctie in voorgaande jaren. In 2020 hebben wij middelen ontvangen voor de implementatie van de omgevingswet. In de jaren daarna heeft diverse besluitvorming plaatsgevonden waarbij de fasering is aangepast. Vanaf 2024 waren destijds abusievelijk middelen structureel opgenomen voor de implementatie van de omgevingswet. Een correctie hierop heeft 2022 plaatsgevonden. Dit wordt nu zichtbaar in deze verschilverklaring en leidt tot een positieve afwijking tussen de stand van de primitieve begroting 2024 ten opzichte van de primitieve begroting 2023.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	2.795	2.806	11	2.746	2.684	2.684
Baten	487	500	13	510	510	510
Saldo	- 2.308	- 2.306	2	- 2.236	- 2.174	- 2.174
per inw.	-71	- 71	-	- 69	- 67	- 67

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
KN 2024-2027; Jurist veiligheid; 01.02	-10 N
KN 2024-2027; Horeca - evenementenbeleid; 01.07	-8 N
KN 2024-2027; Jurist handhaving; 01.01	-29 N
KN 2024-2027; Beleid op verhuur van panden; 08.02	-8 N
KN 2024-2027; Dorpenronde; 08.04	-50 N
<i>Bestaand beleid</i>	
KN 2024-2027: BB; Actualisering salariskosten TD	-6 N
KN 2024-2027; BB Actualisering bijdragen aan WM	-233 N
KN 2024-2027 en Raad 22-06-2023; Organisatieplan Ruimte	179 V
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2022-2025; Omgevingswet; 08.09b	80 V
KN 2023-2026; Omzetting van het dashboard (digitalisering) Liberaux; 04.18	4 V
Mutaties bestaande ombuigingen	
TD: Leges Ruimtelijke Ordening (90% kostendekkendheid in 2024)	13 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	
Actualisatie bijdragen WM	51 V
Structurele invulling en aanvulling budget functioneel beheer DSO	-66 N
Diversen	85 V
Totaal	2 V

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Demografische druk	87,2	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	826,0	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	926,0	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemiddelde WOZ-waarde	284,0	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Nieuw gebouwde woningen	6,5	aantal	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Overhead



Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

We willen een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. En een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers met een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

In de Kadernota 2024 – 2027 is beschreven wat we willen bereiken vanaf 2024 en hoe we dat willen gaan doen. Deze onderwerpen worden hieronder nader toegelicht.

Uitwerking Kadernota 2024-2027

In de Kadernota 2024-2027 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 13 juli 2023 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Bestuurscommunicatie adviseur

Een strategische positionering en professionele communicatieondersteuning voor het college van B&W en de individuele bestuurders. Door de inzet van een bestuurscommunicatieadviseur kan de strategische positionering en professionele communicatieondersteuning van het college van B&W en de individuele bestuurders worden vormgegeven. In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden is dit onderwerp voor 2024 en 2025 als incidenteel aangemerkt.

[Kadernota nr. 00.04.06]

Financiën – AOIB en Senior Financieel Adviseur

Administratieve Organisatie & Interne Beheersing (AOIB)

De inrichting van de procesorganisatie binnen de gemeenten is niet op het vereiste niveau. Er is hoge urgentie om hierin adequaat te voorzien. Het niet inrichten van AOIB leidt tot onaanvaardbare risico's (organisatievereisten en regelgeving) en kwetsbaarheden in de uitvoering van werkzaamheden (efficiency en effectiviteit). Dit wordt versterkt door het hoge personeelsverloop. Voorgesteld wordt voor 2024 en 2025 (incidenteel) 2,5 fte aan formatieruimte beschikbaar te stellen voor het opzetten, inrichten en werkzaam houden van de werkzaamheden AOIB binnen de Werkmaatschappij. Hiervan draagt onze gemeente voor 1,25 fte bij.

Senior Financieel Adviseur

Voor de periode 2020 t/m 2023 heeft de raad incidenteel budget beschikbaar gesteld voor een extra (tweede) Senior Financieel Adviseur. De dekking voor deze functie loopt eind 2023 af. Ondanks en los van het organisatievraagstuk wat momenteel speelt, geldt dat adequate kennis en achtervang op de seniorpositie noodzakelijk is om de continuïteit en kwaliteit van de werkzaamheden in de Planning & Control-cyclus te garanderen. De huidige taakomvang en het samenhangende advies- en activiteitsniveau kan niet door één adviseur worden opgevangen. Voorgesteld is de eerder toegekende (extra) formatieruimte van 1,0 fte voor een Senior Financieel Adviseur binnen de Werkmaatschappij vooralsnog beschikbaar te houden voor een periode van twee jaar. Hiervan draagt onze gemeente voor 0,5 fte bij.

Het totale bedrag voor beide onderwerpen gezamenlijk wordt voor de gemeente Tytsjerksteradiel begroot op € 201.000. De taak wordt voor zowel Tytsjerksteradiel als Achtkarspelen binnen de WM8KTD uitgevoerd. De totale kosten voor deze taak bedragen € 402.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 201.000, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 402.000 beschikbaar komt. In het kader van de aanstaande organisatiewijziging als gevolg van de keuze van de raden is dit onderwerp voor 2024 en 2025 als incidenteel aangemerkt. De incidentele lasten komen ten laste van de Algemene Reserve.

[Kadernota nr. 00.04.51]

HRM – Strategische ondersteuning en advisering

Het team HRM levert naast de reguliere dienstverlening ook advisering op diverse (door)ontwikkelingen binnen de organisatie. In de afgelopen jaren heeft het team continue vol onder druk gestaan en met het oog op de toekomstige ontwikkelingen van de Werkmaatschappij zal deze druk de aankomende tijd alleen nog maar toenemen.

In het afgelopen jaar zijn 80 medewerkers uitgestroomd en in 2023 wordt dit aantal zeker weer gehaald. Daarnaast leent de organisatie op dit moment 137 medewerkers in die tijdelijk worden ingezet op structurele werkzaamheden en functies, omwille van schaarste en het gegeven dat wij medewerkers nog niet goed kunnen vinden om vast in dienst te houden. In de aankomende jaren tot 2030 stroomt 25% van het personeel vanwege het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd uit. Dit in combinatie met de steeds knappere arbeidsmarkt is het noodzakelijk dat een arbeidsstrategie ontwikkeld wordt en er specifieke kennis en ervaring op het gebied van werving en selectie binnengehaald wordt.

De twee recent benoemde speerpunten 'actieve arbeidsmarktbenadering en instroom medewerkers' en het 'binden en boeien' van medewerkers vergen een investering om vervolgens mensen en kennis te kunnen behouden en kosten van inleen te verlagen.

Ook de verdere opbouw, de wettelijke zorg voor de veiligheid en gezondheid van medewerkers, van het Arbo- en preventiebeleid (inclusief BHV) moet verder vormgegeven en vervolgens goed geborgd worden. Maar vanwege gebrek aan voldoende capaciteit liggen op dit moment de verdere ontwikkeling en opvolging van het Arbo- en preventiebeleid en de BHV vrijwel geheel stil.

Met de huidige bezetting (inclusief tijdelijke uitbreidingen) –waarvan nagenoeg de helft van de teamleden net ruim een half jaar binnen is – kunnen de hoogstnoodzakelijke basistaken worden uitgevoerd. Om strategisch advies, ondersteuning en uitwerking te kunnen (blijven) geven in de dagelijkse werkzaamheden en aan organisatiespeerpunten als SPP, Duurzame inzetbaarheid, Organisatieontwikkeling, Arbeidsomstandigheden etc. is uitbreiding noodzakelijk. Zeker met de ontvlechting die van HRM veel (50% extra) inzet gaat vergen.

Om bovenstaande te kunnen realiseren is de volgende uitbreiding van de capaciteit noodzakelijk.

Senior adviseur HRM

Uitbreiding van 1,11 fte Senior-adviseur HRM om de huidige reguliere dienstverlening en advisering op diverse (door)ontwikkelingen en uitdagingen op een goede wijze te kunnen continueren en diverse noodzakelijke beleidsterreinen, die moeten worden geactualiseerd en ontwikkeld, te kunnen uitvoeren.

HR Medewerker

Uitbreiding van 1,89 fte HR-medewerker om de huidige reguliere dienstverlening en ondersteuning bij diverse (door- en beleids)ontwikkelingen en uitdagingen op een goede wijze te kunnen continueren.

Recruitment

- Uitbreiding (1 jaar) van 1,0 fte Arbeidsmarkt strateeg
- Uitbreiding van 1,0 fte Recruiter (in dienst) en
- Uitbreiding van 1,0 fte Recruitmentmedewerker (in dienst).

Met inzet van recruitment wordt het mogelijk gemaakt om een arbeidsmarktstrategie en 'wervingstaal' te ontwikkelen en wordt er specifieke kennis en ervaring op het gebied van werving en selectie binnengehaald. Het wordt dan mogelijk om de aankomende jaren goed personeel te zoeken en te vinden en worden daarmee de steeds moeilijker vervulbare vacatures vervuld.

Tevens kunnen we hierdoor het aantal inleenovereenkomsten verlagen en meer medewerkers vast aan ons binden en kennis borgen.

Als we dit niet doen stagneert de verdere noodzakelijke professionalisering van het team HRM.

Dit heeft mogelijk gevolgen voor de dienstverlening aan inwoners van de gemeente: uitvoering van bepaalde taken kan niet meer vanwege onvoldoende capaciteit. Verder kan er sprake zijn van een toename (in plaats van afname) van inhuur en de daarmee gepaarde kosten.

[Kadernota nr. 00.04.50]

I&A – Abonnement Datafryslân

Datagedreven werken is hot in gemeenteland. Het gebruik van data vergroot de effectiviteit en efficiency van gemeenten. Maar het helpt ook bij het innoveren van de dienstverlening of om draagvlak voor beleid te versterken. Data kan bovendien op alle beleidsterreinen een rol spelen, of het nu gaat om openbare orde en veiligheid, het sociaal domein of opgaven in het fysieke domein. Daarbij hebben we ook externe data nodig, bijvoorbeeld:

- Beschikken over alle (regionale) data die nodig is om goede analyses te kunnen maken;
- Gebruik kunnen maken van expertise die we niet zelf ter beschikking hebben, of kunnen krijgen; en
- Deel kunnen nemen aan provinciale onderzoeken zodat data vergeleken kunnen worden.

Om hiervan gebruik te kunnen maken, sluiten we een abonnement af bij DataFryslân. De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 31.000 structureel en € 2.000 incidenteel. Voor incidentele lasten hanteren we de lijn, dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.

[Kadernota nr. 00.04.26]

I&A – Applicaties naar cloud

We willen de continuïteit van de applicaties garanderen en om dit te realiseren brengen we waar mogelijk applicaties naar de cloud. Voor een drietal applicaties, nl. Belastingen, Burgerzaken en Vergunningen en Handhaving is dit nu noodzakelijk aangezien het huidige platform aanzienlijke tekortkomingen en continuïteitsrisico's op het gebied van gebruiksvriendelijkheid, performance en functionaliteit heeft.

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 30.000. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 60.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 30.000, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 60.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

[Kadernota nr. 00.04.24]

I&A – Continuïteit en kwaliteit van informatievoorziening

Met het toenemende belang van digitalisering is er ook grote druk op onze afdeling Informatisering & Automatisering gekomen. Voor een goede bedrijfsvoering en dienstverlening aan onze inwoners is het cruciaal dat er op een aantal vitale functies versterking komt. Dit maakt het mogelijk om de basis dienstverlening zoals het hebben van een adequate helpdesk in stand te houden en uit te breiden en te zorgen dat belangrijke ontwikkelingen en vernieuwingen doorgevoerd kunnen worden. Hierbij moet gedacht worden aan het waarborgen van continuïteit van onze diensten, het zorgen dat gegevens en systemen veilig zijn en blijven, vervanging van softwarepakketten waar het contract van afloopt en het voldoen aan steeds scherpere regelgeving.

Om de capaciteit binnen I&A van een kritiek naar passend niveau te brengen is invulling c.q. uitbreiding van onderstaande functies noodzakelijk.

Het gaat om een uitzetting van 11,5 fte voor uitvoering binnen de Werkmaatschappij. Hiervan komt 5,75 fte voor rekening van onze gemeente.

- Systeembeheer (1,5 fte)
- Helpdesk (0,75 fte)
- Functioneel beheer (0,5 fte)
- Informatieadvies (1 fte)
- Projectleiders ICT (1 fte)
- Business Intelligence (BI) functionarissen (1 fte)

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 638.000 per jaar. De taken worden zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 1.276.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 638.000, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 1.276.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

[Kadernota nr. 00.04.52]

I&A – Sociaal Intranet applicatie

Ons intranet is ruim 10 jaar oud, is statisch en wordt als onoverzichtelijk ervaren. Daarnaast voldoet het niet aan de eisen van informatieveiligheid. Een goede onderlinge communicatie, gericht op verbinden van afdelingen en collega's op een eigentijdse wijze, draagt bij aan betrokkenheid en werkplezier. Een eigentijds sociaal intranet bevordert de onderlinge interactie, kennisdeling en samenwerking binnen onze sterk gegroeide en divers gehuisveste organisatie. Zeker in een tijd waarin veel onzekerheid heerst over de organisatorische ontwikkelingen en medewerkers het risico lopen dat ze zich ontheemd gaan voelen. Dit laatste komt met regelmaat naar voren bij exitgesprekken.

We gaan daarom een applicatie aanschaffen en inrichten die de functionaliteit bezit om te voorzien in de onderlinge interactie, kennisdeling en samenwerking en die de informatieveiligheid goed kan waarborgen.

De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 15.000 structureel en € 20.000 incidenteel. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 30.000 structureel en € 40.000 incidenteel, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 15.000 structureel en € 20.000 incidenteel, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 30.000 structureel en € 40.000 incidenteel beschikbaar komt voor de uitvoering.

De incidentele kosten voor 2024 van € 20.000 classificeren wij als incidenteel. Voor incidentele lasten hanteren we de lijn, dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.

[Kadernota nr. 00.04.25]

I&A – Structureel maken thuiswerkvoorzieningen ICT

Er is voor gekozen om binnen het hybride werken thuiswerken mogelijk te maken in onze organisatie. Dat betekent dat de werkplekken ook thuis moeten voldoen aan de Arbo-eisen. Daartoe worden onder meer beeldschermen verstrekt.

De verwachting is dat er 500 medewerkers in aanmerking komen voor een thuiswerkplek. Dit betekent dat er € 125.000 benodigd is voor het beschikbaar stellen van beeldschermen, uitgaande dat een beeldscherm € 250 kost. Op beeldschermen zit een afschrijvingstermijn van vijf jaar, wat betekent dat de kapitaallasten per jaar € 25.000 bedragen vanaf 2025. Dit betekent dat de kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 12.500. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd.

De kapitaallasten bedragen € 25.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 12.500, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 25.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

[Kadernota nr. 00.04.28]

Juridische zaken – Inkoop – flexibele schil

Uit de evaluatie van de kadernota inkoop en aanbesteden 2018 is aanbevolen om in algemene zin het werkproces omtrent aanbesteden doorlopend te optimaliseren. In het kort: door het instellen van een flexibele schil bij team inkoop ontstaat er meer capaciteit om regie te kunnen voeren op inkoop en aanbesteding. Daardoor loopt de gemeente fors minder risico met betrekking tot rechtmatigheid. Daarnaast wordt efficiencyvoordeel behaald: de budgethouder kan zich richten op zijn kerntaak, namelijk het leveren van de inhoud voor de betreffende aanbesteding. Door het toevoegen van een flexibele schil kunnen wij vanaf 2024 alle openbare, alle MVO-aanbestedingen van de WM, en aanbestedingen voor werken boven > 1,5 miljoen onder regie van en te laten begeleiden door inkoopadviseurs binnen team advies.

[Kadernota nr. 00.04.11]

Juridische zaken – Inkoopcoördinator

Er is sprake van een wetwijziging voor de rechtmatigheidsverantwoording van inkoop en aanbesteden. De externe accountant verstrekt nu nog een controleverklaring met een oordeel inzake getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening van de gemeenten. Echter met de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording wijzigt dit en moeten de colleges en het dagelijks bestuur een rechtmatigheidsverantwoording geven in de jaarrekening. Deze wettelijke wijziging leidt tot extra werkzaamheden om de rechtmatigheidsverantwoording te onderbouwen en over de rechtmatigheidsfouten en eventuele onduidelijkheden te rapporteren aan de externe accountant.

Voor deze taak is een functie van 0,5 fte nodig. De totale kosten voor deze functie bedragen € 49.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen.

[Kadernota nr. 00.04.10]

Publiekszaken – Camerasysteem in gemeentehuis

Ten behoeve van de veiligheid voor bezoekers en medewerkers van het gemeentehuis in Burgum en het beheersen van risico's op het gebied van inbraakpreventie, vandalisme, geweld of ander onheil, wordt voorgesteld middelen beschikbaar te stellen voor het aanschaffen en installeren van bewakingscamera's.

De kosten voor het aanschaffen en installeren van bewakingscamera's voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geraamd op € 50.000. De kapitaallasten van deze investering bedragen vanaf 2025 € 6.000 per jaar.

[Kadernota nr. 00.04.37]

Publiekszaken – Openstelling vrijdagmorgen

Vanaf 2024 ontstaat er een piek in het vernieuwen van paspoorten en identiteitskaarten. Door het openstellen van het gemeentehuis op vrijdagochtend, is er meer spreiding in het aanvragen en ophalen van reisdocumenten. Daarnaast kan een rijbewijs dat online is aangevraagd binnen twee werkdagen afgehaald worden. Hiermee houden we onze dienstverlening op peil. Om de bezetting op vrijdagmorgen te borgen, is er extra inzet van 0,5 fte nodig.

De kosten voor Tytsjerksteradiel bedragen hiervoor € 22.000 structureel. De taak wordt binnen de WM8KTD uitgevoerd, wat betekent dat er vanuit Tytsjerksteradiel een extra bijdrage is van € 22.000, waardoor binnen de WM8KTD een budget van € 22.000 beschikbaar komt voor de uitvoering.

[Kadernota nr. 00.04.36]

Publiekszaken – Piek reisdocumenten 2024 t/m 2028

In 2014 werd de geldigheidsduur van reisdocumenten voor volwassenen verlengd van vijf naar tien jaar. Vanaf 2024 gaan de gemeenten de effecten merken van de nieuwe cyclus die is ontstaan door invoering van de langere geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten. Volwassenen die tussen 2014 en 2018 een reisdocument hebben aangevraagd, komen vanaf 2024 een nieuw document aanvragen. Om deze aanvragen tijdig af te kunnen handelen is er 0,5 fte extra nodig tijdens de piekperiode.

De kosten voor Tytsjerksteradiel bedragen structureel € 42.000.

[Kadernota nr. 00.04.35]

Publiekszaken – Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening

In de wet digitale toegankelijkheid is opgenomen dat iedereen informatie en diensten van de overheid moet kunnen bereiken en gebruiken. Dat geldt ook voor digitale informatie en diensten en daarom moeten de websites en apps van overheidsorganisaties verplicht toegankelijk zijn. De gemeente is verplicht om de toegankelijkheidsverklaringen te publiceren in het toegankelijkheidsregister. Door het laten uitvoeren van een toegankelijkheidsonderzoek voor de gemeentelijke website www.t-diel.nl kunnen we aan de wettelijke verplichting voldoen ten aanzien van de publicatie in het toegankelijkheidsregister.

De kosten voor Tytsjerksteradiel bedragen voor de uitvoering €4.000.

[Kadernota nr. 00.04.33]

Teamleider HRM

Het team HRM is pas onlangs weer op sterkte gekomen met nieuwe en vaak jonge medewerkers. Omdat HRM de komende jaren één van de teams is waar veel van de speerpunten rond ontvlechting, behoud en werving van medewerkers terechtkomt, en omdat het team nog groeit in omvang en professionaliteit, is goede en continue leiding op dit team nodig. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 136.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 68.000.

[Kadernota nr. 00.04.03]

Teamleider I&A

Het team I&A bestaat uit ca. 46 mensen en wordt nu geleid door één Teamleider. In het kader van een passende en gewenste span of attention van ca 20 medewerkers, is een tweede Teamleider binnen de Werkmaatschappij (1FTE) voor dit team noodzakelijk. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. De kosten voor deze taak bedragen € 136.000, waarvan beide gemeenten de helft dragen. Voor beide gemeenten betekent dit een extra bijdrage van € 68.000.

[Kadernota nr. 00.04.02]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2024 en 2023 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2024 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2024. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de overige beleidsrelevante ontwikkelingen.

Besteding overige overhead

In de kadernota 2023–2026 is er geld gereserveerd om de werklast van cluster bedrijfsvoering in verhouding te brengen tot de omvang van de organisatie. Dit geld is gereserveerd op taakveld 0.8.

Op dit moment wordt er veel gevraagd van het team ICT, waardoor extra personeel wordt geworven. Hierom is besloten om het gereserveerde geld over te boeken naar de personeelskosten van ICT in de Werkmaatschappij. Daarom levert dit binnen Overhead een nadeel op. Op totaalniveau is het budgettair neutraal.

Actualisatie kapitaallasten

De aan overhead gerelateerde begrote kapitaallasten vallen € 3.000 voordeliger uit dan afgelopen jaar. Dit heeft te maken met een vervangingsinvestering van meubilair in het gemeentehuis.

Actualisatie onderhoudsplanning

De actualisatie van de onderhoudsplanning voor de begroting 2024 valt € 51.000 nadeliger uit dan afgelopen jaar. Hier is rekening gehouden met kostenstijgingen en een andere visie op het onderscheid tussen groot onderhoud en investering, waardoor er meer kostenposten als groot onderhoud zijn gekwalificeerd.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2023	2024	verschil	2025	2026	2027
Lasten	10.364	12.304	1.939	12.030	10.820	10.800
Baten	48	62	13	62	62	62
Saldo	- 10.316	- 12.242	- 1.926	- 11.968	- 10.759	- 10.738
per inw.	- 319	- 378	- 58	- 369	- 332	- 331

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2023 en 2024 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2024</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
KN 2024-2027; Financiën – AOIB en Senior financieel adviseur; 00.04.51	-177 N
KN 2024-2027; HRM – strategische ondersteuning en advisering; 00.04.50	-317 N
KN 2024-2027; I&A – continuïteit en kwaliteit van informatievoorziening; 00.04.52	-558 N
KN 2024-2027; Juridische zaken – inkoop – flexibele schil; 00.04.11	-37 N
KN 2024-2027; Juridische zaken – inkoopcoördinator; 00.04.10	-21 N
KN 2024-2027; Managementsecretariaat; 00.04.01	-48 N
KN 2024-2027; Teamleider HRM; 00.04.03	-61 N
KN 2024-2027; Teamleider I&A; 00.04.02	-61 N
KN 2024-2027; I&A – Applicaties naar cloud; 00.04.24	-30 N
KN 2024-2027; I&A – Sociaal Intranet applicatie; 00.04.25	-35 N
KN 2024-2027; Bestuurscommunicatieadviseur; 00.04.06	-110 N
KN 2024-2027; I&A – Abonnement Datafryslân; 00.04.26	-33 N
KN 2024-2027; Personeelskosten – Vast overhead	-34 N
<i>Bestaand beleid</i>	
TD: KN 2024-2027; BB en Raad 20-04-2023; Prijsstijging kosten ICT	-80 N
TD: KN 2024-2027; BB; Actualisering salariskosten TD	-31 N
TD: KN 2024-2027; BB Actualisering bijdragen aan WM (inclusief vervallen ombuigingen)	-944 N
<u>Overige beleidsrelevante ontwikkelingen</u>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2023-2026; Kwantitatieve en kwalitatieve impuls stafdiensten (HR en communicatie); 00.04.12	258 V
KN 2023-2026; Organiseren en faciliteren van het thuiswerken; 00.04.09	115 V
KN 2023-2026; Capaciteitsuitbreiding contractmanagement en contractbeheer; 00.04.11	60 V
KN 2023-2026; HR: Recruitment; 00.04.16	23 V
KN 2023-2026; HR: Vlootshouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP); 00.04.17	37 V
KN 2023-2026; Invulling actiepunten vanuit communicatiestrategie; 00.04	52 V
KN 2023-2026; ICT informatieveiligheid; 00.04.05	-10 N
KN 2023-2026; Noodzakelijke upgradering financieel informatiesysteem naar een nieuw platform in de cloud; 00.04.08	30 V
KN 2022-2025; P&C-coördinator/gemeente adviseur; 00.11	47 V
KN 2022-2025; Coördinatie energiebeheertaken; 00.12	5 V
KN 2020-2023; MTO	13 V
KN 2020-2023; Taakstelling	-2 N
KN 2020-2023; Heroverweging MTO	-13 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie kapitaallasten	20 V
Actualisering onderhoud gebouwen	-51 N
Actualisatie diverse werkbudgetten	39 V
Diversen	28 V
Totaal	-1.926 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

-  ongunstig
-  neutraal
-  gunstig
-  (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Overhead	10,8	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

3.2 Paragrafen

3.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dit is van belang voor de integrale afweging tussen aan de ene kant beleid en aan de andere kant de inkomsten. Ook laten we zien welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar zal voeren ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijschelding hiervan.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De heffingen worden voor het grootste deel opgebracht door burgers.

Algemeen

De uitgangspunten van ons legesbeleid worden expliciet opgenomen in deze paragraaf. Door het eenduidig opnemen van informatie over tarieven en heffingen in de verschillende jaarstukken en het daarbij verstrekken van inzicht in de mate van kostendekkendheid op hoofdlijnen krijgt de raad sturingsmogelijkheden aangereikt. Zo kan de raad op een verantwoorde wijze keuzes maken ten aanzien van de gewenste en benodigde hoogte van tarieven c.a.

Basis van het beleid

Per 1 januari 1994 zijn de (huidige) Gemeentewet en de wet Materiële belastingbepalingen van kracht geworden. De huidige legesverordening kent nog steeds zijn basis vanuit deze wetswijziging. Bij de jaarlijkse vaststelling van deze verordening is telkens vanuit deze kaders verder gewerkt.

Uitgangspunten van beleid voor deze begroting

Bij het samenstellen van de begroting 2024 en de meerjarenraming is op grond van de kaderbrief van december 2022, de Kadernota 2024 – 2027 (voorjaar 2023) en de nadere kaderstelling voor de begroting 2024 en verder rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met een nominale verhoging van 2,5% voor 2024 ten opzichte van 2023.
- De afvalstoffenheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 1,73% en 1,86%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een beperkte stijging van de afvalstoffenheffing van respectievelijk € 4,80 en € 3,60 per huishouden per jaar.
- Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. Dit leidt tot een beperkte stijging van € 2,40 voor huurders en € 3,60 voor eigenaren per jaar. Verderop in deze paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting.
- Verhoging overige tarieven daar waar mogelijk met een beperkte inflatiecorrectie van 2,5%.

Belasting, heffingen en leges

In het hiernavolgende overzicht worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2024 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2023 gemaakt.

	Begroting 2023	Begroting 2024	Verschil
<i>(x € 1.000)</i>			
Afvalstoffenheffing			
7.3 Afval	3.634	3.586	- 48
Begrafenisrechten			
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	17	17	-
Burgerzaken			
0.2 Burgerzaken	294	294	-
Omgevingsvergunningen			
1.2 Openbare orde en veiligheid	7	62	55
8.1 Ruimtelijke ordening	130	143	13
2.1 Verkeer en vervoer	107	107	-
8.3 Wonen en bouwen	344	344	-
Overige			
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	10	10	-
2.4 Economische havens en waterwegen	2	2	-
7.4 Milieubeheer	2	2	-
1.2 Openbare orde en veiligheid	6	12	6
2.3 Recreatieve havens	85	85	-
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	18	18	-
8.3 Wonen en bouwen	13	13	-
OZB			
0.62 OZB niet-woningen	2.500	2.564	63
0.61 OZB woningen	6.037	6.190	153
Precario			
5.2 Sportaccommodaties	8	8	-
Reclamebelasting			
0.64 Belastingen overig	46	46	-
Rioolheffing			
7.2 Riolering	2.283	2.444	161
Toeristenbelasting			
3.4 Economische promotie	432	460	28
TOTAAL	15.974	16.405	431

Toelichtingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelastingen zijn belastingen die worden geheven over binnen de gemeentegrenzen gelegen onroerende zaken. De WOZ-waarde vormt de heffingsmaatstaf voor de OZB. De tarieven worden jaarlijks gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van de onroerende zaken. Voor de begroting 2024 is nominale verhoging van 2,5% van de totale opbrengst ten opzichte van 2023 meegenomen.

Overige belastingen

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting blijft in 2024 € 1,50 per persoon per overnachting.

Reclamebelasting

De raad heeft in zijn vergadering van 19 december 2013 besloten tot het invoeren van een reclamebelasting waarbij de opbrengsten gebruikt zullen worden om een ondernemersfonds te voeden. Het doel van dit fonds is om het de ondernemers mogelijk te maken in het centrum promotionele activiteiten te organiseren en in te spelen op de ontwikkelingen van het Nieuwe Winkelen en de leegstandsproblematiek.

De heffing geschiedt op de volgende grondslagen:

- een vast bedrag van € 75
- een tarief van € 1,90 per € 1.000 WOZ-waarde (niet-woning) met een maximum van € 725.

Kostendekkende tarieven

Onder de kostendekkende tarieven vallen de Afvalstoffenheffing, Rioolheffing en overige leges en rechten (algemeen). De kostenopbouw heeft te maken met directe- en indirecte kosten. Onder de directe kosten vallen de kosten op de taakvelden welke betrekking hebben op de heffing. Onder indirecte kosten vallen overhead, minimabeleid en btw.

De overhead moet extra comptabel worden toegerekend en wordt berekend aan de hand van een methode waarbij een opslagpercentage over de directe lasten wordt gehanteerd voor de dekking van de overheadkosten. Dit percentage is berekend door de omvang van alle lasten van alle taakvelden (gecorrigeerd met de overheadkosten en het saldo) te delen door de omvang van de overheadkosten.

Afvalstoffenheffing (ASH)

Het tarief van de afvalstoffenheffing bestaat voornamelijk (ruim 90%) uit de kosten van het taakveld Afval. Een klein deel van de kosten van dit taakveld wordt niet doorberekend in de heffing, omdat deze kosten geen betrekking hebben op het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Het composteer terrein wordt voor 67,5% in de heffing meegenomen, omdat naast tuinafval ook het groen afkomstig uit gemeente plantsoenen en bermen en sloten er wordt verwerkt. Verder worden kosten van andere taakvelden in de heffing meegenomen:

- wegen, groen en riolering (met name transportmiddelen)

- een deel van de kosten van de gebouwen buitendienst
- een deel van de kosten van taakveld Inkomensregelingen (in het bijzonder de kwijtschelding Afvalstoffenheffing)

Vervolgens worden overheadkosten toegerekend.

De stijging van de afvalstoffenheffing 2024 is beperkt. Door de Cao-ontwikkelingen is de stijging van de personeelskosten in 2024 de belangrijkste oorzaak van toename van de kosten. Het totaal van verwerkingskosten van alle afvalstromen van zowel de huis aan huis afvalinzameling als de milieustraat laat een zeer beperkte stijging zien. Bij de huis aan huis inzameling zien we een beperkte toename van de kosten door een stijging van de verwerkingstarieven van Afvalsturing Friesland NV die grotendeels wordt opgevangen door een lager voorzien volume van in te zamelen groente, fruit en tuinafval (GFT). Daarnaast is er een beperkte volumedaling van de afvalstromen op de milieustraat. Op de milieustraat worden door betere scheiding van een aantal milieu stromen zoals metalen en elektrische apparaten (AEEA) meer inkomsten gegenereerd. Het bedrag aan inkomsten voor tweede containers, container vervanging e.d. is naar boven bijgesteld o.b.v. de realisatie in 2021 en 2022. Tot slot is er de daling van de geprognosticeerde papierprijs van € 115 naar € 70 per ton. Het effect hiervan is dat de kosten van de oud papier inzameling niet meer geheel wordt vergoed uit de opbrengsten.

Net als in 2023 wordt voorgesteld om niet alle kosten (€ 3.495.000) volledig te dekken uit de afvalstoffenheffing maar een onttrekking van € 182.000 (2023: € 149.000) te doen vanuit de voorziening reiniging. Deze onttrekking ligt in lijn met het positieve resultaat 2022 van afval € 191.000. Het saldo van de voorziening reiniging per 31-12-2022 bedraagt € 683.000, na aftrek van de tariefkortingen 2023 en 2024 is de voorziene stand: € 352.000. Deze stand is voldoende voor onvoorziene tegenvallers binnen afval en biedt daarnaast nog ruimte voor tariefkorting vanaf 2025. Op deze manier wordt een langjarige stabiele ontwikkeling van de afvalstoffenheffing gerealiseerd en voorkomen dat de afvalstoffenheffing in 2025 ineens met een sprong omhoog moet.

Het geheel van de voorziene kostenontwikkeling en de voorgestelde onttrekking uit de voorziening reiniging leidt tot een zeer beperkte stijging van de afvalstoffenheffing van nog geen 2%. Dit is gezien het algemene inflatiepeil een acceptabele ontwikkeling.

Tarieven afvalstoffenheffing	2023	2024	Verschil	Verschil %
Meerpersoonshuishouden	277,20	282,00	4,80	1,73%
Eenpersoonshuishouden	193,80	197,40	3,60	1,86%

In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting. De baten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, inkomsten oud papier, metaal, textiel en glas.

Taakveld 7.3 Afval

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten taakvelden incl. omslagrente	3.820	3.494	3.477	3.443	3.417
Inkomsten taakvelden excl. heffingen	709	281	281	281	281
Netto lasten taakveld	3.111	3.213	3.196	3.162	3.136
<i>toe te rekenen lasten</i>					
Overhead incl. omslagrente	466	463	460	456	452
BCF-BTW	-	-	-	-	-
Totale lasten	3.577	3.676	3.656	3.618	3.588
<i>- kosten per inwoner in hele euro's</i>	<i>110</i>	<i>113</i>	<i>113</i>	<i>112</i>	<i>111</i>
Opbrengst heffingen	3.574	3.496	3.656	3.618	3.588
dekking	100%	95%	100%	100%	100%

Rioolheffingen (RH)

De gemeente heeft zelf een grote mate van beleidsvrijheid om de heffingsmaatstaf en belastingplichtige voor de rioolheffing te bepalen. In het verbreed Gemeentelijke Riolerings Plan (vGRP) is de heffingsgrondslag als volgt:

- Een basisheffing voor gemeenschappelijk taakinvoering. Deze basisheffing wordt opgelegd aan alle bebouwde objecten in de gemeente. Deze basisheffing is vastgesteld op 33% van de totale rioolheffing.
- Een heffing voor aansluiting en gebruik van de gemeentelijke voorziening. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen eigenaren en gebruikers.
 - De heffing voor eigenaren is vastgesteld op eveneens 33% van de totale rioolheffing. De heffing is gelijk voor alle objecten.
 - Bij de heffing voor gebruikers kennen we de volgende categorieën:
 - eenpersoonshuishoudens
 - meerpersoonshuishoudens
 - bedrijven
- De verhouding tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens is 70:100 (conform de verhouding afvalstoffenheffing).
- De verhouding tussen meerpersoonshuishoudens en bedrijven is 100:150.
- De totale heffing voor gebruikers over alle 3 categorieën is ook 33% van de totale opbrengst rioolheffing.
- In verband met rekenvoorschriften (deelbaarheid door twaalf en afronding van bedragen op € 0,05) kunnen beperkte afrondingsverschillen ontstaan op bovenstaande verhoudingsgetallen.

Voor de bepaling van het tarief worden naast nagenoeg alle kosten van het taakveld riolering, ook kosten van taakveld wegen, zoals een deel van de kosten van de gebouwen buitendienst, taakveld inkomensregeling, de kwijtschelding rioolheffing en een omslag voor overhead als

kosten meegenomen. Voor de wijze van toerekening is het vastgestelde vGRP Wettersoarch 2020-2025 als uitgangspunt genomen en er is sprake van nagenoeg 100% kostendekking.

De uitgangspunten hebben geleid tot onderstaande tarieven. De hierboven vermelde verhoudingen voor eenpersoons-, meerpersoonshuishoudens en bedrijven is niet eenduidig uit de tarieven te halen omdat voor een deel van het tarief, het basistarief en het eigenaarsdeel, die kostenverhoudingen niet gelden.

Vanuit het verbreed Gemeentelijk rioleringsplan (vGRP) 2020-2025 Wettersoarch is gekozen voor een stabiele en gematigde jaarlijkse tariefontwikkeling. Dit is het uitgangspunt voor de rioolheffing 2024. De te dekken lasten stijgen in 2024 meer dan het tarief. De oorzaak hiervan zijn de toenemende nieuwe kapitaalslasten van de (klimaat robuuste) maatregelen die worden gerealiseerd in de planperiode. Daarnaast nemen de loonkosten in 2024 ook meer dan gemiddeld toe in verband met de inflatie. Volledige kostendekking zou leiden tot een stijging van het tarief van ruim 10%. Wij stellen voor om de stijging te beperken tot 2,5% en het restant van de benodigde middelen te onttrekken uit de voorziening riolering. Dit leidt tot een onttrekking van € 176.000.

Deze onttrekking is ook redelijk in lijn met het rioleringsresultaat 2022 van € 163.000 die aan de voorziening is toegevoegd. De stand voor de voorziening per 31-12-2022 is € 1.650.000.

Tarieven rioolheffing	2023	2024	Verschil	Verschil %
Niet aangesloten percelen	49,20	50,40	1,20	2,44%
Eigenaar/bewoner				
Eenpersoonshuishouden	141,60	145,20	3,60	2,54%
Meerpersoonshuishouden	157,80	161,40	3,60	2,28%
Huurder				
Eenpersoonshuishouden	89,40	91,80	2,40	2,68%
Meerpersoonshuishouden	105,60	108,00	2,40	2,27%
Bedrijven	186,00	190,80	4,80	2,58%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

Taakveld 7.2 Riolering

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
lasten taakvelden incl. omslagrente	2.072	2.189	2.239	2.239	2.222
inkomsten taakvelden excl. heffingen	11	11	11	11	11
netto lasten taakveld	2.061	2.178	2.228	2.228	2.211
<i>toe te rekenen lasten</i>					
overhead incl. omslagrente	247	266	272	272	270
BCF–BTW	–	–	–	–	–
totale lasten	2.308	2.444	2.500	2.500	2.481
<i>– kosten per inwoner in hele euro's</i>	<i>71</i>	<i>75</i>	<i>77</i>	<i>77</i>	<i>77</i>
opbrengst heffingen	2.246	2.268	2.500	2.500	2.481
dekking	97%	93%	100%	100%	100%

Leges Burgerzaken

Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de veelal wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2024 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voor het merendeel uit loonkosten van het team Publieksdiensten die direct werkzaam zijn aan de verschillende producten (bv reisdocumenten, rijbewijzen etc.). Daarnaast worden de overige directe kosten van het taakveld Burgerzaken toegerekend. De indirecte kosten bestaan uit een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden op basis van het omslagstelsel naar rato van het totaal van de lasten op alle taakvelden toegerekend aan de directe kosten van dit product.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten	420	420	420	420	420
<i>waarvan directe kosten</i>	<i>395</i>	<i>395</i>	<i>395</i>	<i>395</i>	<i>395</i>
<i>waarvan indirecte (perceptie)kosten</i>	<i>25</i>	<i>25</i>	<i>25</i>	<i>25</i>	<i>25</i>
Baten	294	294	294	294	294
Saldo	–126	–126	–126	–126	–126
<i>– kosten per inwoner in hele euro's</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>
Kostendekkendheid	69,90%	69,90%	69,90%	69,90%	69,90%

Leges Omgevingsvergunningen

De kostendekkendheid van de omgevingsvergunningen voor 2024 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voor het merendeel uit loonkosten van het team Vergunningen die direct werkzaam zijn aan het product Omgevingsvergunning. Daarnaast worden de overige directe kosten van het team Vergunningen toegerekend (bv specifieke zaaksystemen en uitbestede werkzaamheden en advieskosten). De indirecte kosten bestaan uit een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden op basis van het omslagstelsel naar rato van het totaal van de lasten op alle taakvelden toegerekend aan de directe kosten van dit product.

Taakveld 8.3 Wonen en Bouwen

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Lasten	396	396	396	396	396
<i>waarvan directe kosten</i>	<i>353</i>	<i>353</i>	<i>353</i>	<i>353</i>	<i>353</i>
<i>waarvan indirecte (perceptie)kosten</i>	<i>43</i>	<i>43</i>	<i>43</i>	<i>43</i>	<i>43</i>
Baten	344	344	344	344	344
Saldo	-52	-52	-52	-52	-52
<i>- kosten per inwoner in hele euro's</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>12</i>
<i>Kostendekkendheid</i>	<i>86,83%</i>	<i>86,83%</i>	<i>86,83%</i>	<i>86,83%</i>	<i>86,83%</i>

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabellen in beeld gebracht.

Tarieven gemeentelijke belastingen	2023	2024	Verschil €	Verschil %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	113,98	116,83	n.v.t.	2,50%
Rioolheffing gebruikers EPH*	89,40	91,80	2,40	2,68%
Rioolheffing gebruikers MPH**	105,60	108,00	2,40	2,27%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	157,80	161,40	3,60	2,28%
Afvalstoffenheffing EPH	193,80	197,40	3,60	1,86%
Afvalstoffenheffing MPH	277,20	282,00	4,80	1,73%
Rijtjeshuis – Huurder – EPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	89,40	91,80	2,40	2,68%
Afvalstoffenheffing	193,80	197,40	3,60	1,86%
Rijtjeshuis – Huurder – MPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	105,60	108,00	2,40	2,27%
Afvalstoffenheffing	277,20	282,00	4,80	1,73%
Twee onder één kap – eigenaar /bewoner MPH				
OZB eigenaren woningen	385,42	395,06	9,64	2,50%
Rioolheffing gebruikers	157,80	161,40	3,60	2,28%
Afvalstoffenheffing	277,20	282,00	4,80	1,73%
Vrijstaand – eigenaar/bewoner – MPH				
OZB eigenaren woningen	722,67	740,74	18,07	2,50%
Rioolheffing gebruikers	157,80	161,40	3,60	2,28%
Afvalstoffenheffing	277,20	282,00	4,80	1,73%

* EPH = eenpersoonshuishouden

** MPH = meerpersoonshuishouden

Kwijtschelding

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belasting. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding van de Invorderingswet is voldaan. Tot nu toe is in onze gemeente maximaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo is bij ons ook kwijtschelding voor het eigenarendeel van de OZB mogelijk als regulier onderdeel van ons minimabeleid. In een deel van de gevallen (langdurige bijstandsccliënten, ouderen met een laag inkomen) wordt automatische kwijtschelding verleend.

Kwijtschelding	2022	Voorlopig 2023	2024
Automatische kwijtschelding	298	319	319
Ambtshalve kwijtschelding	–	50	50
Toekenning op aanvraag (volledig)	163	10	10
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	11	–	–
Totaal aantal toegekende kwijtscheldingen	472	379	379
Totaal aantal afgewezen kwijtscheldingen	190	115	115
Kwijtgescholden belastingbedragen	152.500	158.000	157.000

De cijfers 2023 betreffen de aantallen zoals die tot en met medio september 2023 zijn behandeld.

3.2.2 Weerstandsvermogen c.a.

Inleiding

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

In juni 2023 heeft de gemeenteraad het beleidskader Risicomanagement vastgesteld. De beleidskaders zijn hieronder weergegeven. De risicogesprekken hebben nog niet in de nieuwe opzet plaatsgevonden, het vraagt tijd om dit in te regelen. Wel is waar mogelijk in lijn met het nieuwe beleidskader meer aandacht voor de systematiek van risicomanagement en waar dit in beeld is, wordt dit op basis van de nieuwe uitgangspunten verwerkt in de paragraaf.

Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn nauw met elkaar verbonden. Het doel van het hebben van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om de financiële tegenvallers op te vangen zodra risico's werkelijkheid worden.

Weerstandscapaciteit betreft de beschikbare financiële middelen om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen dekken. Er worden twee soorten weerstandscapaciteit onderscheiden.

Structureel

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Bij ons gaat het om de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit is bijvoorbeeld de mogelijkheid om de OZB-tarieven te verhogen. Wij hebben geen mogelijkheid om de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Begrotingsoverschot / tekort	2.118	1.514	2.564-	4.498-
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit ASH	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit Rioolrecht	-	-	-	-
TOTAAL	2.118	1.514	2.564-	4.498-

Incidenteel

De incidentele weerstandscapaciteit laat zien hoe de gemeente eenmalige tegenvallers op kan vangen. Feitelijk is dit de optelsom van het vrij te gebruiken deel van de reserves en (eventuele) stille reserves.

Het vrij te gebruiken deel van de reserves is dat deel waarvan nog geen bestemming is vastgelegd. In onze gemeenten is dit de Algemene Reserve.

De stille reserves zijn bezittingen die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde én op korte termijn verkoopbaar zijn. Op dit moment zijn binnen onze gemeente geen stille reserves.

Het onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de duurzaamheid/bestendigheid waarmee incidentele en structurele financiële tegenvallers binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit staat in direct verband met de kwantificering van de risico's, die de organisatie loopt bij het uitvoeren van de beleidsdoelstellingen.

Het vermogen om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder afbreuk te doen aan Beleidsdoelstellingen en dat de financiële positie in gevaar komt.

Het bestaat uit de verhouding tussen de financiële weerstandscapaciteiten de berekende ongedekte financiële risico's. Het weerstandsvermogen is groter naarmate risico's beter kunnen worden afgedekt en opgevangen. Deze beheersmaatregel is het sluitstuk van risicomanagement om de risicokosten op te vangen.

Daarnaast is in de exploitatie een aantal stelposten opgenomen voor onvoorziene eenmalige uitgaven. Het betreft de volgende posten.

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	2024	2025	2026	2027
Onvoorziene eenmalige uitgaven	- 68	- 68	- 68	- 68
- <i>Mutaties voorzieningen</i>	- 18	- 18	- 18	- 18
- <i>Overige uitbestede werkzaamheden</i>	- 50	- 50	- 50	- 50
Totaal	- 68	- 68	- 68	- 68

Risico's

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandsvermogen}}$$

De gemeente streeft naar een minimaal voldoende weerstandsvermogen met een waarderingscijfer voor de ratio tussen 1,0 – 1,4 (klasse C).

De ratio voor weerstandsvermogen bedraagt voor 2024 5,4. Dat betekent dat wij voldoende weerstandscapaciteit hebben om de gekwantificeerde risico's op te vangen.

Vaststellen omvang en impact risico

Risicoklasse

De risico's worden ingedeeld in risicoklassen. Dit gebeurt aan de hand van onderstaande tabel. De risicoklasse loopt van 1–20 punten. De hoogte van de risicoklasse bepaalt of de organisatie het risico opneemt voor de bepaling van het weerstandsvermogen of een voorziening vormt. Om de risicoklasse te beoordelen spelen de kans van optreden en de omvang van het netto risico een rol. Dit is geen 'wetenschappelijke exercitie'. 'Professional judgement'/ kunnen beargumenteren is hierbij van belang.

Risicoklasse	Kans 1	Kans 2	Kans 3	Kans 4	Kans 5
Bruto omvang * kans	<10%	10%–30%	30%–60%	60%–80%	80%
score 5: > €2.500.000	5	10	15	20	voorziening vormen
score 4: € 1.250.000 – € 2.500.000	4	8	12	16	
score 3: € 500.000 – € 1.250.000	3	6	9	12	
score 2: € 100.000 – € 500.000	2	4	6	8	
score 1: < € 100.000	1	2	3	4	

Financiële vertaling risico's

Risico's worden geprioriteerd met behulp van een risicoscore. De risicoscore wordt bepaald door de waarde van de kansklasse (zie hierboven) en de waarde van de gevolgklasse (omvang) te vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een matrix.

Als de kans 30–60% is dan is de waarde kans 3. Als de omvang € 1.000.000 is dan is dit score 3. De risicoklasse is dan $3 \times 3 = 9$

Groene klasse

Risico's in de groene vlakken worden als laagste ingeschaald. Deze zijn wel in beeld maar vragen geen extra aandacht. Ze worden in de jaarlijkse risico sessie met de organisatie steeds opnieuw besproken en in de begroting beperkt toegelicht.

Gele klasse

Risico's in de gele vlakken worden opgenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen met een toelichting in de begroting en de jaarrekening.

Rode klasse

Deze risico's worden als hoog ingeschaald en vragen extra aandacht en sturing. Ook deze risico's worden meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen met een specifieke toelichting in de begroting en jaarrekening. Ook komen deze risico's in de periodieke overleggen (kwartaalgesprekken) tussen directie en management aan de orde.

Voorziening

Wanneer een risico zich bevindt in risicoklasse 5 wordt altijd een voorziening gevormd.

Bepaling weerstandsvermogen

De gele en rode risico's zijn bepalend voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Op deze risico's worden beheersmaatregelen genomen. Door de te nemen beheersmaatregel kan het brutorisico, of de kans van optreden dalen. Hierdoor ontstaat een netto risico wat opgenomen wordt in de paragraaf weerstandsvermogen.

Tijdens de periodieke risico sessie en/of de interne controles wordt opzet, bestaan en werking van de beheersmaatregel geëvalueerd.

- a. Opzet: is de beheersmaatregel beschreven in de AO en werkinstructies?
- b. Bestaan: wordt beheersmaatregelen in de praktijk uitgevoerd?
- c. Werking: Is er sprake van adequate werking? Dekkt de beheersmaatregelen inderdaad juist, tijdig en volledig de risico's af?

Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA)

Traditioneel worden veel risico's nog altijd financieel beoordeeld. Dit komt ook terug in de methodiek die gemeenten hebben met de paragraaf weerstandsvermogen.

Als gemeente vinden we het belangrijk om deze integrale benadering als basis te hebben. Daarom streven wij naar een Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA), die bovenstaande terreinen dekt. Door risico-inventarisatie plaats te laten vinden door een GBRA is er goed zicht op het totaal aan risico's.

Het beleidskader is vooral opgesteld vanuit de GBRA-gedachte. In deze paragraaf besteden we zowel aandacht aan de risico's met impact op de weerstandscapaciteit en overige risico's. Deze risico's komen uit de GBRA naar voren en zijn beoordeeld als impactvol.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. We maken daarbij een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Risico's	Gevolg	Kans van optreden	Risico klasse	Benodigd weestands vermogen
Risico's met effect op weerstandsvermogen				
Sociaal Domein – Jeugdzorg en Wmo	3	3	9	800.000
Algemene uitkering uit gemeentefonds	3	3	9	800.000
Ombuigingen	3	3	9	1.000.000
Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD	4	3	12	1.500.000
Integraal Huisvestings Plan (IHP)	4	3	12	1.280.000
Risico's zonder effect op weerstandsvermogen				
Borgstelling geldleningen aan woningcorporaties	1	1	2	–
Bouwgrondexploitatie	3	2	6	–
Omgevingswet	2	2	4	–
Duurzaamheid	2	2	4	–
Stikstofdossier	4	1	4	–
Totaal benodigd weerstandsvermogen				5.380.000

Risico's met effect op weerstandsvermogen

Onderwerp	Sociaal Domein – Jeugdzorg en Wmo
Risico	De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdzorg de Wmo (inclusief Beschermd Wonen) zijn open-einde regelingen. In de afgelopen jaren hebben we steeds meer data en kennis verkregen om de kosten in de Jeugdzorg en de Wmo te voorspellen en te volgen. Deze prognose is ook opgenomen in de meerjarige begroting. Ondanks dat blijft het risico bestaan dat de groei van het aantal cliënten hoger is dan verwacht. Zeker voor de cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen kan een stijging (of een daling) leiden tot een forse financiële bijstelling. In de begroting houden we namelijk rekening met een gemiddeld aantal cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning- en controlcyclus documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Algemene uitkering uit het gemeentefonds
Risico	Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaire van het Rijk onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico. Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren. Daarnaast wordt nog gewerkt aan de verdere uitwerking van de herijking van het gemeentefonds. Het is nog niet bekend hoe dit voor onze gemeente uitpakt.
Strategie	Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Ombuigingen
Risico	In de Kadernota 2021 en begroting 2021 zijn ombuigingen meegenomen. Deze ombuigingen schetsen de te realiseren bezuinigingen en benodigde incidentele investeringen om structurele bezuinigingen mogelijk te maken. Het risico is aanwezig dat de begrote bezuinigingsbedragen niet of niet geheel worden gerealiseerd in het betreffende jaar waarin deze bedragen zijn begroot. De meeste ombuigingen zijn nu geëffectueerd, of via deze begroting afgevoerd.
Strategie	Continue monitoring via de P&C cyclus zodat eventueel tijdig kan worden ingespeeld op het niet of niet geheel realiseren van de ombuigingen en/of taakstellingen.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 1.000.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. van vorig jaar

Onderwerp	Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD
Risico	Op 22 juni 2023 hebben de beide raden aangegeven dat ze kiezen voor ontvlechting van de samenwerking. Naar verwachting gaat dit structureel meer kosten.
Strategie	Proces van ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD en de opbouw van de gemeentelijke organisatie zo goed mogelijk in beeld brengen.
Financieel gevolg	€ 1.500.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 1.500.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. van vorig jaar

Onderwerp	Integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP)
Risico	In de nabije toekomst staat de gemeente de nodige investeringen te wachten op onderwijsgebied in diverse dorpen. Afhankelijk van keuzes die gemaakt zullen worden op het gebied van multifunctionaliteit kan dit een substantieel beslag gaan leggen op beschikbare middelen in de exploitatie. Qua investering wordt gedacht aan een bandbreedte tussen de € 16.000.000 en € 32.000.000. Voor de exploitatie betekent dit op basis van afschrijving 40 jaar en rente 1,5% € tussen 640.000 en € 1.280.000.
Strategie	Bij de totstandkoming en uitvoering van de investeringen de ontwikkelingen hierin monitoren zodat in voorkomende gevallen van afwijkingen hierop tijdig geacteerd kan worden in de p. en c. cyclus.
Financieel gevolg	€ 1.280.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 1.280.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Nieuw

Risico's zonder effect op het weerstandsvermogen

Onderwerp	Borgstelling geldleningen aan woningbouwcorporaties
Risico	Onze gemeente staat per 1-1-2022 borg voor een bedrag van 93,4 miljoen waarvan 82,1 miljoen betrekking heeft op woningcorporatie WoonFriesland. Het totale bedrag aan borgstellingen is overgedragen aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) waarbij de gemeente samen met het rijk als tertiaire achtervanger optreedt. Dit betekent in de praktijk, dat de corporatie in eerste wordt aangesproken (primair), daarna het WSW (secundair) en dan pas de gemeente en het rijk (tertiair, elk voor 50%).
Strategie	WSW is onze waarborg voor het goed volgen van mogelijke risico's. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van de woningbouwcorporaties.
Financieel gevolg	Verstrekken van een renteloze lening aan het WSW samen met het Rijk als tertiaire achtervang. Lening wordt t.z.t. weer door het WSW afgelost. Relatief gering rentenadeel voor gemeente en rijk.
Kans van optreden	Heel klein
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Bouwgrondexploitatie
Risico	Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.
Strategie	Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	Mede afhankelijk van economische ontwikkelingen
Kans van optreden	30%
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Omgevingswet
Risico	De Omgevingswet bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. Hierbij gaat het onder meer om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. De Omgevingswet staat voor een goed evenwicht tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving. Invoering van de Omgevingswet is ondertussen voorzien per 1 januari 2024 en hier wordt dan ook hard aan gewerkt. Het vraagt van de organisatie aanpassingen in o.a. werkprocessen, ICT en dienstverlening. Landelijk zijn hier minimale eisen aan gesteld. De invoering van de Omgevingswet is de grootste stelselwijziging binnen het fysieke domein, waardoor nog niet alle effecten en benodigheden voor de implementatie zijn te overzien. Zo is de datum van invoering al een paar keer uitgesteld en is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) nog in ontwikkeling.
Strategie	-
Financieel gevolg	-
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Duurzaamheid
Risico	In de gemeentelijke Duurzaamheidsagenda is een aantal keuzes opgenomen die in meer of mindere mate van invloed kunnen zijn op het weerstandsvermogen. Met name de energietransitie op basis van het klimaatakkoord zal veel extra inzet, en dus kosten, met zich meebrengen. Uit een eerste ruwe uitkomst van het onderzoek van de Raad voor het openbaar bestuur blijkt dat aangaande de benodigde inzet om invulling te kunnen geven aan het klimaatakkoord in de periode 2022–2030 fors is. Het is nog niet duidelijk of hier ook structureel Rijksmiddelen tegenover staan.
Strategie	–
Financieel gevolg	–
Kans van optreden	–
Benodigd weerstandsvermogen	–
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Stikstofdosier
Risico	De depositie van stikstof (ammoniak en stikstofoxiden) is schadelijk voor de natuur. Het Rijk en de provincies hebben de taak ervoor te zorgen dat de stikstofdepositie wordt teruggedrongen en de natuur herstelt. Op 10 juni 2022 is de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze Startnotitie zijn richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof opgenomen. Aan de provincies de taak om deze richtinggevende doelen in 2023 nader uit te werken in gebiedsplannen. In welke vorm dit zal zijn, is nog onzeker. Daarnaast dient de Raad van State nog in een verscheidenheid aan zaken rond het thema stikstof een uitspraak te doen. Deze uitspraken kunnen van grote invloed zijn op de huidige regelgeving. Stikstof blijft een issue en kan belemmerend zijn voor nieuwe plannen van zowel derden als van de gemeente zelf. Het is daarnaast uiterst onzeker in hoeverre de huidige stikstofregels standhouden.
Strategie	–
Financieel gevolg	–
Kans van optreden	–
Benodigd weerstandsvermogen	–
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

Benodigd weerstandsvermogen <i>bedragen in €</i>	Financieel risico		Kans van optreden	Benodigd	
	minimaal	maximaal		minimaal	maximaal
Borgstelling geldleningen aan woningcorporaties	–	–	–	–	–
Bouwgrondexploitatie	1.000.000	2.000.000	30 %	300.000	600.000
Sociaal Domein – Jeugdzorg en Wmo	400.000	800.000	50 %	200.000	400.000
Stikstofdossier	–	–	–	–	–
Omgevingswet	–	–	–	–	–
Duurzaamheid	–	–	–	–	–
Algemene uitkering uit gemeentefonds	400.000	800.000	50 %	200.000	400.000
Ombuigingen	200.000	1.000.000	50 %	100.000	500.000
	1.500.000	1.800.000	50 %	750.000	900.000
Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD					
Integraal Huisvestings Plan (IHP)	640.000	1.280.000	50 %	320.000	640.000
TOTAAL	4.140.000	7.680.000		1.870.000	3.440.000

Reserves

Inleiding

We schatten risico's zo goed mogelijk in. Maar we moeten ook nagaan wat er werkelijk aan weerstandsvermogen beschikbaar is. Bij weerstandsvermogen gaan we uit van *incidentele dekking*. Als een risico optreedt en een *structureel karakter* hebben dan vangen we de gevolgen eerst eenmalig op via het incidentele weerstandsvermogen. Vervolgens zoeken via de eerstvolgende Kadernota een structurele oplossing.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de **Algemene Reserve**. De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. **Bestemmingsreserves** zijn nadrukkelijk voor specifieke doelen bestemd.

Huidige stand

De stand van de algemene reserve bedraagt einde 2022 € 32.200.000 na besluit van toevoeging van het rekeningresultaat van 2022. De verwachte stand van de algemene reserve bedraagt einde 2023 € 29.150.000. De verwachting voor de jaren 2024–2028, inclusief het verloop, wordt op de volgende pagina's getoond.

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Stand begin van het jaar	19.060	21.608	29.150	26.845	26.949	28.305	25.741
Mutaties n.a.v. rekening en begrotingen							
Onttrekking rekeningresultaat 2020	-	-	-	-	-	-	-
Storting rekeningsresultaat 2021	2.735	-	-	-	-	-	-
Overheveling restant bestemmingsreserve KIK naar AR	879	-	-	-	-	-	-
Vrijval diversen; begrotingswijzigingen december 2022	175	-	-	-	-	-	-
Storting rekeningresultaat 2022	-	10.593	-	-	-	-	-
Storting saldo primitieve begroting 2023 (jaarschijf 2023)	-	-	1.260	-	-	-	-
Begroting 2024-2027	-	-	-	2.118	1.514	-2.564	-4.498
Mutaties o.b.v. reeds vastgesteld beleid							
Landinrichting Bûtenfjild (PPN 2008/rek 2010) besl. 2017 tgv gebiedsontw. ZenM	-	-31	-	-	-	-	-
Herinr. Alde Feanen 2e uitv.module (raad 27-11-2008/rek 2010)	-	-2	-	-	-	-	-
Gebiedsontwikkeling Zuid en Midden CA (PPN 2009/2e berap 2012)	-	1.188	-	-	-	-	-
Regiodeal (raad 25-4-2019)	-263	-263	-263	-	-	-	-
Alde Feanen herinrichting 3e uitvoeringsfase (KN 2018 5.7a)	-	-240	-	-	-	-	-
Implementatie van waarden op gebruikersoppervlakte (KN 2020-2023 0.02)	-1	-2	-	-	-	-	-
Actualisatie en koppeling BGT en GBI-beheersysteem (KN 2020-2023 2.05)	-	-100	-	-	-	-	-
Digitalisering administratieve processen Buitendienst (KN 2020-2023 2.03)	-45	-5	-	-	-	-	-
Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte (KN 2020-2023 2.06)	-	-150	-	-	-	-	-
Actualisering locatiedossiers op het onderdeel bodem (KN 2020-2023 7.02)	-	-7	-	-	-	-	-
Vastgoed registratiesysteem (KN 2020-2023 8.01)	-	-25	-	-	-	-	-
Bijdrage aan omgevingswet (KN)	-71	-164	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Millenium (KN)	-	-3	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Karakteristieke panden (KN)	-	-35	-	-	-	-	-
Bijdrage ontmoetingscentrum Gytsjerk	-	-	-57	-	-	-	-
Bijdrage formatie stikstofproblematiek; begroting 2021-2024	-	-91	-	-	-	-	-
Investerings vooraf (ombuigingen begroting 2021-2024)							
Kosten harmoniseren beleid en uitvoering en optimaliseren van processen (Omb. 5.1)	-27	-302	-	-	-	-	-
Frictiekosten (Omb. 5.4)	-	-123	-	-	-	-	-
Digitaal adm. Toezicht naleven van regels en vergunningen (Omb. 2.23)	-	-50	-	-	-	-	-
Kadernota 2022-2025							
Herindeling team Communicatie / tijd. Uitbreiding (KN 2022-2025; 00.02)	-6	-51	-	-	-	-	-
Continuering FTE HRM (KN 2022-2025; 00.04)	-45	-	-	-	-	-	-
P&C-coördinator/gemeenteadviseur (KN 2022-2025; 00.11)	-47	-47	-	-	-	-	-
Aanpassing bediening brug Aldtsjerk (KN 2022-2025; 02.02)	-	-25	-	-	-	-	-
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	-	-	-215	-	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	-12	-78	-45	-	-	-	-
Uitbreiding formatie zorgadministratie (KN 2022-2025; 06.10)	-20	-20	-	-	-	-	-
Uitbreiding formatie Communicatie SD (KN 2022-2025; 06.11)	-35	-	-	-	-	-	-
Uitbreiding formatie Gebiedsteams (KN 2022-2025; 06.12)	-250	-	-	-	-	-	-
Project Beurtschip (KN 2022-2025; 06.13)	-144	-144	-	-	-	-	-
Uitbreiding ondersteuning gaswinningsdossier (KN 2022-2025; 07.08)	-20	-46	-	-	-	-	-
Formatie stikstof (KN 2022-2025; 07.09)	-20	-60	-	-	-	-	-
Formatie gemeentelijk beleid Milieu (KN 2022-2025; 07.10)	-18	-18	-	-	-	-	-
Uitvoering woningbouwprogrammering (KN 2022-2025; 08.05)	-128	-72	-	-	-	-	-
Omgevingswet (KN 2022-2025; 08.09b)	-	-95	-	-	-	-	-
Kadernota 2023-2026							
Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie	-	-55	-	-	-	-	-
Formatie medewerker recordbeheer	-	-67	-67	-	-	-	-
Overstap fin. systeem c.a naar de Cloud	-	-30	-	-	-	-	-
Organiseren en faciliteren van het thuiswerken	-	-115	-	-	-	-	-
Juridische Zaken / Inkoop: Uitzetting FTE m.b.t. contractmanagement en contractbeheer	-	-60	-	-	-	-	-
Formatie HR en Communicatie	-	-297	-	-	-	-	-
HR: Vlootsschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)	-	-37	-	-	-	-	-
HR: Recruitment	-	-23	-	-	-	-	-
Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux	-	-4	-	-	-	-	-
I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	-	-192	-192	-	-	-	-
Nieuw verkeer- en vervoerbeleid	-	-35	-	-	-	-	-
2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As	-	-125	-	-	-	-	-
Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	-	-340	-	-	-	-	-
Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	-	-12	-	-	-	-	-
Subsidie Het Achterland	-	-30	-30	-30	-	-	-
Garyp yn it Grien	-	-32	-	-	-	-	-
Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)	-	-122	-	-	-	-	-

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Overig (eerdere besluitvorming)							
Verkiezingskosten 2022 Griffie (Begroting 2022-2025; Raad 04-11-2021)	-20	-	-	-	-	-	-
Deelname Friese projectenmachine (Raad 16-12-2021)	-13	-21	-	-	-	-	-
Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (Raad 27-01-2022)	-	-60	-	-	-	-	-
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar (Raad 30-06-2022)	-	-40	-20	-	-	-	-
Lobby herijking gemeentefonds; (Begroting 2023-2026)	-	-20	-20	-20	-	-	-
Herinrichting van het plein de drie van Sminia; (Begroting 2023-2026)	-	-90	-	-	-	-	-
Afbouw project de Spitkeet (Raad 16-12-2022)	-56	-	-	-	-	-	-
Raad 22-06-2023; Pilot cameratoezicht schoolterreinen	-	-20	-	-	-	-	-
Raad 20-04-2023; Vervolgproces brede participatie Gebiedsvisie Burgum-West	-	-75	-	-	-	-	-
Raad 22-06-2023; Ontmoetingsplek Eastermar	-	-20	-	-	-	-	-
Raad 20-04-2023; Kosten realiseren biodiversiteitsplan	-	-30	-	-	-	-	-
Raad 20-04-2023; Nulmeting dienstverlening	-	-10	-	-	-	-	-
Raad 20-04-2023; Taxatie eigendommenverzekering	-	-28	-	-	-	-	-
Voorstellen Kadernota 2024-2027							
<i>Incidentele inzet projecten</i>							
Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027 (00.01)	-	-	-156	-	-	-	-
Cofinanciering De Twirre (05.13)	-	-	-75	-	-	-	-
Nieuw archiefsysteem + formatie Observium (05.07)	-	-	-7	-	-	-	-
Beurtskip (06.04)	-	-	-158	-158	-158	-	-
Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)	-	-	-13	-	-	-	-
Beleid op verhuur van panden (08.02)	-	-	-8	-	-	-	-
Dorpenronde (08.04)	-	-	-50	-	-	-	-
Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)	-	-	-4	-	-	-	-
I&A - Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)	-	-	-20	-	-	-	-
I&A - Abonnement Datafryslân (00.04.26)	-	-	-2	-	-	-	-
<i>Incidentele inzet personele ontwikkelingen</i>							
Teamleider I&A (00.04.02)	-	-	-68	-68	-	-	-
Teamleider HRM (00.04.03)	-	-	-68	-68	-	-	-
Bestuurscommunicatie adviseur (00.04.06)	-	-	-124	-124	-	-	-
Juridische zaken - Inkoopcoördinator (00.04.10)	-	-	-25	-25	-	-	-
Juridische zaken - Inkoop - flexibele schil (00.04.11)	-	-	-42	-42	-	-	-
HRM - Strategische ondersteuning en advisering (00.04.50)	-	-	-324	-262	-	-	-
Financiën - AOIB en Senior Financieel Adviseur (00.04.51)	-	-	-201	-201	-	-	-
I&A - Continuïteit en kwaliteit informatie voorziening (00.04.52)	-	-	-638	-638	-	-	-
Jurist handhaving (01.01)	-	-	-85	-85	-	-	-
Jurist veiligheid (01.02)	-	-	-29	-29	-	-	-
Horeca- evenementenbeleid (01.07)	-	-	-24	-24	-	-	-
Gebiedsteam-zorg in de school (GIS) (04.02)	-	-	-132	-	-	-	-
Ekstra formaasje Frysk taalbeleid (05.04)	-	-	-25	-25	-	-	-
Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter (06.07)	-	-	-51	-51	-	-	-
Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) (06.08)	-	-	-57	-57	-	-	-
Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)	-	-	-56	-56	-	-	-
Formatie stikstof (07.02)	-	-	-36	-36	-	-	-
<i>Moties Kadernota</i>							
Motie 3-8-12; Formaasje Observium	-	-	-15	-15	-	-	-
Motie 3-8-17; Regenbooggemeente	-	-	-30	-	-	-	-
<i>Besluitvorming begroting 2024-2027</i>							
FUMO begrotingswijziging 2024	-	-	-58	-	-	-	-
Raad 03-03-2022 en 02-11-2023; Budgetten lokale inclusieve agenda en Regenbooggem	-	-	-75	-	-	-	-
Stand algemene reserve	21.608	29.150	26.845	26.949	28.305	25.741	21.243

Afspraken

We kunnen niet eindeloos uit de reserves putten. Bij een structurele daling is het ook van belang om de benedengrens voor de reserves en de afgesproken streefwaarden te bewaken.

De omvang van de reserves houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. We vergelijken de financiële risico's die de gemeente loopt met de weerstandscapaciteit. Daaraan kunnen we toetsen in hoeverre de risico's opgevangen kunnen worden. De risico's worden beschreven en we vertellen hoe we het risico denken te beheersen. Hiervoor gebruiken we een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Voor de stand van de Algemene Reserve werken we nu met een **signaalniveau** en met een **minimumniveau** om eventuele slechte scenario's vroegtijdig te onderkennen en te voorkomen.

Signaalniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de Algemene Reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college).

Minimumniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het minimumniveau geldt als niet aanvaardbaar. Dit betekent dat maatregelen om het minimumniveau te kunnen blijven garanderen vroegtijdig ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

Voor de meerjarenbegroting 2024 – 2027 is het signaalniveau van de Algemene Reserve gesteld op € 15 miljoen en het minimumniveau op € 10 miljoen.

Kengetallen

Inleiding

Kengetallen zijn verplicht, ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergegeven vanaf 2020.

Kengetal (weergave in %)	rekening			begroting				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Belastingcapaciteit	110,3	101,5	98,7	98,1	95,9	95,9	95,9	95,9
– t.o.v. vorige meting					▲	gunstig		
– prognose o.b.v. historie					■	neutraal		
Grondexploitatie	0,7	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8
– t.o.v. vorige meting					■	neutraal		
– prognose o.b.v. historie					■	neutraal		
Netto schuldquote	26,0	19,5	4,8	18,0	27,4	28,8	30,6	31,1
– t.o.v. vorige meting					▲	gunstig		
– prognose o.b.v. historie					▲	gunstig		
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	22,1	16,5	2,6	16,1	25,6	27,1	28,9	29,7
– t.o.v. vorige meting					▲	gunstig		
– prognose o.b.v. historie					▲	gunstig		
Solvabiliteitsratio	35,0	43,1	48,8	39,8	35,9	34,9	36,7	34,3
– t.o.v. vorige meting					■	neutraal		
– prognose o.b.v. historie					■	neutraal		
Structurele exploitatieruimte	3,8	6,5	4,0	1,5	2,1	1,5	–2,7	–4,7
– t.o.v. vorige meting					■	neutraal		
– prognose o.b.v. historie					▼	ongunstig		

Belastingcapaciteit	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller dit in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).
Grondexploitatie	Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond in exploitatie zich verhoudt ten opzichte van de totale baten, exclusief reservemutaties, in het begrotingsjaar. Op grond van de notitie grondexploitatie van de commissie BBV zijn de ruwe gronden per 1–1–2016 gerubriceerd onder de materiële vaste activa. Hierdoor is het kengetal met een flinke sprong gedaald.
Netto schuldquote	De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen. Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Solvabiliteitsratio	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente. Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).
Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.

3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Tytsjerksteradiel heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. De benodigde investeringen en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten zijn voor deze begroting geactualiseerd. Deze investeringen vergen daarna regelmatig onderhoud. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht en minder op de jaarlijks terugkerende onderhoudskosten. Onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, het betreft een substantieel deel van de begroting.

Beleidskader

Voor onze planning- en controlcyclus gelden voor de kapitaalgoederen twee belangrijke aandachtspunten:

- zijn van alle kapitaalgoederen goede en actuele beheerplannen aanwezig;
- zijn plannen en beschikbare gelden met elkaar in evenwicht.

Daarom stellen wij beheerplannen op. De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. Soms geven ze ook inzicht in de diverse kwaliteitsniveaus die mogelijk zijn.

Daarnaast moet er in de begroting ruimte zijn voor uitvoering van de plannen. De raad heeft voor de verschillende kapitaalgoederen kaderstellende uitspraken gedaan, die gelden als kader voor de verschillende beheerplannen. Om de kapitaalgoederen op langere termijn in stand te houden, zijn er voldoende (structurele) middelen in de begroting opgenomen.

De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Tytsjerksteradiel.

De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar.

Nadere toelichting

In de beheerplannen staat wat er moet gebeuren en ook wat het kost om de goederen in goede staat te houden. Hierna volgt een toelichting op de verschillende kapitaalgoederen.

Wegen, fiets- en voetpaden

We beheren en onderhouden alle gemeentelijke verhardingen (wegen/straten, fietspaden en voetpaden). Dat doen we aan de hand van een (onderzoeks)rapport dat de raad heeft vastgesteld. Elk jaar wordt er een onderhoudsprogramma opgesteld. Voor de gewenste kwaliteit van de verhardingen zijn op basis van de zogenaamde CROW-systematiek de volgende afspraken gemaakt.

Kengetal	Streefwaarde 2024	Gemeten waarde voorjaar 2022
Staat van onderhoud wegnnet conform CROW-systematiek (objectieve veiligheid)	Voldoende: 70 – 80% Matig: 15 – 20% Onvoldoende: 5 – 7%	Voldoende 84,5 % Matig 9,9 % Onvoldoende 5,5 %

Bruggen en kades (kunstwerken)

We maken gebruik van een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma waarin onder andere alle bruggen zijn opgenomen.

Baggeren

Elk jaar maken we gebruik van een baggeruitvoeringsprogramma. Dat is gebaseerd op het baggerbeleidsplan dat de raad heeft vastgesteld.

Wateren

In 2019 is door de raad het beleid en beheerplan Wateren vastgesteld. Dit omvat onder meer een actualisering van het oude baggerbeleidsplan. Op basis hiervan wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld.

Riolering

De gemeente is verantwoordelijk voor overtollig grond- en hemelwater. Dit is uitgewerkt in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2020-2025 (vGRP).

Uitgangspunt van het rioleringsbeleid is het zo efficiënt mogelijk beheren en laten functioneren van het gemeentelijke rioolstelsel. Als er werkzaamheden nodig zijn dan proberen we dat te combineren met andere gemeentelijke projecten. We proberen zo goed mogelijk beheer en onderhoud te doen tegen de laagst mogelijke kosten. Elk jaar maken we daarvoor een plan.

Openbare verlichting

De gemeente moet zorgen voor openbare verlichting. Dit is uitgewerkt in een beleidsplan en uitvoeringsprogramma 2022–2026, met daarin onder meer vervangingsbeleid en eisen op het gebied van veiligheid, energieverbruik, duurzaamheid en de kosten.

Groen

Onze gemeente is een groene gemeente, hierbij is onderhoud noodzakelijk. Daarom maken we gebruik van een Groenbeheerplan. Met groen bedoelen we bomen, bos(plantsoen), (sier)heesters, hagen, gras en vijvers met bijbehorende banken en een hertenkamp. Voor het beheren van de wegbermen gebruiken we een bermbeheerplan. Dit plan gaat over het maaien van bermen, hekkelen van bermsloten en het onderhouden van bomen en singels langs de wegen. Verder beheren wij het Roodbaardpark 'De Klinze', het bosgedeelte van Heemstra State en het geboortebos. Met de raad is een afspraak gemaakt over het minimale niveau van onderhoud.

Woningen en gebouwen

Wij hechten eraan dat al onze woningen en gebouwen in een goede staat van onderhoud zijn. Het noodzakelijke gebruik van het object bepaalt daarbij het minimale niveau van het onderhoud. Voor het onderhoud maken we gebruik van een onderhoudssysteem. Daarin staat, op basis van de verwachte levensduur of gebruiksduur, een meerjarenplanning.

Wij kennen een aantal groepen van gemeentelijke woningen en gebouwen

- woningen en garageboxen
- sport- en welzijnsgebouwen en brandweerkazernes
- gemeentehuis

Voor specifieke zaken zoals bijvoorbeeld de liftinstallatie zijn onderhoudsovereenkomsten gesloten. Die zorgt ervoor dat de installaties aan alle veiligheidseisen voldoen.

De komende jaren zullen we wel specifiek moeten kijken naar enkele verouderde locaties. Op het gebied van sportgebouwen betreft het o.m. de sporthallen de Hege Fiif in Hurdegaryp en de Hege Walden in Oentsjerk. Daarnaast zijn onze bedrijfsvoeringslocaties zoals locatie Oost en de Heko-loods verouderd. Om deze faciliteiten weer naar de eisen van deze tijd te brengen en om te kunnen voldoen aan de duurzaamheidsambities zijn investeringen nodig.

Integraal Huisvestings Plan Onderwijs

Op dit moment zijn gemeenten verantwoordelijk voor de nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. Ook constructiefouten blijven voor rekening van de gemeenten. Bij renovatie overleggen gemeente en schoolbestuur en maken ze afspraken maken over de bekostiging daarvan. In de begroting en de meerjarenramingen is daarmee rekening gehouden.

De verantwoordelijkheid en het budget voor buitenonderhoud en aanpassing ligt bij de schoolbesturen.

Inmiddels werken we wel weer vanuit een Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). Dit mede vanwege de toenemende vraag uit onderwijsveld naar nieuw en verbouw van scholen en de behoefte aan multifunctionaliteit van deze gebouwen.

Gemeentelijke monumenten

Alle gemeentelijke monumenten zijn in beheer bij de Stichting Behoud Monumenten. Het gaat om acht torens en de molen in Sumar. We hebben de verplichting om een bijdrage te verlenen in de (onderhouds-) exploitatie van de monumenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de kapitaalgoederen in goede staat te houden. De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen zijn van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar. Onderstaand geven we een overzicht van de bestaande beheerplannen met looptijd en de hiervoor in de begroting voor het jaar 2024 opgenomen bedragen.

Beheerplan	Vast- gesteld in de raad	Looptijd		Lasten verwerkt in de begroting? (J/N)	Bedrag (x € 1.000)	Achter- stallig onder- houd? (J/N)	Zo ja, hoeveel?
		van	t/m				
bedragen x € 1.000							
Wegen	23.01.2020	2019	2024	J	1.544	N	0
Openbare verlichting	11.07.2022	2022	2026	J	114	N	0
Wateren (baggeren)	16.05.2019	2019	2024	J	96	N	0
Groen (hekkelen)	18.10.2012	2012	2027	J	165	N	0
Groen (overig)				J	967	N	0
Bruggen en kades	23.01.2020	2019	2024	J	92	N	0
Riolering	28.05.2020	2020	2025	J	299	N	0
Woningen en gebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	60	N	0
Gebouwen buitendienst	23.01.2020	2020	2024	J	98	N	0
Havengebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	29	N	0
Sportgebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	804	N	0
Sportvelden	27.02.2020	2022	2027	J	223	N	0
Welzijnsgebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	327	N	0
Gemeentehuis	23.01.2020	2020	2024	J	250	N	0
Totaal					5.068		

3.2.4 Financiering

Inleiding

Financiering, ook wel *Treasury* genoemd, betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Zo moeten er steeds tijdig financiële middelen aanwezig zijn om de rekeningen te kunnen betalen. Bij tekorten moet de gemeente bijlenen, overschotten moeten we tijdelijk bij de staat beleggen.

Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een Treasurystatuut moeten hebben. Daarin staat hoe wij geld mogen lenen of uitlenen.

Treasurybeleid

De wet stelt verplichtingen op het gebied van treasury. We hebben daarnaast ook zelf verplichtingen vastgelegd in het Treasurystatuut. De wet Fido stelt dit verplicht. Er staat in waarvoor we verantwoordelijk zijn:

- de treasuryfunctie
- de uitvoering van de treasury
- het risicobeheer

Het Treasurystatuut is door de raad vastgesteld op 23 april 2020.

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde *schatkistbankieren* heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden. Dit bedrag, het zogenaamde drempelbedrag, bedraagt voor onze gemeente in 2024 € 2.054.000.

Deze drempel is 2% van het begrotingstotaal, indien het begrotingstotaal lager is dan € 500 miljoen, waarbij het drempelbedrag minimaal € 1 miljoen bedraagt. Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen, is de drempel gelijk aan € 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.

Het gemiddelde tegoed van de gemeente over een kwartaal mag niet hoger zijn dan deze drempel.

Renterisico

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op de lopende rekening aan te vullen trekt de gemeente kortlopende geldleningen aan. Het voordeel van dit type leningen is dat het rentepercentage zeer laag is. Dit mag tot aan een bepaald maximum, de kasgeldlimiet. Deze limiet beperkt dus het renterisico op financieringen voor de korte termijn. De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt een vastgelegd percentage in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. De wettelijke voorschriften bieden overigens de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Voor 2024 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)

Begrotingstotaal per 1 januari	102.683
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	8.728

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op financieringen voor de lange termijn. Het totaal van de aflossingen en het bedrag waarop een renteherziening van toepassing mag in elk jaar niet meer dan 20% van het begrotingstotaal. Hieronder staat de norm voor 2024.

In de onderstaande tabel is voor 2024 en de jaren daarna het renterisico op de vaste schuld getoetst aan de renterisiconorm.

Renterisiconorm (x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
1 Begrotingstotaal per 1 januari	95.888	102.683	101.624	96.969	99.423
2 Vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3 Renterisiconorm (1 / 2 x 100)	19.178	20.537	20.325	19.394	19.885
4 Aflossingen	1.720	1.640	1.640	1.640	1.640
5 Ruimte onder renterisiconorm (3 - 4)	17.458	18.897	18.685	17.754	18.245

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

Het omslagrentepercentage voor 2024 bedraagt 1,25%.

Renteschema begrotingsjaar 2024 (bedragen x € 1.000)		
Externe rentelasten lange financiering	713	
Externe rentelasten korte financiering	-	
Externe rentebaten (WoonFriesland)	-	
Externe rentebaten hypotheek	25-	
Externe rentebaten korte financiering	-	
Saldo externe rentelasten		688
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	16-	
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-	
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		16-
TOTAAL aan taakvelden toe te rekenen externe rente		672
Rente eigen vermogen	-	
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-	
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente		672
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2021 (excl. bouwgrond)	68.673	
Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2021	-	
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2021		68.673
Omslagpercentage	0,979%	
Omslagpercentage afgerond	1,250%	
WERKELIJK aan taakvelden toegerekende rente		778
Renteresultaat op taakveld treasury		106-

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte

De omvang van de renteverhoging hangt af van de middellange termijn inflatievooruitzichten. Als er liquiditeitstekorten zijn dan zullen deze ook aangevuld worden met kortlopende geldleningen. De ECB is de centrale bank voor de euro, met de opdracht om de prijzen stabiel te houden. Als de prijzen in onze economie te hard stijgen, dat wil zeggen, als de inflatie te hoog is, helpen renteverhogingen om de inflatie terug te krijgen naar het doel van 2% op middellange termijn. De Raad van Bestuur van de ECB heeft voor het eerst in elf jaar de rente verhoogd, en de komende maanden zullen er waarschijnlijk nog meer verhogingen volgen. Voor zover er financieringstekorten ontstaan door investeringen, aflossingen of de exploitatie zullen deze tekorten zoveel mogelijk met kortlopende leningen worden aangezuiverd vanwege de al genoemde lage tarieven voor deze financieringsvormen.

Indien dit ertoe leidt dat de kasgeldlimiet langer dan twee kwartalen achtereen wordt overschreden of in geval van ontwikkelingen op het gebied van de tarieven voor langlopende geldleningen zullen we deze kortlopende schulden omzetten naar een vaste schuld.

3.2.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, die nodig is voor de uitvoering van de programma's. Voor het nieuwe begrotingsjaar spelen onderstaande zaken een nadrukkelijke rol in de bedrijfsvoering.

Opvolging Management Letter

Onze accountant stelt jaarlijks na de interim-controle en de jaarrekeningcontrole een Management Letter op. Daarin beschrijft hij de belangrijkste uitkomsten van zijn werkzaamheden die relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening, voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeente en de risico's die van belang zijn.

De organisatie zorgt voor het opvolgen van de aanbevelingen uit de managementletter. Aanbevelingen uit de managementletter en overige (audit)rapportages worden opgenomen in de Verbetermonitor. Over de status van de opvolging wordt periodiek gerapporteerd.

Specifiek benadrukken wij dat er, mede in verband met de rechtmatigheidsverantwoording van het college vanaf de jaarrekening 2023, investering in de verbijzonderde interne controle nodig is. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de doorontwikkeling van de processen en de (risico)bewustwording bij de betrokken medewerkers. Ook wordt er opvolging gegeven aan aanbevelingen op het gebied van risicomanagement (Gemeente Brede Risico Analyse, GBRA), waarin de aanbevelingen van het in het voorjaar van 2022 uitgevoerde onderzoek van de Rekenkamer worden betrokken.

Wij zijn ons bewust dat nog niet alle aanbevelingen zijn opgevolgd. De aanbevelingen zoals bijvoorbeeld contractmanagement, prestatielevering en het subsidieproces, worden opgepakt maar definitieve afwikkeling en structurele borging in de processen vraagt nog meer aanpassing en tijd. Aandacht voor de opvolging van de aanbevelingen is en blijft derhalve van belang.

Kwaliteit van de (risico)beheersing, VIC

Risicomanagement is een instrument dat ingezet wordt om risico's efficiënter en effectiever te beheersen en doelstellingen te realiseren. Risico's managen geeft geen garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden; het geeft wel aan dat actief wordt gewerkt aan het in beeld brengen, voorkomen en het bewust verminderen van het effect van risico's.

Om als gemeenten te kunnen sturen op de beoogde doelen, is risicomanagement belangrijk. Hiervoor hebben we de volgende definitie geformuleerd:

Risicomanagement is op een gestructureerde wijze identificeren, analyseren en managen van risico's. Of anders gezegd: risicomanagement is het effectief en systematisch omgaan met (de kansen) en bedreigingen die de realisatie van

organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden. Het is gericht op proactief handelen in plaats van reactief.

Risicomanagement houdt niet in dat koste wat het kost risico's vermeden moeten worden. Het gaat om het inzicht creëren in de risico's die van toepassing zijn en vervolgens bewust afwegen of het risico kan worden beheerst. Soms is het bewust accepteren van een risico de meest optimale beheersingsmaatregel.

In 2021 heeft de Rekenkamercommissie onderzoek verricht naar Risicomanagement in de drie organisaties Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en de Werkmaatschappij. Een citaat uit dit rapport:

"Aan een verdere kwaliteitsslag rond risicomanagement en interne controle is de afgelopen jaren hard gewerkt. Eerst door de rechtmatigheid op orde te brengen en vervolgens door stappen te zetten in het versterken van de interne controles. Anno nu werkt de organisatie aan de procesoptimalisatie en het verankeren van het risicomanagement daarbinnen. Daarmee zien we dat de gemeenten en de uitvoeringsorganisatie de slag gemaakt hebben van 'overleven' naar een meer beheersmatige werkomgeving".

De conclusies en aanbevelingen zijn opiniërend behandeld in de raadsvergadering van 3 maart 2022 en de opvolging is onderhanden.

De aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek sluiten goed aan bij de volgende stap die gezet moet worden op het gebied van risicomanagement. Alle afzonderlijk gezette en te zetten stappen zijn onderdeel van gemeente breed beleid op risicomanagement vaststellen.

De meest voorkomende risicodragende thema's zijn:

- Politiek/bestuurlijk;
- Maatschappelijk/financieel/economisch;
- Juridisch/wettelijk;
- Technisch;
- Veiligheid;
- Fysiek bezit;
- Organisatorisch/personeel;
- Financiële en rechtmatigheidsrisico's
- Fiscale risico's
- Fraude en corruptie
- Privacy en integriteitsrisico's
- Bedrijfscontinuïteit

Als gemeente vinden we het belangrijk om deze integrale benadering als basis te hebben. Daarom streven wij naar een Gemeente Brede Risico Analyse die bovenstaande terreinen dekt. Door risico-inventarisatie plaats te laten vinden door een GBRA is er goed zicht op het totaal

aan risico's. In onze organisatie definiëren we de volgende hoofdcategorieën. Al deze hoofdcategorieën hebben in meer of mindere mate te maken met de hiervoor geschetst risicogebieden.

- **Wettelijk toezicht:** het risico dat we niet voldoen aan de eisen in interne rapportages ten behoeve van toezichthouders en de rechtmatigheidsverantwoording/accountant. Hierin zitten vooral risicothema's als *juridisch/wettelijk*- rechtmatigheid, (digitale) *veiligheid*.
- **Beleid en uitvoeringsrisico's:** het risico dat zich voordoet bij beleid of uitvoering. Hierin zitten vooral risicothema's als *politiek/bestuurlijk*, *financieel/economisch*, *maatschappelijk* en *juridisch/wettelijk*, *fysiek bezit*, *veiligheid*
- **Verbonden partijen:** het risico rondom verbonden partijen. Hierin zitten vooral risicothema's als *financieel/economisch*
- **Fraude, Misbruik en Oneigenlijk gebruik;**
Hierin zitten risicothema's als *Fraude*, *Misbruik of Oneigenlijk gebruik*
- **Doelrealisatie:** het risico dat de gemeenten doelen die gesteld zijn niet haalt. Hierin zitten vooral risico's als *politiek/bestuurlijk*, *organisatie*, *maatschappelijk*

Onderdelen hiervan waaraan op dit moment hard wordt gewerkt zijn:

Wettelijk toezicht/financiële rechtmatigheid

De afgifte van een rechtmatigheidsverantwoording door het college is vanaf het verantwoordingsjaar 2023 verplicht. De accountant doet dan geen uitspraak meer over de rechtmatige besteding van middelen, maar het college zelf moet verklaren dat financieel rechtmatig is gehandeld. De organisatie heeft twee jaar ervaring opgedaan met het uitvoeren van rechtmatigheidscontroles (Verbijzonderde Interne Controles) en moet hier dus vanaf verantwoordingsjaar 2023 haar eigen conclusies aan verbinden. De accountant geeft hier een zogenaamd 'Getrouwheidsoordeel' over af. De raad heeft in 2020 de kaders vastgesteld en zal over 2023 wederom het normenkader moeten vaststellen, ontvangt het jaarplan ter informatie en kan, indien zij daartoe aanleiding ziet, de goedkeurings- en rapportagegrenzen bijstellen.

Op dit moment is er nog sprake van achterstand in de uitvoering van interne controles. Wij zijn ons bewust van onze rol en verantwoordelijkheid hierin. Er wordt geïnventariseerd op welke wijze de benodigde inhaalslag vorm moet krijgen en wat aanvullend nodig is om invulling te kunnen geven aan de verplichtingen die wij als college hebben voor de af te geven rechtmatigheidsverklaring.

Wij gaan hiervoor extra capaciteit vrijmaken, om de voortgang van werkzaamheden voor 2023 en 2024 te borgen en daarmee structureel invulling te geven aan een volledige verantwoording over de rechtmatigheid van het financieel beheer bij de jaarrekening 2023 en de jaren daarna.

Samen met de provincie en andere gemeenten zijn we bezig met het ontwikkelen van een vernieuwd proces voor Interbestuurlijk Toezicht.

Met de Belastingdienst zijn we bezig met de Doorontwikkeling van het Horizontaal Toezicht. In dit kader ontwikkelen we een zogenaamd Tax Control Framework.

Cybersecurity, Informatiebeveiliging en Privacy

Met de toenemende digitalisering neemt het belang van informatieveiligheid en privacy nog steeds toe. Cybersecurity zal steeds meer aandacht en prioriteit krijgen. Bewustwording van risico's vraagt continu aandacht en we moeten voorbereid zijn op cyberaanvallen en adequaat kunnen handelen.

We merken dat de digitale dreigingen fors toenemen en dreigingen steeds geavanceerder worden. De complexiteit en impact van security-incidenten nemen toe op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau. Betrouwbare en veilige informatievoorziening is een absolute voorwaarde voor een gemeente.

Informatiebeveiliging is een verantwoordelijkheid van de gehele organisatie, waarbij de eindverantwoordelijkheid ligt bij de bestuurders. Hierbij heeft niet ICT alleen een uitvoerende rol, maar ook proceseigenaren, lijnmanagers en medewerkers. Sluitende informatieveiligheid kan enkel geborgd worden wanneer al deze onderdelen samenwerken.

Gezien de toenemende complexiteit van dreigingen en aanvallen zijn conventionele beveiligingsmaatregelen steeds vaker niet meer toereikend. Er worden daartoe vanaf 2023 diverse maatregelen ondernomen, zoals:

- Het verder implementeren van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), die geldt als basisnormenkader binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen) voor informatiebeveiliging;
- Het investeren in upgrades en maatregelen die noodzakelijk zijn om continuïteit te bieden in gebruik en veiligheid van onze diensten;
- Het uitvoeren van diverse risicoanalyses en audits.

Integriteit, Fraude en Corruptie

In 2022 hebben wij een risicoanalyse opgesteld naar de risico's van fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik. Welke risico's kunnen zich voordoen? Hoe beheersen we die? Hiervoor is een nieuw overkoepelend beleidsplan opgesteld. Jaarlijks wordt de risicoanalyse geëvalueerd en wordt getoetst of de beheersmaatregelen van de hoogste risico's in voldoende mate worden nageleefd.

Onze controles zijn hierbij niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Wij willen een kritische houding hebben ten opzichte van risico's en de beheersing hiervan: voorkomen is beter dan genezen.

De accountant heeft in haar controlewerkzaamheden expliciet aandacht voor de risico's en beheersing van fraude en misbruik- en oneigenlijk gebruik. Tijdens de uitvoering van de controle van de jaarrekeningen zijn in de afgelopen jaren geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

Het Nieuwe Werken

Onze nieuwe manier van werken is hybride ('je werkt waar dat nodig is'), deels thuis en deels op kantoor of locatie. Hierbij lenen concentratiewerkzaamheden, telefoneren, lezen en administratieve taken zich bij uitstek om thuis uit te voeren. Veel overleggen kunnen plaatsvinden via de inmiddels beschikbare hybride-vergadersystemen en het kantoor wordt gezien als de ideale plek voor ontmoeting en samenwerking. In de afgelopen jaren is geïnvesteerd in extra hybride vergadersystemen, een pilot voor 'MS teams-ruimtes' en faciliteiten voor thuiswerken.

Hierdoor kunnen we een aantrekkelijk werkgever blijven, dragen we bij aan onze gemeentelijke duurzaamheidsagenda en bieden we werkplezier met een goede balans tussen werk en privé. Voor het thuiswerken houden we rekening met de voorschriften op grond van de Arbeidsomstandighedenwet en de daarbij te nemen verantwoordelijkheden van de werkgever.

3.2.6 Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft er voor gekozen om bepaalde taken onder te brengen bij organisaties die in deze taken zijn gespecialiseerd. De gemeente blijft verantwoordelijk voor deze taken. De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn opgenomen in het betreffende programma. Hieronder zijn de kerngegevens per verbonden partij weergegeven.

De verbonden partijen zijn onderverdeeld in:

- Gemeenschappelijke regelingen
- Vennootschappen en coöperaties
- Stichtingen en verenigingen

Verbonden Partijen

Volgens het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) is sprake van een Verbonden partij als het: *“een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie betreft waarin de provincie, onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.”*

Als gemeente volgen wij de definitie van het BBV.

Financieel belang

Van een financieel belang is sprake als: *“een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”.*

Van een financieel belang is grofweg sprake wanneer de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie, of wanneer financiële problemen bij de organisatie kunnen worden verhaald bij de gemeente.

Bestuurlijk belang

Van bestuurlijk belang wordt gesproken als sprake is van: *“zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht”.*

Bij de uitoefening van stemrecht gaat het alleen om stemrecht namens de gemeente. Niet om stemrecht op persoonlijke titel. Er is ook niet sprake van een bestuurlijk belang indien uitsluitend sprake is van adviserend lidmaatschap en/of een benoemings- of voordrachtsrecht.

Beleidskader en uitgangspunten

Als kader voor de samenwerking met verbonden partijen geldt de door de raad vastgestelde beleidsnotitie “Grip op verbonden partijen 8KTD”.

Bij het oprichten van of deelnemen aan een nieuwe verbonden partij gelden de volgende uitgangspunten:

- Het college betreft de raad vroegtijdig bij het proces rondom oprichting van verbonden partijen. Dit begint al op het moment dat de vraag speelt of het college een nieuwe verbonden partij aangaat. Het al dan niet instellen van een adviescommissie van raadsleden in geval van de oprichting van een GR is hier onderdeel van.
- Het college neemt een collegebesluit met een voorstel tot deelname aan een verbonden partij op basis van het afwegingskader, waarin de verschillende stappen in de afwegingen helder moeten zijn. Het afwegingskader is uitwerkt als onderdeel van de notitie “Grip op verbonden partijen” en heeft betrekking op te onderkennen risico’s (bestuurlijk, financieel, professioneel, rolvermenging) en daarnaast governance, integriteit en publiek belang.
- In de raadsvoorstellen die hiervoor worden opgesteld wordt een toelichting gegeven op de wijze waarop de governance op basis van sturing, beheersing, verantwoorden en toezicht ingericht wordt.

Gemeenschappelijke regeling

Naam		Veiligheidsregio Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>				
vestigingsplaats	openbaar belang	Leeuwarden - Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziekten bestrijding; - Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, alsmede hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.		
visie op de verbonden partij		Het betreft de wettelijke taken op gebied van gezondheid en brandweer die zijn ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling. Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân.		
beleidsvoornemens		Gezondheid - Gezondheid krijgt een prominente plek. - De kinderopvang in Friesland voldoet aan de gestelde normen voor kwaliteit en veiligheid. - De huidige vaccinatiegraad blijft op peil. - Bijdragen aan de vermindering van de druk op de specialistische hulp en zorg. - Voorkomen antibioticaresistentie en bestrijden het als het zich aandient. - Er valt niemand tussen wal en schip. Brandweer - Samen aantoonbaar paraat. - Samen aantoonbaar vakbekwaam. - Risicobewust en risicogericht samenwerken. - Nieuwbouw kazernes waar vervanging noodzakelijk is. - Vervanging brandweerauto's verspreid over de regio.		
actuele ontwikkelingen		De huidige economische omstandigheden (hoge inflatie, tekorten aan materiaal en de krappe arbeidsmarkt) hebben ook zijn weerslag op de bedrijfsvoering binnen de Veiligheidsregio.		
financieel belang gemeente		2022	2023	2024
deelneming in %		€ 3.283	€ 3.444	€ 3.723
bestuurlijk belang		4,7	4,7	4,7
risicoprofiel		1 lid in het Algemeen Bestuur  [Hoog]		
Kerncijfers		2022	2023	2024
Eigen vermogen				
begin		€ 9.753	€ 9.753	€ 7.801
einde		€ 9.753	€ 9.753	€ 7.000

Vreemd vermogen			
begin	€ 87.724	€ 87.724	€ 80.075
einde	€ 87.724	€ 87.724	€ 86.445
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Begroting 2022 Veiligheidsregio</i>		
Toelichting 2024	Bron: Programmabegroting 2024		

Naam		FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>				
vestigingsplaats		Grou		
openbaar belang		Toezicht houden en vergunningverlening.		
visie op de verbonden partij		De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezichthouden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens		De FUMO heeft de financieringssysteem van 2022 gewijzigd. De bijdrage is nu bepaald op daadwerkelijke afname van de afgenomen diensten van de deelnemer op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden. Daarvoor was er een vaste bijdrage die bepaald werd obv het aantal inrichtingen (bedrijven) in het gebied.		
actuele ontwikkelingen		Per 01-01-2024 treedt de Omgevingswet in werking. Hierdoor is het takenpakket van de FUMO uitgebreid, dit betekent dat zij meer taken uitvoeren voor de gemeente. Door deze uitbreiding van taken is de deelnemersbijdrage verhoogd.		
financieel belang gemeente		2022	2023	2024
deelneming in %		€ 378	€ 381	€ 470
bestuurlijk belang		2,2	2,2	2,3
risicoprofiel		1 lid in Algemeen Bestuur  [Middel]		
Kerncijfers		2022	2023	2024
Eigen vermogen				
begin		€ 1.422	€ 1.207	€ 1.400
einde		€ 1.207	€ 1.400	€ 1.400
Vreemd vermogen				
begin		€ 5.280	€ 3.824	€ 1.300
einde		€ 3.824	€ 1.300	€ 1.300
Verwacht resultaat				
begroot		€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk		€ -94	€ 0	€ 0
<i>Bron</i>		<i>Begroting FUMO 2024</i>		

Toelichting 2024	Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen. NB. de prognose balans in de begroting 2024 is globaal en sluit niet aan bij de jaarrekening 2022.
-------------------------	---

Naam	Recreatieschap Marrekrite		
alle bedragen x € 1.000			
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie.		
visie op de verbonden partij	Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
beleidsvoornemens	Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 35 kilometer aan vrije ligplaatsen in de Friese natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Tevens beheert en onderhoudt Marrekrite het fietsknooppuntnetwerk en het wandelknooppuntnetwerk. Het in kaart brengen en actueel houden van alle routes in Fryslân behoort ook tot het werk van Marrekrite.		
actuele ontwikkelingen	Marrekrite zal in overleg met de provincie voor de komende jaren een baggerplan opstellen. Het is moeilijk om de waterdiepte op alle aanlegplaatsen in beeld te brengen in verband met de grote hoeveelheid slibverplaatsing. In eerste instantie zijn de drukbezochte vaarroutes eerst in kaart worden gebracht.		
financieel belang gemeente	2022	2023	2024
	€ 53	€ 38	€ 41
deelneming in %	3,6	2,6	2,6
bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur		
risicoprofiel	 [Middel]		
Kerncijfers	2022	2023	2024
Eigen vermogen			
begin	€ 4.795	€ 4.704	€ 4.250
einde	€ 4.704	€ 4.250	€ 4.250
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.996	€ 3.466	€ 3.753
einde	€ 3.466	€ 3.753	€ 3.753
Verwacht resultaat			
begroot	€ 72	€ 5	€ 95
werkelijk			
Bron	Begroting 2024 Marrekrite		

Toelichting 2024	Marrekrite wil de algemene reserve gaan afbouwen. In de begroting van 2022 zijn ze daar mee gestart door de komende 2 jaar € 250.000 uit te keren aan de deelnemers, na rato van de deelnemersbijdrage. In 2026 gaan ze € 50.000 uitkeren, ook naar rato van de deelnemersbijdrage. Deze uitkering hebben ze per 2023 in de begroting verwerkt.
-------------------------	---

Naam		Werkmaatschappij Achtkarspelen–Tytsjerksteradiel		
alle bedragen x € 1.000				
vestigingsplaats	Buitenpost / Burgum			
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD is een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners.			
visie op de verbonden partij	N.v.t.			
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de begroting 2024 van Werkmaatschappij 8KTD.			
actuele ontwikkelingen	–			
financieel belang gemeente	2022	2023	2024	
	€ 18.774	€ 19.522	€ 21.193	
deelneming in %	50,9	50,3	50,0	
bestuurlijk belang	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten.			
risicoprofiel	[Laag]			
Kerncijfers	2022	2023	2024	
Eigen vermogen				
begin	€ 0	€ 0	€ 0	
einde	€ 0	€ 0	€ 0	
Vreemd vermogen				
begin	€ 7.103	€ 3.950	€ 4.450	
einde	€ 3.950	€ 4.450	€ 5.300	
Verwacht resultaat				
begroot	€ 0	€ 0	€ 0	
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0	
Bron	Begroting 2024 Werkmaatschappij 8KTD			

Toelichting 2024	De begroting van 2024 sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de gemaakte kosten in de WM8KTD. Het gerealiseerd totaal van bijdragen van beide gemeenten bedroeg € 42.358. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt: • Achtkarspelen 21.165 • Tytsjerksteradiel 21.193
-------------------------	--

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam		Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
alle bedragen x € 1.000				
vestigingsplaats	Dokkum			
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken ; WMO-vervoer, leerlingen-, gym-vervoer (via "JoBinder").			
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WM, leerlingen- en gymvervoer.			
beleidsvoornemens	Doorgaan met het zoeken naar samenwerkingsvormen in het regiovervoer om daarmee de efficiency en effectiviteit op een aanvaardbaar niveau te kunnen blijven handhaven.			
actuele ontwikkelingen	In verband met het aflopen van de contracten zullen in 2023 en 2024 door het Mobiliteitsbureau aanbestedingen voor de regie (nieuwe centrale per 1-1-2025) en het vervoer (per 1-1-2027) worden opgestart en afgerond.			
financieel belang gemeente	2022	2023	2024	
	€ 1.195	€ 1.241	€ 1.555	
deelneming in %	18,0	21,0	21,0	
bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR wordt gevormd door een vertegenwoordiger uit de deelnemende partijen.			
risicoprofiel	 [Middel]			
Kerncijfers	2022	2023	2024	
Eigen vermogen				
begin	€ 0	€ 0	€ 0	
einde	€ 0	€ 0	€ 0	
Vreemd vermogen				
begin	€ 0	€ 0	€ 0	
einde	€ 0	€ 0	€ 0	
Verwacht resultaat				
begroot	€ 0	€ 0	€ 0	
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0	
Bron	Begrotingen en jaarrekeningen GR Jobinder			

Toelichting 2024	Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.
-------------------------	--

Stichting / Vereniging

Naam	VvE Nije Westermar		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>			
vestigingsplaats	Burgum		
openbaar belang	De sporthal c.a. is van maatschappelijk belang.		
visie op de verbonden partij	Samen met de andere eigenaar, FC Burgum, het gebouw beheren.		
beleidsvoornemens	Het in goede staat houden van het gebouw en de bijbehorende installaties.		
actuele ontwikkelingen	Er zijn geen speciale ontwikkelingen		
	2022	2023	2024
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	80,0	80,0	80,0
bestuurlijk belang	Gemeente is bestuurder		
risicoprofiel	 [Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2022	2023	2024
Eigen vermogen			
begin	€ 0		
einde			
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>geen gegevens beschikbaar</i>		
Toelichting 2024	Er is geen begroting.		

Vennootschap / Coöperatie

Naam	Vitens NV		
alle bedragen x € 1.000			
vestigingsplaats	Zwolle		
openbaar belang	Zakelijke en particuliere klanten voorzien van schoon en veilig drinkwater.		
visie op de verbonden partij	Gezien de bijzondere positie van drinkwater via een beperkt aantal aandelen toegang tot de algemene vergadering van aandeelhouders te verwerven (Raadsbesluit 22-2-2007).		
beleidsvoornemens	Continueren aandeelhouderschap.		
actuele ontwikkelingen	Jaarverslag 2020: rekening houdende met de toekomst investeren in infrastructuur.		
	2022	2023	2024
financieel belang gemeente	€ 200	€ 200	€ 200
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	 [Laag]		
Kerncijfers	2022	2023	2024
Eigen vermogen			
begin	€ 557.100	€ 557.100	€ 557.100
einde	€ 557.100	€ 557.100	€ 557.100
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.340.100	€ 1.340.100	€ 1.340.100
einde	€ 1.340.100	€ 1.340.100	€ 1.340.100
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	Kerncijfers jaarrekening 2019		
Toelichting 2024	1.Financieel belang = aantal aandelen in bezit. 2.Deelneming in % = 0,003%. 3.VV = totaal vermogen minus EV. 4.Resultaat begroot = er is geen begroting 2023 beschikbaar. Resultaat begroot daarom op 0 gesteld 5.Resultaat werkelijk = resultaat toe te rekenen aan aandeelhouders Vitens NV. Cijfers 2023 niet bekend. 6.Financiële informatie gebaseerd op kerncijfers jaarverslag 2020. Nog niet bekend EV en VV 2024 gebaseerd op standen begin 2022.		

Naam		BNG Bank NV		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>				
vestigingsplaats		Den Haag		
openbaar belang		De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
visie op de verbonden partij		Zakenpartner voor bancaire dienstverlening.		
beleidsvoornemens		De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
actuele ontwikkelingen		De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2024 kan de bank daarom niet maken.		
financieel belang gemeente		2022	2023	2024
		€ 122	€ 122	€ 122
deelneming in %		0,1	0,1	0,1
bestuurlijk belang		De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel		 [Laag]		
Kerncijfers		2022	2023	2024
Eigen vermogen				
begin		€ 5.062	€ 4.615	€ 4.615
einde		€ 4.615	€ 4.615	€ 4.615
Vreemd vermogen				
begin		€ 143.995	€ 107.459	€ 107.459
einde		€ 107.459	€ 107.459	€ 107.459
Verwacht resultaat				
begroot				
werkelijk		€ 300	€ 300	€ 300
<i>Bron</i>		<i>Jaarstukken 2021</i>		
Toelichting 2024		Geen informatie bekend over 2024.		

Naam		Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>				
vestigingsplaats		Leeuwarden		
openbaar belang		Het collectief inkopen van energie (gas en elektriciteit) en laadinfrastructuur tegen gunstige voorwaarden		
visie op de verbonden partij		nvt		
beleidsvoornemens		Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer middels een Europese aanbesteding.		
actuele ontwikkelingen		Het zelfleveringsmodel waarbij OVEF zelf wil optreden als energieleverancier kent hele andere operationele risico's als een collectieve inkoop bij een bestaande energieleverancier. Over dit onderwerp is de OVEF met de verschillende deelnemers volop in gesprek.		
financieel belang gemeente		2022	2023	2024
		€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %		4,2	4,2	4,3
bestuurlijk belang		Gemeente heeft 2 stemmen in de algemene ledenvergadering van de coöperatie (totaal 48 stemmen).		
risicoprofiel		 [Hoog]		
Kerncijfers		2022	2023	2024
Eigen vermogen				
begin		€ 445	€ 426	
einde		€ 426		
Vreemd vermogen				
begin		€ 53	€ 103	
einde		€ 103		
Verwacht resultaat				
begroot		€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk		€ -19		
<i>Bron</i>		<i>jaarrekening 2022 en begroting 2023</i>		
Toelichting 2024		Deelneming in % is gerelateerd aan het aantal stemmen in de ALV De begroting 2024 is nog niet beschikbaar.		

Naam		Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>				
vestigingsplaats		Leeuwarden		
openbaar belang		Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval.		
		Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
visie op de verbonden partij		OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. Hierbij zijn duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten leidende principes. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken.		
beleidsvoornemens		Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2021-24.		
actuele ontwikkelingen		N.v.t.		
		2022	2023	2024
financieel belang gemeente		€ 54	€ 54	€ 54
deelneming in %		3,1	3,1	3,1
bestuurlijk belang		De gemeente heeft een belang van 3,08% in Afvalsturing Friesland NV. Daarmee heeft de gemeente naar rato zeggenschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Afvalsturing Friesland NV. Het gehele aandelenkapitaal van Afvalsturing Friesland NV is in publieke handen bij Nederlandse gemeenten. Alle Friese gemeenten zijn ook aandeelhouder en tevens oprichter van de NV.		
risicoprofiel		 [Laag]		
Kerncijfers		2022	2023	2024
Eigen vermogen				
begin		€ 64.757		
einde		€ 70.303		
Vreemd vermogen				
begin		€ 128.437		
einde		€ 119.141		
Verwacht resultaat				
begroot		€ 4.194	€ 4.360	€ 4.047

werkelijk	€ 7.871	
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen cq begrotingen van Afvalsturing Friesland NV van de betreffende jaren.</i>	
Toelichting 2024	De begroting van Afvalsturing Friesland NV bevat alleen een exploitatieprognose en geen meerjaren balans.	

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus feitelijk geen verbonden partij in de zin van de BBV. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam	Sociaal Domein Fryslân		
alle bedragen x € 1.000			
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen.		
visie op de verbonden partij	Friese gemeenten werken binnen het platform dat SDF biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het Sociaal Domein.		
beleidsvoornemens	In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen	De financiële huishouding van SDF is integraal opgenomen in de financiële huishouding van de gemeente Leeuwarden.		
	2022	2023	2024
financieel belang gemeente	€ 132	€ 181	€ 196
deelneming in %	5,0	5,0	5,0
bestuurlijk belang	N.v.t.		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	2022	2023	2024
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ -30
einde	€ 0	€ 0	€ 0

Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
<i>Bron</i>	<i>Begrotingen en jaarrekeningen van Sociaal Domein Fryslân.</i>		
Toelichting 2024	In de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.		

3.2.7 Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in structuurvisies voor het hele grondgebied en voor delen daarvan. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. Het grondbeleid is een middel om maatschappelijke doelen te bereiken, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs. Op 10 december 2020 is door de gemeenteraad de “Nota Grondbeleid 2020 – 2024”, waarin de beleidsuitgangspunten zijn vastgesteld. De gemeente kiest voor een situationeel grondbeleid. Per ontwikkellocatie of project wordt gezocht naar de gewenste vorm van grondbeleid: actief, facilitair of een van de vele tussenvormen (samenwerking).

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het BBV bevat kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en jaarrekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico's, die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma's. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma's ondersteunen.

Voor bouwgrondexploitaties in exploitatie (BIE) geldt een maximale looptijd van 10 jaar. Kostentoerekening aan complexen komt overeen met mogelijkheden voor kostenverhaal zoals benoemd in de Wro/Bro, en de Omgevingswet die ingaat per 1 januari 2024. De gemeente rekent rente toe die is gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen.

Zolang gronden nog niet als bouwgrond in exploitatie zijn genomen, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als ‘strategische gronden’.

Woonvisie

Tytsjerksteradiel staat bekend om het prettige woonklimaat. Onze gemeente is een ideale plek voor mensen die een woning zoeken in een groene omgeving. Daar zijn we trots op. In het coalitieakkoord “Tytsjerksteradiel Bloeit” benoemen we de ambities voor onze prachtige gemeente. Zo willen we dat Tytsjerksteradiel als eerste gemeente in Fryslân als integraal werkende bloeizone kan worden aangemerkt, waarin inwoners samen zorgen voor een omgeving waar mensen langer in goede gezondheid kunnen blijven wonen. Hierbij staan de mensen en behoud van een gezonde en mooie leefomgeving centraal. Deze ambities sluiten aan bij de “Woonvisie 2019 – 2024” welke op 4 juli 2019 door de Raad is vastgesteld. Deze woonvisie legt de nadruk op een toekomstbestendige woningmarkt waarbij kwaliteit van de

woningvoorraad, duurzaamheid, wonen & zorg, leefbaarheid en bouwen naar behoefte kernpunten zijn.

Onze gemeente biedt een grote verscheidenheid in woonvormen en woonmilieus. Er zijn grote kernen en kleinere kernen die ieder hun eigen kwaliteiten hebben. Burgum, Hurdegaryp en de Trynwâlden zijn belangrijke voorzieningskernen. Eastermar en Earnewâld hebben door hun ligging in en rond omvangrijke natuurgebieden een grote toeristische aantrekkingskracht. Onze kleinere kernen kenmerken zich door een sterke sociale binding.

In de mienskip is duidelijk behoefte aan meer woningen. Er is een grote vraag om vooral betaalbare woningen te bouwen en meer woningen voor aandachtsgroepen te realiseren. De komende jaren willen we als gemeente invulling geven aan de woningbehoefte. In mei 2020 zijn de in regionaal verband opgestelde woningbouwafspraken door de provincie bekrachtigd. Daarbij is voor de gemeente Tytsjerksteradiel ook specifiek bepaald dat de Centrale As-woningen kunnen worden gebouwd.

Vanuit de woonvisie gaat het om zaken als de vitaliteit van dorpen, zorg aan huis voor wie dat nodig heeft en de betaalbaarheid van het wonen. De woonvisie dient tevens als basis voor het maken van prestatieafspraken tussen gemeente, corporatie en huurdersorganisatie.

De Woonvisie is een visiedocument dat naast de wettelijke basis voor prestatieafspraken ook als basis dient voor o.a. de duurzaamheidsagenda, de woningbouwprogrammering (die separaat wordt vastgesteld door het college) en de Omgevingsvisie. Daarnaast ligt de Woonvisie ten grondslag aan het afwegingskader waarmee ruimtelijke initiatieven getoetst worden op behoefte en kwaliteit. Onze visie hebben we daarom vertaald naar vijf speerpunten voor de komende jaren:

1. Investeren in onze bestaande voorraad
2. Zorgvuldige inzet op nieuwbouw
3. Voldoende betaalbare en beschikbare sociale huurwoningen
4. Wonen met zorg
5. Streven naar leefbare dorpen

Prognose

Elk jaar vindt een herberekening van de te verwachten jaarresultaten van de bouwgrondexploitatie plaats. Deze herberekening is van toepassing op zowel het lopende begrotingsjaar als op de komende meerjarenbegroting. De uitkomst van deze berekeningen heeft geen consequenties voor het meerjarenperspectief.

In het kader van de jaarrekening 2022 zijn de diverse complexen beoordeeld en is er op basis van een doorrekening voor de komende jaren een verwachting omtrent winst- en verliesneming per complex opgesteld. Zie hiervoor onderstaande tabel. Vervolgens wordt in tabel 2 weergegeven hoeveel kavels er nog te verkopen zijn.

Tabel 1 Bouwgronden in exploitatie

Complex Project	Boekwaarde 31 december 2022	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Nog te verwachten winsten
63 Oentsjerk Sanjesfjild	€ 711.412	€ 1.009.578	€ 1.780.275	€ 59.285
76 Burgum West Veld 7	€ 5.617	€ 314.873	€ 497.000	€ 176.510
80 Gytsjerk Centrumplan	€ 105.374	€ 272.926	€ 566.600	€ 188.301
82 Noardburgum Supermarktlocatie	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal Bedrijventerreinen	€ 822.403	€ 1.597.377	€ 2.843.875	€ 424.096
50 Sumar 2e fase	€ -	€ -	€ -	€ -
52 Garyp Sânhichte 2e fase	€ -77.190	€ 52.323	€ 272.600	€ 297.467
53 Hurdegaryp Stationskwartier	€ 51.091	€ 108.132	€ 582.645	€ 423.422
54 Ryptsjerk 2e fase	€ 4.650	€ 213.317	€ 545.200	€ 327.233
Totaal Woningbouw	€ -21.449	€ 373.773	€ 1.400.445	€ 1.048.121
Totaal Grondexploitatie	€ 800.954	€ 1.971.149	€ 4.244.320	€ 1.472.217

Tabel 2 Nog te verkopen bouwgronden

Bouwgronden in exploitatie	Nog te verkopen	Kavels beschikbaar eind 2022	Verkoop in 2023	Looptijd t/m jaar	Prognose uitgifte t/m 2026	Prognose uitgifte 2027 e.v.
nr.: Woningbouw						
52 Garyp Sanhichte fase 2	2.155 m2	2	-	2024	2	-
53 Hurdegaryp Stationskwartier	2.605 m2	2	2	2023	-	-
54 Ryptsjerk woningbouw	3.760 m2	9	-	2025	9	-
	8.520 m2					
nr.: Bedrijventerreinen						
63 Oentsjerk Sanjesfjild	27.196 m2	16	-	2026	14	-
76 Burgum West bedrijventerrein Veld 7	8.731 m2	7	-	2026	7	-
80 Centrumplan Gytsjerk	1.936 m2	2	2	2023	-	-
	37.863 m2					
	46.383 m2					

Grondprijzen

Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Deze marktconforme grondwaarde zal worden vastgesteld door (onafhankelijke) taxatie door extern deskundigen. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de 'Nota Grondbeleid 2020-2024'. Dit beleid is het uitgangspunt voor het handelen.

3.2.8 Wet Open Overheid

Inleiding

De openbaarheidsparagraaf is een nieuwe verplichte paragraaf. De verplichting komt voort uit het besluit tot actieve openbaarmaking van informatie, de plannen ter verbetering van de informatiehuishouding bij de overheden en artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo) dat bepaalt dat een bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting en verantwoording aandacht besteedt aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Woo. De focus van deze openbaarheidsparagraaf is de beschrijvende en kwalitatieve verantwoording op hoofdlijnen over de activiteiten die zijn uitgevoerd op de thema's verbetering van de informatiehuishouding, actieve openbaarmaking en passieve openbaarmaking.

Informatie

Om informatie goed te kunnen delen met de maatschappij en politiek is het nodig om deze informatie aan de voorkant goed op te slaan, processen en systemen op orde te hebben, maar ook juist als professionals te denken en werken vanuit transparantie en openbaarheid. In onderstaande toelichting is zoveel als mogelijk de verdeling van de drie thema's informatiehuishouding, actieve en passieve openbaarmaking aangehouden, met de kanttekening dat het in de praktijk met elkaar is verbonden.

1. Verbetering informatiehuishouding

Voor de verbetering van de informatiehuishouding zijn de volgende activiteiten gerealiseerd:

1.1 Competenties medewerkers

Door het wegvallen van het vorige awareness pakket in 2021 en uitstel van het LMS in 2022, heeft het aanbieden van gedegen awareness trainingen even op zich laten wachten. Medewerkers worden nu bewust gemaakt op digitale risico's via voorlichting, SharePoint en Yammer en phishingcampagnes. Al werpt deze vorm van awareness zijn vruchten af er is nu ook het nieuwe organisatiebrede Learning Management System beschikbaar, waardoor er digitale trainingen worden aangeboden aan medewerkers. Hierbij zullen er ook verplichte trainingen worden aangeboden op het gebied van informatiebeveiliging en privacy, waaronder de diverse digitale risico's waar medewerkers mee te maken kunnen krijgen, de BIO en de AVG. Hier vindt ook vastlegging van plaats om zo te voldoen aan de BIO en de verschillende auditnormen.

1.2 Digitaal loket

Het digitaal loket voor de gemeente Tytsjerksteradiel wordt ondersteund vanuit de Werkmaatschappij om op een zo laagdrempelig mogelijke manier inwoners en bedrijven de mogelijkheid geven om zelf hun zaken digitaal te regelen als zij dat willen. Voorbeelden hiervan zijn inzage WOZ-aanslagen, aanvragen van producten burgerzaken, aanvragen omgevingsinitiatieven etc. Ook Woo verzoeken en burgerinitiatieven kunnen digitaal worden gestart. Op deze manier kunnen inwoners en bedrijven eenvoudig, snel en op een zelfgekozen moment hun zaken regelen. De digitale dienstverlening wordt continue verbeterd, waarbij er steeds meer mogelijk wordt in het Digitaal Loket, zonder uit het oog te verliezen dat er nog

altijd een grote groep mensen is die op de traditionele manier via post of telefoon communiceert.

1.3 Systemen en procedures

De Werkmaatschappij is de uitvoeringsorganisatie voor de bulk van de gemeentelijke taken. Automatisering is de ruggengraat van de organisatie en op het moment dat deze uitvalt, stagneert of fouten geeft levert dit direct grote organisatorische problemen op met financiële gevolgschade.

We werken onder architectuur, verbonden aan de informatiestrategie met een sterke focus op Cloud en "versaasing" van applicaties. Daarbij is sterke aandacht voor duurzame opslag van gegevens en vindbaarheid. Hiertoe zijn wij ons archief waar mogelijk aan het digitaliseren en hebben we een integrale zoekmachine geïmplementeerd.

We borgen de continuïteit van onze informatievoorziening door toepassing van procedures, planmatige vervangingen en invulling geven aan ons continuïteitsplan.

1.4 Cybersecurity

In de context van digitale weerbaarheid is er vanuit de Werkmaatschappij een informatiebeveiliging- en privacy beleid (IBP-beleid) opgesteld. Deze geeft de inrichting en verantwoordelijkheden weer van informatiebeveiliging binnen de organisatie. Hierbij geldt dat het IBP-beleid een kapstok model is. Beleidsstukken voortvloeiend uit informatiebeveiliging, privacy, BIO of AVG worden vertaald in losse beleidsstukken. Hierbij te denken aan wachtwoordbeleid, gebruikerscontrole, camerabeleid en clean desk beleid. Het IBP-beleid wordt vastgesteld voor drie jaar, waarna een herziening plaatsvindt, tenzij wijzigingen in wet- of regelgeving hier eerder om vragen. Voor het opstellen van de beleidsstukken die aan het IBP-beleid worden gehangen, wordt er gesteund op actuele informatie over digitale dreigingen vanuit de VNG, IBD en NCSC. Daarnaast worden ook de normen die het Forum Standaardisatie voorschrijft hierin opgenomen. Met de IBD zijn er korte lijnen ingeregeld. In geval van dreigingen of kwetsbaarheden, wordt de Werkmaatschappij hierover direct geïnformeerd. Om hierin ook deels zelfvoorzienend te zijn, is in 2022 een pakket in gebruik genomen die de interne ICT inrichting nagaat op kwetsbaarheden, hierover rapporteert en volgt. Sinds eind 2022 wordt deelgenomen aan de herstart van Monitoring en Response, wat gericht is op de analyse en alarmering van malafide intern netwerkverkeer.

De laatste pentest is in 2020 verricht, welke geen kwetsbaarheden heeft aangetoond. Momenteel wordt de ICT inrichting, zijnde de manier waarop medewerker programma's en informatie kunnen benaderen, opnieuw ingericht. Hierna zal gekeken worden op welke onderdelen een pentest afgenomen kan worden.

2. Actieve openbaarmaking

Onder actieve openbaarmaking verstaan we de activiteiten die vanuit de overheid worden ondernomen om informatie uit zichzelf openbaar te maken voor de samenleving en politiek. Hiervoor zijn de volgende activiteiten gerealiseerd:

- WOZ-waarde loket voor de openbaarheid van de WOZ – waardes.
- Publicatie conform WEP, waaronder omgevingsvergunningen/documenten, beleidstukken, verordeningen etc. op Mijn Overheid
- Publicatie ruimtelijke plannen

3. Passieve openbaarmaking

Onder passieve openbaarmaking verstaan we het openbaar maken van informatie naar aanleiding van een verzoek uit de samenleving, zoals de Woo-verzoeken.

In 2022 zijn vanuit de Werkmaatschappij 14 Woo –verzoeken en in 2023 tot nu toe 24 Woo –verzoeken voor Tytsjerksteradiel gefaciliteerd.

4 FINANCIËLE BEGROTING

4.1 Overzicht baten en lasten

4.1.1 Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2024 – 2027

Programma (x € 1.000)	2024			2025			2026			2027		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	8.950	79.234	70.284	9.330	79.289	69.959	7.168	73.290	66.122	9.938	73.989	64.051
1. Veiligheid	2.838	74	- 2.764	2.986	89	- 2.897	3.013	89	- 2.924	3.128	89	- 3.039
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.107	609	- 4.498	5.104	609	- 4.495	5.153	603	- 4.550	5.151	603	- 4.548
3. Economie	814	474	- 340	507	474	- 33	507	474	- 33	507	474	- 33
4. Onderwijs	5.087	1.268	- 3.819	5.024	1.268	- 3.756	4.991	1.268	- 3.723	4.933	1.268	- 3.665
5. Sport, cultuur en recreatie	9.565	1.345	- 8.220	9.284	1.344	- 7.940	9.232	1.339	- 7.893	9.224	1.366	- 7.858
6. Sociaal domein	45.451	10.225	- 35.226	45.001	10.225	- 34.776	44.701	10.209	- 34.492	44.350	10.209	- 34.141
7. Volksgezondheid en milieu	9.721	6.407	- 3.314	9.571	6.442	- 3.130	8.700	6.403	- 2.297	8.708	6.355	- 2.353
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.806	500	- 2.306	2.746	510	- 2.236	2.684	510	- 2.174	2.684	510	- 2.174
Overhead	12.304	62	- 12.242	12.030	62	- 11.968	10.820	62	- 10.759	10.800	62	- 10.738
Mutaties reserves	–	4.563	4.563	–	2.785	2.785	–	158	158	–	–	–
BEGROTINGSRESULTAAT	102.642	104.760	2.118	101.584	103.098	1.514	96.969	94.405	-2.564	99.423	94.925	-4.498

4.1.2 Toelichting

Rekening 2022

Programma (x € 1.000)	2022 rekening		
	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	5.774	75.260	69.487
1. Veiligheid	4.444	3.923	– 522
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	4.928	801	– 4.127
3. Economie	1.160	1.701	540
4. Onderwijs	5.094	1.662	– 3.433
5. Sport, cultuur en recreatie	7.803	1.754	– 6.049
6. Sociaal domein	40.629	9.854	– 30.775
7. Volksgezondheid en milieu	8.516	6.631	– 1.886
8. Vrosh	3.502	1.379	– 2.123
Overhead	12.747	149	– 12.598
Mutaties reserves	2.653	4.729	2.076
TOTAAL	97.250	107.843	10.593

Begroting 2023 – 2024

Hieronder wordt de begroting 2023 vergeleken met de begroting 2024. Om de ontwikkelingen duidelijk te maken presenteren we ook de wijzigingen in de begroting 2023 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

Programma (x € 1.000)	BEGROTING 2023						BEGROTING 2024		
	primitief			incl. wijzigingen			primitief		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	7.827	72.357	64.529	6.368	72.430	66.062	8.950	79.234	70.284
1. Veiligheid	2.732	14	- 2.718	2.693	14	- 2.679	2.838	74	- 2.764
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.398	595	- 4.803	5.789	595	- 5.194	5.107	609	- 4.498
3. Economie	900	445	- 454	1.042	445	- 596	814	474	- 340
4. Onderwijs	4.888	1.403	- 3.486	5.580	1.960	- 3.620	5.087	1.268	- 3.819
5. Sport, cultuur en recreatie	8.582	1.303	- 7.279	8.987	1.360	- 7.626	9.565	1.345	- 8.220
6. Sociaal domein	42.993	9.890	- 33.103	45.326	10.013	- 35.313	45.451	10.225	- 35.226
7. Volksgezondheid en milieu	9.408	6.600	- 2.808	9.575	6.680	- 2.896	9.721	6.407	- 3.314
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.795	487	- 2.308	4.207	487	- 3.721	2.806	500	- 2.306
Overhead	10.364	48	- 10.316	11.160	62	- 11.098	12.304	62	- 12.242
Mutaties reserves	-	4.006	4.006	-	7.904	7.904	-	4.563	4.563
TOTAAL	95.888	97.148	1.260	100.727	101.950	1.223	102.642	104.760	2.118

Incidentele baten en lasten

In overeenstemming met Artikel 23.b. van de BBV lichten wij hieronder de incidentele baten en lasten per programma toe. Per programma worden ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk toegelicht. De overige posten worden als een totaalbedrag opgenomen.

Als gemeente hebben wij de verantwoordelijkheid om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is. Op basis van dit criterium wordt voor het komende begrotingsjaar door de Provincie besloten of wij onder repressief of preventief toezicht vallen.

Op basis van de begroting die nu voorligt kunnen we constateren dat we voor de begroting 2024–2027 kunnen voldoen aan de toezichtcriteria van de provincie.

Incidentele baten en lasten

<i>Bedragen x € 1.000</i>	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo baten en lasten	-2.444	-1.271	-2.722	-4.498
Saldo toevoegingen en ontrekkingen aan reserves	4.562	2.785	158	-
Begrotingssaldo	2.118	1.514	-2.564	-4.498
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	-	-	-	-
Structureel begrotingssaldo	2.118	1.514	-2.564	-4.498

Specificatie van incidentele baten en lasten

Incidentele baten

Toelichting:

De incidentele baten voor de begroting 2023–2026 bestaan volledig uit bijdragen uit de algemene reserve en de bestemmingsreserve Aardgasvrij Garyp ten behoeve van lasten in deze begroting met een incidenteel karakter.

Incidentele baten (x € 1.000)		Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Incidentele baten (overig)					
geen		-	-	-	-
Totaal incidentele baten		-	-	-	-
Incidentele baten (mutaties reserves)					
Eerdere besluitvorming					
Bijdr. AR Regiodeal	Pr. 0	263			-
Bijdr. AR Ontmoetingscentrum Gytsjerk	Pr. 0	57	-	-	-
Bijdr Res. Aardgasvrij Garyp	Pr. 0	1.000	773	-	-
Begroting 2022-2025 (Kadernota 2022-2025)					
Bijdr. AR Afwaardering bestaande brug Eastermar (KN 2023-2026; 02.04)	Pr. 2	215	-	-	-
Bijdr. AR Aanjagen toerisme (KN 2023-2026; 03.05)	Pr. 3	45	-	-	-
Begroting 2023-2026 (Kadernota 2023-2026)					
Bijdr. AR Formatie medewerker recordbeheer	Overhead	67	-	-	-
Bijdr. AR I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	Overhead	192	-	-	-
Bijdr. AR Subsidie Het Achterland	Pr. 5	30	30	-	-
Overig					
Bijdr. AR Lobby herijking gemeentefonds	Pr. 0	20	20	-	-
Bijdr. AR Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar	Pr. 6	20	-	-	-
Begroting 2024-2027 (Kadernota 2024-2027)					
<i>Incidentele inzet projecten</i>					
Bijdr. AR Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027 (00.01)	Pr. 0	156	-	-	-
Bijdr. AR Cofinanciering De Twirre (05.13)	Pr. 5	75	-	-	-
Bijdr. AR Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum (05.07)	Pr. 5	7	-	-	-
Bijdr. AR Beurtskip (06.04)	Pr. 6	158	158	158	-
Bijdr. AR Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)	Pr. 6	12	-	-	-
Bijdr. AR Beleid op verhuur van panden (08.02)	Pr. 8	8	-	-	-
Bijdr. AR Dorpenronde (08.04)	Pr. 8	50	-	-	-
Bijdr. AR Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)	Overhead	4	-	-	-
Bijdr. AR I&A - Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)	Overhead	20	-	-	-
Bijdr. AR I&A - Abonnement Datafryslân (00.04.26)	Overhead	2	-	-	-
<i>Incidentele inzet personele ontwikkelingen</i>					
Bijdr. AR Teamleider I&A (00.04.02)	Overhead	68	68	-	-
Bijdr. AR Teamleider HRM (00.04.03)	Overhead	68	68	-	-
Bijdr. AR Bestuurscommunicatie adviseur (00.04.06)	Overhead	124	124	-	-
Bijdr. AR Juridische zaken - Inkoopcoördinator (00.04.10)	Overhead	24	24	-	-
Bijdr. AR Juridische zaken - Inkoop - flexibele schil (00.04.11)	Overhead	42	42	-	-
Bijdr. AR HRM - Strategische ondersteuning en advisering (00.04.50)	Overhead	324	262	-	-
Bijdr. AR Financien - AOIB en Senior Financieel Adviseur (00.04.51)	Overhead	201	201	-	-
Bijdr. AR I&A - Continuïteit en kwaliteit informatie voorziening (00.04.52)	Overhead	638	638	-	-
Bijdr. AR Jurist handhaving (01.01)	Overhead	85	85	-	-
Bijdr. AR Jurist veiligheid (01.02)	Overhead	29	29	-	-
Bijdr. AR Horeca- evenementenbeleid (01.07)	Overhead	23	23	-	-
Bijdr. AR Gebiedsteam-zorg in de school (GIS) (04.02)	Pr. 4	132	-	-	-
Bijdr. AR Ekstra formaasje Frysk taalbelied (05.04)	Pr. 5	25	25	-	-
Bijdr. AR Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter (06.07)	Pr. 6	51	51	-	-
Bijdr. AR Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) (06.08)	Pr. 6	57	57	-	-
Bijdr. AR Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)	Pr. 6	56	56	-	-
Bijdr. AR Formatie stikstof (07.02)	Pr. 7	36	36	-	-
Overig					
Bijdr. AR Formatie observeum (motie Kadernota 2024-2027)	Pr. 5	15	15	-	-
Bijdr. AR Regenboog gemeente (motie Kadernota 2024-2027)	Pr. 6	30	-	-	-
Bijdr. AR Samenvoegen budgetten lokale inclusieve agenda Tytsjerksteradiel	Pr. 6	75	-	-	-
Bijdr. AR FUMO incidentele lasten 2024	Pr. 7	58	-	-	-
Incidentele baten (onttrekking uit reserves)		4.562	2.785	158	-
Totaal incidentele baten		4.562	2.785	158	-

Incidentele lasten

Incidentele lasten (x € 1.000)		Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Incidentele lasten					
Eerdere besluitvorming					
Regiodeal (Raad 25-04-2019)	Pr. 3	263	-	-	-
Ontmoetingscentrum Gytsjerk	Pr. 2	57	-	-	-
Aardgasvrij Garyp	Pr. 7	1.000	773	-	-
Begroting 2022-2025 (Kadernota 2022-2025)					
Afwaardering bestaande brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	Pr. 2	215	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	Pr. 3	45	-	-	-
Begroting 2023-2026 (Kadernota 2023-2026)					
Formatie medewerker recordbeheer	Overhead	67	-	-	-
I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	Overhead	192	-	-	-
Subsidie Het Achterland	Pr. 5	30	30	-	-
Overig					
Lobby herkijking gemeentefonds	Pr. 0	20	20	-	-
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar	Pr. 6	20	-	-	-
Begroting 2024-2027 (Kadernota 2024-2027)					
<i>Incidentele inzet projecten</i>					
Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027 (00.01)	Pr. 0	156	-	-	-
Cofinanciering De Twirre (05.13)	Pr. 5	75	-	-	-
Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum (05.07)	Pr. 5	7	-	-	-
Beurtskip (06.04)	Pr. 6	158	158	158	-
Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)	Pr. 6	12	-	-	-
Beleid op verhuur van panden (08.02)	Pr. 8	8	-	-	-
Dorpenronde (08.04)	Pr. 8	50	-	-	-
Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)	Overhead	4	-	-	-
I&A - Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)	Overhead	20	-	-	-
I&A - Abonnement Datafryslân (00.04.26)	Overhead	2	-	-	-
<i>Incidentele inzet personele ontwikkelingen</i>					
Teamleider I&A (00.04.02)	Overhead	68	68	-	-
Teamleider HRM (00.04.03)	Overhead	68	68	-	-
Bestuurscommunicatie adviseur (00.04.06)	Overhead	124	124	-	-
Juridische zaken - Inkoopcoördinator (00.04.10)	Overhead	24	24	-	-
Juridische zaken - Inkoop - flexibele schil (00.04.11)	Overhead	42	42	-	-
HRM - Strategische ondersteuning en advisering (00.04.50)	Overhead	324	262	-	-
Financiën - AOIB en Senior Financieel Adviseur (00.04.51)	Overhead	201	201	-	-
I&A - Continuïteit en kwaliteit informatie voorziening (00.04.52)	Overhead	638	638	-	-
Jurist handhaving (01.01)	Overhead	85	85	-	-
Jurist veiligheid (01.02)	Overhead	29	29	-	-
Horeca- evenementenbeleid (01.07)	Overhead	23	23	-	-
Gebiedsteam-zorg in de school (GIS) (04.02)	Pr. 4	132	-	-	-
Ekstra formaasje Frysk taalbelied (05.04)	Pr. 5	25	25	-	-
Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter (06.07)	Pr. 6	51	51	-	-
Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) (06.08)	Pr. 6	57	57	-	-
Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)	Pr. 6	56	56	-	-
Formatie stikstof (07.02)	Pr. 7	36	36	-	-
Overig					
Formatie observeum (motie Kadernota 2024-2027)	Pr. 5	15	15	-	-
Regenboog gemeente (motie Kadernota 2024-2027)	Pr. 6	30	-	-	-
Samenvoegen budgetten lokale inclusieve agenda Tytsjerksteradiel	Pr. 6	75	-	-	-
FUMO incidentele lasten 2024	Pr. 7	58	-	-	-
Totaal Incidentele lasten		4.562	2.785	158	-
Incidentele lasten storting in reserves					
geen		-	-	-	-
Totaal mutaties reserves i.r.t incidentele baten		-	-	-	-
Totaal incidentele lasten		4.562	2.785	158	-

Toelichting:

De incidentele lasten voor de begroting 2024–2027 worden afgedekt door bijdragen uit de algemene reserve en de bestemmingsreserve Aardgasvrij Garyp. Voor een deel van deze incidentele lasten heeft bij eerdere begrotingen al besluitvorming plaatsgevonden. Daarnaast zijn via de Kadernota 2024–2027 in deze begroting nieuwe posten opgevoerd. Hieronder vindt u voor de verschillende posten een korte toelichting.

Eerdere besluitvorming

Regiodeal

Op 25 april 2019 heeft de raad besloten om kennis te nemen van de Versnellingsagenda “Noordoost Friese economie in de versnelling” als onderdeel van de Regiodeal Noordoost Fryslân en het college gemandateerd om deze te ondertekenen. De toegezegde bijdrage van € 1.542.000 is toen aangemerkt als incidentele last met als dekking de Algemene reserve.

De bijdrage loopt tot en met het jaar 2024.

Ontmoetingscentrum Gytsjerk

Sinds de sluiting van voormalig café De Viersprong in Gytsjerk is het dorpsbelang Gytsjerk al op zoek naar een alternatieve invulling voor een ontmoetingsruimte in Gytsjerk. Bij de vaststelling van de begroting 2016 door de gemeenteraad is destijds besloten om akkoord te gaan met een onttrekking uit de algemene reserve van €100.000 voor een bijdrage in de realisatie van een ontmoetingsruimte in Gytsjerk. Door dorpsbelang Gytsjerk is de mogelijkheid onderzocht om voor de periode tot en met 2024 het ontmoetingscentrum te huisvesten in de huidige bibliotheek in Gytsjerk. Hiervoor is destijds een bedrag van € 43.000 overgemaakt. Vanwege te weinig animo en vrijwilligersinzet, mede door corona, is de Bân helaas ter ziele gegaan. Het overgebleven geld ten bedrage van € 28.000 is door dorpsbelang Gytsjerk teruggestort naar de gemeente. Dorpsbelang heeft gevraagd, of dit overgebleven budget beschikbaar kan blijven voor investeringen in gemeenschappelijke openbare ruimte in het dorp. Via de begrotingswijzigingen van december is dit bedrag hiervoor gereserveerd.

Ook het resterende bedrag (€ 57.000) wordt tot en met 2024 beschikbaar gehouden in afwachting van verdere concretisering van de plannen.

Aardgasvrij Garyp

Garyp is binnen onze gemeente en onze provincie de proeftuin uit het rijksprogramma voor aardgasvrije bestaande wijken. We krijgen hiervoor een incidentele bijdrage van € 5,5 miljoen. De middelen hiervoor zijn geparkeerd in een bestemmingsreserve en gelden als dekking voor de incidentele lasten, die we gedurende een aantal jaren voor dit project vrijmaken. De gemeente Tytsjerksteradiel en de Enerzjykoöperaasje Garyp (EKG) zetten alle zeilen bij om binnen de hiervoor gestelde middelen de doelen te halen.

Afwaardering bestaande brug Eastermar (KN 2022–2025; 02.04)

De bediening van de brug Eastermar is na 1 januari 2023 niet meer geregeld. De raad heeft op 10 juni 2021 besloten om te kiezen voor variant 1 uit de variantenstudie brug Eastermar en de bijbehorende financiële effecten op te nemen in de kadernota 2022–2025.

De boekwaarde van de huidige brug wordt in 2024 als incidentele last meegenomen en gedekt vanuit de Algemene Reserve.

Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)

Met het Beleidsplan Recreatie en Toerisme is een kwalitatief sterk uitgangspunt gemaakt voor de periode tot 2030 dat past bij onze gemeente. Van belang is nu de uitvoering te implementeren in het werkveld.

Wij zoeken die ondernemers die in staat zijn tot nieuwe initiatieven om de parels in onze gemeente goed te benutten en andere ondernemers in producten en activiteiten betrekken. Daarom is financiële ondersteuning vanuit de gemeente vooral in de beginfase van belang. Hiervoor wordt gedurende drie jaren een incidenteel budget ter hoogte van jaarlijks € 45.000 beschikbaar gesteld en ten laste gebracht van de algemene reserve.

Begroting 2023-2026 (Kadernota 2023-2026)

Formatie medewerker recordbeheer

We begroten een tijdelijke extra investering in de formatie van medewerker recordbeheer bij het team DIV door deze formatie voor een periode van twee jaar (2023 en 2024) tijdelijk uit te breiden met 1,5 fte. De formatie en de huidige bezetting is op dit moment zowel kwantitatief als kwalitatief ontoereikend om de vele werkzaamheden uit te kunnen voeren. Met de extra investering in de formatie van medewerker recordbeheer bij het team DIV kunnen we de vereiste en gevraagde werkzaamheden uitvoeren.

[Kadernota nr. 00.04.01]

Subsidie Het Achterland

Het Achterland in Burgum is een cultuurlab voor jong talent uit de regio Noordoost-Fryslân. Sinds 2019 geven professionele docenten cultuur- en theaterles in de Molkfabryk in Burgum, in Hurdegaryp en op basisscholen in Tytsjerksteradiel. De activiteiten van Het Achterland zijn een waardevolle aanvulling op het bestaande cultuuraanbod en Het Achterland ontwikkelt zich als een volwaardige culturele partner in de regio. Met het cultuur- en theateronderwijs levert Het Achterland een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling, participatie en sociale cohesie van inwoners. Om cultuurlab Het Achterland voor de toekomst te behouden, willen we voor drie jaar een subsidie verstrekken.

De kosten hiervan bedragen € 30.000 per jaar voor de periode 2023 t/m 2025.

[Kadernota nr. 05.08]

I&A: doorontwikkelingen team en organisatie

Het is van groot belang dat we de continuïteit van onze ICT-omgeving kunnen waarborgen en andere manieren van (digitaal) werken kunnen faciliteren. De praktijkervaring van team I&A leert dat het onmogelijk is om dit met de huidige bezetting te doen. Met de invulling van een tweetal functies en daarnaast een tijdelijk programmabudget kunnen we de doorontwikkeling verder mogelijk maken. Dit kan worden gezien als een eerste deel van deze maatregelen, eerst op incidentele basis, om te kunnen beschikken over specialistische functies die deze doorontwikkeling faciliteren. Het gaat dan om een architectuurspecialist en een coördinator functioneel beheer & datagedreven werken plus een programmabudget 'Ontwikkelopgave I&A'.

[Kadernota nr. 00.04.20]

Overige besluitvorming:

Incidentele bijdrageplek Eastermar (Raad 30-06-2022)

De raad heeft in de vergadering van 30 juni 2022 besloten om in de jaren 2022, 2023 en 2024 € 20.000 beschikbaar te stellen voor een ontmoetingsplek in Eastermar.

Lobby herijking gemeentefonds

Bij de behandeling van de Kadernota 2023-2026 in Achtkarspelen 8K is de motie "Lobby herijking gemeentefonds" aangenomen. Voor de komende drie jaar wordt driemaal € 20.000 incidenteel beschikbaar gesteld voor een lobby tegen de ongewenste effecten van de herijking en verdeling van het gemeentefonds. De voorwaarde is dat een aantal andere noordelijke gemeente hier evenredig aan meebetalen. Als partner gemeente willen we dit initiatief ondersteunen en onder dezelfde voorwaarde eveneens een bedrag van driemaal € 20.000 ten laste van de algemene reserve mee te nemen in de begroting 2023-2026.

Kadernota 2024-2027

Incidentele inzet projecten

Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027 (00.01)

De ANNO-gemeenten gaan deelnemen aan een nieuw LEADER-programma in de periode 2023-2027. De komende jaren zijn er voldoende aanknopingspunten om met de opgaven in de ANNO-agenda invulling te geven aan het nieuwe programma en de lokale ontwikkelingsstrategie voor de regio.

Het LEADER-programma is een Europees subsidieprogramma gericht op financiering van projecten op het platteland, waaronder bijvoorbeeld dorpshuizen en andere initiatieven uit de mienskip. Kenmerkend is de bottom-up aanpak bij alle facetten van het programma.

Het huidige LEADER-programma stond de sociaaleconomische ontwikkeling en het versterken van de sociale cohesie centraal. Voor de komende periode is dit uitgebreid met thema's op het gebied van klimaat, milieu, water, landschap en biodiversiteit.

Er wordt een bedrag van € 600.000 gevraagd als garantstelling voor het gemeentelijke gedeelte van de nationale cofinanciering*. De verdeling binnen het ANNO- gebied naar rato van inwonertal vertaalt zich in de onderstaande bijdrage per gemeente:

gemeente Achtkarspelen	€ 135.000
gemeente Dantumadiel	€ 92.000
gemeente Noardeast- Fryslân	€ 220.000
gemeente Tytsjerksteradiel	€ 156.000

Cofinanciering De Twirre (05.13)

We gaan Scoutingvereniging de Twirre ondersteunen in het verduurzamen van het clubgebouw door een (eenmalige) cofinanciering voor de Leader subsidie. Als de gemeente door cofinanciering bijdraagt aan het subsidiebedrag wordt ook een subsidie van het Iepen Mienskipsfûns mogelijk gemaakt.

Het doel van de scouting is een groen en duurzaam clubgebouw, voorzien van voldoende lokalen en voorzieningen. De eenmalige kosten voor onze gemeente bedragen € 75.000.

Nieuw archiefsysteem (05.07)

We verstrekken het Observatorium een extra subsidie voor de aanschaf van een nieuw collectieregistratiesysteem. De kosten hiervan bedragen € 7.000 voor 2024.

Beurtskip (06.04)

Om het project Beurtskip voort te zetten tot en met 2026 is hiervoor jaarlijks € 158.000 meegenomen in de begroting. De komende jaren monitoren we de kosten en resultaten van het project. In de Kadernota 2026 - 2029 leggen wij u opnieuw een voorstel voor om het project al dan niet voort te zetten.

Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)

Om het bestaande fysieke archief van het Sociaal Domein gedeeltelijk (alleen de documenten van openstaande dossiers)) te digitaliseren is incidenteel een bedrag van € 25.000 nodig.

Beleid op verhuur van panden (08.02)

Er is beleid voor de verhuur van panden nodig om te zorgen dat huurprijzen op eenzelfde manier worden berekend en goed onderbouwd kunnen worden. Nu wordt dit onvoldoende gedaan waardoor huurprijzen, in vergelijkbare gevallen, erg van elkaar verschillen zonder dat daar een duidelijke reden voor is. Ook wordt er in veel gevallen een huurprijs bepaald die onder de kostprijsdekkende huurprijs ligt. Hierdoor houdt de gemeente zich niet aan de Wet Markt en Overheid. Doordat de gemeente te lage huren in rekening brengt, loopt zij ook inkomen mis. Beleid op de verhuur van panden kan dit voorkomen omdat er duidelijkheid ontstaat over de huurprijsbepaling. Hierbij kan tevens onderscheid worden gemaakt tussen de verhuur aan maatschappelijke organisaties en commerciële partijen.

Hiervoor stellen eenmalig tijd en geld beschikbaar voor het schrijven van beleid om te zorgen voor een uniforme en transparante prijsbepaling bij de verhuur van panden. Het beleid dient tevens te voldoen aan de wettelijke vereisten. Het gaat hierbij om een bedrag van € 8.000.

Dorpenronde (08.04)

We gaan in navolging op de dorpenronde een pilot gebiedsgericht programma op(laten)stellen. De kosten hiervan bedragen eenmalig € 50.000.

Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)

We gaan een toegankelijkheidsonderzoek gemeentelijke websites laten uitvoeren op basis van de wet voor digitale toegankelijkheid. De kosten voor gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 4.000. De kosten bedragen voor 2024 € 4.000.

I&A – Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)

Ons intranet is ruim 10 jaar oud, is statisch en wordt als onoverzichtelijk ervaren. Daarnaast voldoet het niet aan de eisen van informatieveiligheid. Een goede onderlinge communicatie, gericht op verbinden van afdelingen en collega's op een eigentijdse wijze, draagt bij aan betrokkenheid en werkplezier. Een eigentijds sociaal intranet bevordert de onderlinge interactie, kennisdeling en samenwerking binnen onze sterk gegroeide en divers gehuisveste organisatie. Zeker in een tijd waarin veel onzekerheid heerst over de organisatorische ontwikkelingen en

medewerkers het risico lopen dat ze zich ontheemd gaan voelen. Dit laatste komt met regelmaat naar voren bij exitgesprekken.

We stellen hiervoor incidenteel € 20.000 voor 2024 beschikbaar. de structurele kosten van € 15.000 op jaarbasis zijn meegenomen in de begroting

I&A – Abonnement Datafryslân (00.04.26)

We gaan lid worden van DataFryslan, zodat we beschikken over alle (regionale) data die nodig is om goede analyses te kunnen maken, gebruik kunnen maken van expertise die we niet zelf ter beschikking hebben, of kunnen krijgen; en deel kunnen nemen aan provinciale onderzoeken zodat data vergeleken kunnen worden.

Naast de structurele middelen die zijn opgenomen in de begroting maken we voor 2024 nog € 2.000 aan incidentele kosten.

Incidentele inzet personele ontwikkelingen

Organisatieontwikkeling

De kadernota heeft ons een helder inzicht gegeven in de uitdagingen waarmee onze organisatie te maken heeft. Het is een tijd waarin we voorlopig nog geconfronteerd blijven met een hoge werkdruk, veelvuldige personele wisselingen en de complicaties van een krappe arbeidsmarkt. Het is ook een tijd waarin de stabiliteit en continuïteit van onze bedrijfsvoering onder druk staat door de toenemende afhankelijkheid van externe inhuur van personeel. Voor een aantal voorzienbare onderwerpen en beleidsterreinen is hierop in de kadernota geanticipeerd. De door de raad geaccordeerde onderwerpen zijn verwerkt in deze begroting.

Terwijl we de uitdagingen op het personele vlak in goede banen proberen te leiden, komt er nog een complexe opgave bij: de ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD en de opbouw van twee nieuwe organisaties in Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen. Voor de ontvlechting is in september een begeleidend bureau geselecteerd. Duidelijk is dat aanvullend een significante inspanning van medewerkers van de werkmaatschappij 8KTD nodig zal zijn, zowel in termen van deskundigheid als in capaciteit. Specifiek zullen medewerkers uit het cluster Organisatie & Ontwikkeling de frontlinie vormen van dit proces. Gezien onze bestaande uitdagingen versterkt dit project de noodzaak om nog nadrukkelijker aandacht te besteden aan keuzes rondom de uitvoering van bestaand beleid: welke activiteiten kunnen we wel of niet blijven uitvoeren en met welke kwaliteit?

Daarnaast blijft de nieuwe toekomst en de wijze waarop wij onze organisatie en dienstverlening naar onze gemeenschap inrichten centraal staan. Een duurzaam perspectief voor medewerkers en de noodzaak van investeringen in de huidige organisatie is daarbij van belang. In deze begroting stellen we voor om, ondanks de onzekerheid over het toekomstscenario, te investeren in extra capaciteit van medewerkers voor een periode van twee jaar. Met het ontwikkelen van de nieuwe organisatie ontstaat daarbij de benodigde keuzeruimte voor het definitief inrichten van de werkzaamheden.

Dit betreft de volgende inzet:

Teamleider I&A (00.04.02)

Teamleider HRM (00.04.03)

Bestuurscommunicatie adviseur (00.04.06)

Juridische zaken – Inkoopcoördinator (00.04.10)

Juridische zaken – Inkoop – flexibele schil (00.04.11)
 HRM – Strategische ondersteuning en advisering (00.04.50)
 Financiën – AOIB en Senior Financieel Adviseur (00.04.51)
 I&A – Continuïteit en kwaliteit informatie voorziening (00.04.52)
 Jurist handhaving (01.01)
 Jurist veiligheid (01.02)
 Horeca– evenementenbeleid (01.07)
 Gebiedsteam–zorg in de school (GIS) (04.02)
 Ekstra formaasje Frysk taalbelied (05.04)
 Uitvoeringsplan Participatiewet – Inzet jobhunter (06.07)
 Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) (06.08)
 Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)
 Formatie stikstof (07.02)

Voor 2024 gaat het om een bedrag van € 1.983.000, dat ten laste van de Algemene reserve wordt gebracht.

Reserves

In overeenstemming met Artikel 23.c. van het BBV presenteren wij hieronder de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

De stortingen en onttrekkingen uit de reserves staan per programma toegelicht in het overzicht 'Wat mag het kosten'.

Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)				
<i>bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Gestort in de reserve	–	–	–	–
Onttrokken aan de reserve	4.563	2.785	158	–
Per saldo	4.563	2.785	158	–

waarvan gebruikt voor dekking van:

<i>bedragen x €</i>	2022	2023	2024	2025
incidentele lasten	4.562	2.785	158	–
structurele lasten	–	–	–	–

Toelichting

Voor de dekking van de incidentele lasten uit de reserves verwijzen we u naar de overzichten van de incidentele baten en lasten. De onttrekkingen ten behoeve van de diverse bestedingen zijn daar per post toegelicht.

Er zijn voor de begroting 2024–2027 geen structurele onttrekkingen aan de reserves.

Het overzicht van stortingen en onttrekkingen aan de reserves sluit aan bij taakveld Mutaties reserves, zoals opgenomen in de Meerjarenbegroting 2024–2027 onder paragraaf 4.1.1.

4.1.3 Baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Taakveld (bedragen x € 1.000)	Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	21.254	83.858	62.605	21.360	82.136	60.776	17.988	73.509	55.521	20.738	74.051	53.313
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	69.836	69.836	-	69.694	69.694	-	63.497	63.497	-	63.999	63.999
Beheer overige gebouwen en gronden	531	143	- 388	806	143	- 663	812	143	- 669	875	143	- 732
Belastingen overig	52	70	18	52	70	18	52	70	18	52	70	18
Bestuur	2.118	-	- 2.118	1.962	-	- 1.962	1.980	-	- 1.980	1.962	-	- 1.962
Burgerzaken	1.588	294	- 1.294	1.584	294	- 1.290	1.584	294	- 1.290	1.584	294	- 1.290
Mutaties reserves	-	4.563	4.563	-	2.785	2.785	-	158	158	-	-	-
Overhead	12.304	62	- 12.242	12.030	62	- 11.968	10.820	62	- 10.759	10.800	62	- 10.738
Overige baten en lasten	4.305	-	- 4.305	4.563	-	- 4.563	2.380	-	- 2.380	5.073	-	- 5.073
OZB niet-woningen	191	2.564	2.373	191	2.622	2.432	191	2.681	2.491	191	2.740	2.550
OZB woningen	222	6.190	5.968	222	6.331	6.109	222	6.471	6.250	222	6.612	6.391
Treasury	- 57	138	195	- 50	135	186	- 54	133	186	- 21	130	152
1. Veiligheid	2.838	74	- 2.764	2.986	89	- 2.897	3.013	89	- 2.924	3.128	89	- 3.039
Crisisbeheersing en brandweer	2.272	-	- 2.271	2.390	-	- 2.390	2.475	-	- 2.475	2.560	-	- 2.560
Openbare orde en veiligheid	566	74	- 492	596	89	- 507	538	89	- 449	568	89	- 479
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.107	609	- 4.498	5.104	609	- 4.495	5.153	603	- 4.550	5.151	603	- 4.548
Economische havens en waterwegen	201	30	- 171	208	30	- 178	243	30	- 213	216	30	- 187
Recreatieve havens	315	104	- 211	314	104	- 210	313	104	- 209	313	104	- 209
Verkeer en vervoer	4.591	476	- 4.115	4.583	476	- 4.107	4.597	469	- 4.128	4.622	469	- 4.153
3. Economie	814	474	- 340	507	474	- 33	507	474	- 33	507	474	- 33
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	62	13	- 49	62	13	- 49	62	13	- 49	62	13	- 49

Economische ontwikkeling	574	-	- 574	311	-	- 311	311	-	- 311	311	-	- 311
Economische promotie	178	460	283	133	460	327	133	460	327	133	460	327
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Onderwijs	5.087	1.268	- 3.819	5.024	1.268	- 3.756	4.991	1.268	- 3.723	4.933	1.268	- 3.665
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.285	697	- 1.588	2.285	697	- 1.588	2.276	697	- 1.578	2.276	697	- 1.578
Onderwijshuisvesting	2.254	35	- 2.219	2.191	35	- 2.156	2.168	35	- 2.133	2.110	35	- 2.075
Openbaar basisonderwijs	548	536	- 12	548	536	- 12	548	536	- 12	548	536	- 12
5. Sport, cultuur en recreatie	9.565	1.345	- 8.220	9.284	1.344	- 7.940	9.232	1.339	- 7.893	9.224	1.366	- 7.858
Cultureel erfgoed	82	10	- 72	82	10	- 72	83	10	- 73	82	10	- 72
Cultuurpresent., -prod. en participatie	667	69	- 598	673	69	- 604	643	69	- 575	643	69	- 574
Media	890	32	- 858	646	32	- 614	646	32	- 614	646	32	- 614
Musea	70	-	- 70	63	-	- 63	48	-	- 48	48	-	- 48
Openb. groen en (openlucht)recreatie	2.974	151	- 2.823	2.985	150	- 2.835	2.958	145	- 2.814	2.976	143	- 2.832
Sportaccommodaties	4.474	1.068	- 3.406	4.502	1.068	- 3.434	4.530	1.068	- 3.462	4.506	1.096	- 3.409
Sportbeleid en activering	408	15	- 393	333	15	- 317	323	15	- 308	323	15	- 308
6. Sociaal domein	45.451	10.225	- 35.226	45.001	10.225	- 34.776	44.701	10.209	- 34.492	44.350	10.209	- 34.141
Arbeidsparticipatie	2.283	199	- 2.084	2.216	199	- 2.017	2.174	199	- 1.975	2.016	199	- 1.817
Begeleide participatie	3.953	-	- 3.953	3.781	-	- 3.781	3.619	-	- 3.619	3.465	-	- 3.465
Begeleiding (WMO)	2.533	-	- 2.533	2.533	-	- 2.533	2.533	-	- 2.533	2.533	-	- 2.533
Dagbesteding (WMO)	1.408	-	- 1.408	1.408	-	- 1.408	1.408	-	- 1.408	1.408	-	- 1.408
Geëscaleerde zorg 18-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gesloten plaatsing	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gezinsgericht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hulp bij het huishouden (WMO)	4.801	235	- 4.566	4.801	235	- 4.566	4.801	219	- 4.582	4.801	219	- 4.582
Inkomensregeling	13.101	9.540	- 3.561	13.096	9.540	- 3.556	13.096	9.540	- 3.556	13.096	9.540	- 3.556
Jeugdbescherming	1.141	-	- 1.141	1.141	-	- 1.141	1.141	-	- 1.141	1.141	-	- 1.141
Jeugdhulp begeleiding	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Jeugdhulp behand. GGZ zonder verblijf	136	-	- 136	136	-	- 136	136	-	- 136	136	-	- 136
Jeugdhulp behandeling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	126	-	- 126	126	-	- 126	126	-	- 126	126	-	- 126
Jeugdhulp dagbesteding	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jeugdhulp met verblijf overig	1.259	-	- 1.259	1.259	-	- 1.259	1.259	-	- 1.259	1.259	-	- 1.259
Jeugdhulp zonder verblijf overig	6.318	-	- 6.318	6.260	-	- 6.260	6.260	-	- 6.260	6.260	-	- 6.260
Jeugdreclassering	285	-	- 285	285	-	- 285	285	-	- 285	285	-	- 285
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	77	-	- 77	77	-	- 77	77	-	- 77	77	-	- 77
Maatwerkdienstverlening 18-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maatwerkdienstverlening 18+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.591	55	- 2.536	2.591	55	- 2.536	2.591	55	- 2.536	2.591	55	- 2.536
Pleegzorg	525	-	- 525	525	-	- 525	525	-	- 525	525	-	- 525
Samenkracht en burgerparticipatie	2.899	195	- 2.704	2.881	195	- 2.686	2.886	195	- 2.691	2.862	195	- 2.667
Wijkteams	2.016	-	- 2.016	1.884	-	- 1.884	1.784	-	- 1.784	1.769	-	- 1.769
7. Volksgezondheid en milieu	9.721	6.407	- 3.314	9.571	6.442	- 3.130	8.700	6.403	- 2.297	8.708	6.355	- 2.353
Afval	3.318	3.922	604	3.350	3.900	550	3.264	3.862	598	3.236	3.833	597
Begraafplaatsen en crematoria	9	17	8	15	17	2	7	17	10	6	17	11
Milieubeheer	2.615	13	- 2.602	2.331	13	- 2.317	1.509	13	- 1.496	1.509	13	- 1.496
Riolering	2.162	2.455	293	2.211	2.511	299	2.206	2.511	305	2.188	2.492	304
Volksgezondheid	1.616	-	- 1.616	1.664	-	- 1.664	1.714	-	- 1.714	1.769	-	- 1.769
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.806	500	- 2.306	2.746	510	- 2.236	2.684	510	- 2.174	2.684	510	- 2.174
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	271	-	- 271	271	-	- 271	271	-	- 271	271	-	- 271
Ruimtelijke ordening	1.541	143	- 1.398	1.539	153	- 1.386	1.542	153	- 1.389	1.542	153	- 1.389
Wonen en bouwen	994	357	- 636	936	357	- 578	872	357	- 514	872	357	- 514
Begrotingsresultaat	102.642	104.760	2.118	101.584	103.098	1.514	96.969	94.405	- 2.564	99.423	94.925	- 4.498

4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting

4.2.1 EMU-saldo

EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden, dus ook gemeenten, maakt daar onderdeel van uit.

Het EMU-saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben maar dat er in EMU-termen toch sprake is van een tekort. Dat kan als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU-tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU-relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

In onderstaande tabel is het verwachte EMU-saldo over de jaren 2023 t/m 2025 van onze gemeente weergegeven.

Omschrijving	2023	2024	2025
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
	Volgens realisatie t/m sept. 2023, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	2.746-	2.485-	1.312-
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	1.298	2.630-	1.996-
3 Mutatie voorzieningen	1.348	744-	1.246-
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	-	-
5 Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-
Berekend EMU-saldo	2.696-	599-	562-

4.2.2 Investeringsen

Investeringsen

Op grond van artikel 20.2 van het BBV presenteren wij de voorgenomen investeringen voor 2024. Deze worden gesplitst in investeringen met een *economisch nut* en investeringen in de openbare ruimte met een *maatschappelijk nut*.

Het gaat hierbij om geplande vervangingsinvesteringen, waarvan de financiële afschrijving van de bestaande investering is afgerond. Jaarlijks vindt er een actualisatie plaats, waarbij tevens nut en noodzaak van de geplande investering wordt beoordeeld. Eventueel vindt doorschuiven in de tijd plaats. Vervangingen vinden niet eerder plaats dan noodzakelijk. De bedoeling van deze werkwijze ten aanzien van vervangingsinvesteringen is dat er financiële ruimte binnen de begroting aanwezig is om de vervangingsinvesteringen te kunnen doen als ze nodig zijn. Via een stelpost in de begroting houden we er financieel al rekening mee dat niet alle geplande investeringen plaatsvinden.

In de tabel hieronder worden de vervangingsinvesteringen van € 11,6 miljoen voor economisch nut en € 0,7 miljoen maatschappelijk nut gespecificeerd weergegeven.

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Economisch nut				
Investeringsen afval	429	29	29	403
Investeringsen gebouwenbeheersprogramma	2.531	2.531	2.531	2.531
Investeringsen in gebouwen	7.695	940	-	-
Investeringsen in voertuigen	109	-	549	250
Investeringsen riolering	790	754	215	1.388
Overige investeringen	50	-	-	-
totaal	11.604	4.254	3.324	4.572
Maatschappelijk nut				
Investeringsen speeltoestellen	83	75	75	75
Investeringsen vaarwegen	200	200	200	200
Investeringsen verlichting	439	439	439	439
totaal	722	714	714	714
TOTAAL investeringen	12.326	4.968	4.038	5.286

4.2.3 Financiering

Financiering

Volgens Artikel 20.2.d van de BBV moeten wij in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Wij verwijzen hiervoor naar de Paragrafen, onderdeel Financiering.

Overzicht leningen

De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te kunnen financieren. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de schuld per 1 januari en 31 december. De looptijd van deze leningen is 25 jaar. Het betreft in het recente verleden aangegane overeenkomsten voor de toen geldende rentetarieven. De huidige tarieven zijn veel lager. Renteherziening binnen de bestaande contracten is alleen mogelijk als dit contractueel is vastgelegd.

Overzicht langlopende leningen

Leningnr.	Kredietverstrekker	Schuld in € per		Rentepercentage
		1-1-2024	31-12-2024	
200001	Ver.Chr.Voortgez.Ond.	113.445	113.445	0,00%
200601	BNG	960.000	840.000	3,86%
200701	BNG	1.440.000	1.280.000	4,45%
200801	BNG	1.200.000	1.080.000	4,85%
200802	BNG	4.800.000	4.320.000	4,95%
200803	BNG	1.600.000	1.440.000	5,00%
200901	BNG	1.760.000	1.600.000	1,16%
201101	BNG	1.560.000	1.440.000	4,70%
201201	BNG	1.680.000	1.560.000	3,20%
201301	NWB	1.500.000	1.400.000	3,02%
201401	NWB	1.600.000	1.500.000	2,73%
Inschatting nieuwe lening na 1-1-2024		–	–	–
		18.213.445	16.573.445	3,45%

4.2.4 Reserves

Reservepositie

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves.

Dit saldo is exclusief het jaarlijks begrotingsresultaat. Voor het historisch verloop van de reserves en de ramingen in de meerjarenbegroting verwijzen wij naar het verdiepingsdeel.

Reserves (x € 1.000)	Werkelijk ultimo 2022	Verwacht ultimo 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Vrij besteedbare reserves						
• Algemene reserve	32.200	29.150	26.845	26.949	28.305	25.741
Bestemmingreserves						
• Reserve Sociale basis	294	–	–	–	–	–
• Reserve overlopende posten	3.783	2.000	1.000	500	500	500
• Reserve Aardgasvrij Garyp	4.927	1.773	773	–	–	–
• Reserve Decentralisatieuitkeringen c.a.	201	–	–	–	–	–
Totaal reserves	41.405	32.923	28.618	27.449	28.805	26.241

4.2.5 Voorzieningen

Voorzieningen

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

De omvang van de geraamde voorzieningen bedraagt dit begrotingsjaar € 12.504.000.

Dit saldo betreft de volgende voorzieningen.

Voorzieningen (x 1.000)	Werkelijk ultimo 2022	Verwacht ultimo 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Onzekere verplichtingen en verliezen (BBV; art. 44; lid 1.a.)						
• APPA	4.195	4.195	4.195	4.195	4.195	4.195
• Schadeloosstelling Gytsjerk	6	6	6	6	6	6
• Regenwatersysteem	0	–	–	–	–	–
• Spaarverlof	425	425	425	425	425	425
• Herwaardering functies	29	29	29	29	29	29
subtotaal	4.655	4.655	4.655	4.655	4.655	4.655
Onderhoudsvoorzieningen (BBV; art. 44; lid 1.c.)						
• Onderhoud gemeentehuis	65	268	198	–	70	166
• Gebouwen buitendienst	92	134	127	–	8	16
• Woningen en garageboxen	20	114	98	4	–	18
• Onderhoud wegen	2.220	2.306	2.306	2.291	2.191	2.041
• Onderhoud bruggen	27	15	19	3	6	10
• Baggeren	280	226	196	167	133	78
• Havens	–	21	19	–	17	20
• Sportvelden	116	285	335	350	280	140
• Onderhoud sportgebouwen	239	835	534	–	225	380
• Onderhoud welzijnsgebouwen	150	356	303	36	–	113
subtotaal	3.210	4.560	4.135	2.851	2.930	2.982
Voorzieningen i.v.m. van derden verkregen middelen (BBV; art. 44; lid 2)						
• Riolering	1.650	1.631	1.496	1.537	1.577	1.618
• Ondernemersfonds (reclamebelasting)	29	29	29	29	29	29
• Reiniging	683	701	517	514	511	508
subtotaal	2.363	2.361	2.042	2.080	2.117	2.155
Risicovoorzieningen (BBV; art. 44; lid 1.b.)						
• Afwikkeling schades	15	15	15	15	15	15

• Afgewikkelde complexen	1.226	1.226	1.226	1.226	1.226	1.226
subtotaal	1.241	1.241	1.241	1.241	1.241	1.241
Vorzieningen elders belegd						
• Mr. Frankeskoalle (vermogen)	431	431	431	431	431	431
subtotaal	431	431	431	431	431	431
Totaal voorzieningen	11.900	13.248	12.504	11.258	11.374	11.464

4.2.6 Behoedzaamheidsbuffer

Voor wat betreft het effect van diverse loon- en prijsmutaties hebben we gebruik gemaakt van de behoedzaamheidsbuffer. In de begroting 2023–2026 zijn structureel middelen in de behoedzaamheidsbuffer opgenomen. Zoals afgesproken dient deze behoedzaamheidsbuffer de volgende doelen:

- Inspelen op acute problematiek in het maatschappelijk veld;
- Opvangen van grote schommelingen in de budgetten van de begroting als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen (inflatie) gerelateerd aan de diverse crises waar we mee te maken hebben;

Bij de Kadernota 2024–2027 zijn al diverse ontwikkelingen aangegeven, die ten laste van de behoedzaamheidsbuffer zijn gebracht, maar daarnaast waren er nog meer ontwikkelingen in de begroting met een loon- en/of prijseffect, die zijn meegenomen ten laste van de behoedzaamheidsbuffer.

Daartegenover staat dat de ontwikkelingen in de septembercirculaire 2023 met betrekking tot verwachte loon- en prijsontwikkelingen weer zijn toegevoegd aan de behoedzaamheidsbuffer.

Bij de Kadernota 2025–2028 gaan we beoordelen in hoeverre de behoedzaamheidsbuffer zoals oorspronkelijk bedoeld nog op deze manier afzonderlijk in beeld moet blijven, of dat het weer een reguliere reservering van de door het Rijk toegekende middelen voor loon- en prijscompensaties wordt.

Onderstaand de ontwikkeling van de behoedzaamheidsbuffer tot nu toe:

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2024	2025	2026	2027
Behoedzaamheidsbuffer begroting 2023-2026	3.138	3.432	2.200	2.200
Extra accres 2023-2027 i.v.m. inflatiecorrectie 2022	443	443	517	517
Ontwikkelingen meicirculaire 2023 t.b.v. behoedzaamheidsbuffer	2.623	2.567	1.950	3.508
Stand behoedzaamheidsbuffer Kadernota 2024-2027	6.204	6.442	4.667	6.225
Bestaand beleid Kadernota 2024-2027 t.l.v. behoedzaamheidsbuffer				
Effect CAO ontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen	-125	-125	-125	-125
Indexering budgetten Participatie en uitvoering WSW	-380	-380	-380	-380
Ontwikkelingen begroting 2024-2027 WM8KTD	-2.034	-2.037	-2.037	-2.037
Actualisering personeelskosten TD begroting 2024-2027	-413	-413	-413	-413
Bibliotheek	-238	-	-	-
Veiligheidsregio (loon en prijsontwikkelingen)	-161	-216	-261	-289
Jobinder (loon en prijsontwikkelingen)	-313	-313	-313	-313
Marrekrite (loon en prijsontwikkelingen)	-3	-3	-4	-4
FUMO (loon en prijsontwikkelingen)	-41	-41	-41	-41
GR SW Fryslân	-2	-2	-2	-2
Verhoging contributie VFG	-2	-2	-2	-2
Verhoging contributie VNG	-3	-3	-3	-3
MFC Tytsjerk	-	-48	-48	-48
Indexering budgetten openbaar groen	-28	-28	-28	-28
Subtotaal	-3.743	-3.611	-3.657	-3.685
Overige loon/prijsontwikkelingen m.b.t. behoedzaamheidsbuffer				
Indexatie subsidie Wynser Oerset	-2	-2	-2	-2
Indexatie vergoeding commissieleden	-5	-5	-5	-5
Actualisatie brandstofbudgetten	-14	-14	-14	-14
Indexering en premiestijging verzekeringen	-3	-3	-3	-3
Indexaties budgetten Jeugd	-462	-462	-462	-462
Indexatie maatwerkvoorzieningen Wmo	-486	-486	-486	-486
Actualisering ramingen begeleide participatie	-13	35	80	121
Actualisering budgetten minimaregelingen	-67	-67	-67	-67
Indexatie en actualisering huurbedragen budgetten P 4, 5 en 6 (SD)	-150	-145	-145	-145
Indexering 2024 cluster bedrijfsvoering	-3	-3	-3	-3
Indexatie HR verzekeringen	-2	-2	-2	-2
Indexering en correctie kosten OZB onderwijshuisvesting	-3	-3	-3	-3
Actualisering bijdrage aan WM meerjarenperspectief	2	123	229	229
Meerkosten MFA Jistrum	-	-51	-51	-51
Reguliere indexatie OZB	214	218	223	228
Aanpassen budgetten Gemeenteraad	-7	3	2	1
Reservering loon- prijsontwikkelingen septembercirculaire	847	879	702	1.737
Subtotaal	-154	15	-7	1.073
Saldo behoedzaamheidsbuffer begroting 2024-2027	2.307	2.846	1.003	3.613

4.3 Meerjarenbalans

Geprognosticeerde meerjarenbalans (x € 1.000)

ACTIVA	2022	2023	2024	2025	2026	2027
(im) Materiële vaste activa	54.405	60.000	64.000	65.000	65.000	65.000
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	331	331	331	331	331	331
Financiële vaste activa: Leningen	1.987	1.800	1.700	1.600	1.500	1.400
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	-	-	-	-	-	- +
Totaal Vaste Activa	56.723	62.131	66.031	66.931	66.831	66.731
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	801	800	800	800	800	800
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	-	-	-	-	-	-
Uitzettingen < 1 jaar	19.812	17.000	10.000	8.000	8.000	6.000
Liquide middelen	534	750	750	750	750	750
Overlopende activa	6.910	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000 +
Totaal Vlottende Activa	28.057	20.550	13.550	11.550	11.550	9.550
Totaal Activa	84.780	82.681	79.581	78.481	78.381	76.281

Passiva	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Eigen vermogen	41.405	32.923	28.618	27.449	28.805	26.241
Voorzieningen	11.899	13.248	12.504	11.258	11.374	11.464
Vaste schuld	19.867	23.510	26.459	27.774	26.202	26.576 +
Totaal Vaste Passiva	73.171	69.681	67.581	66.481	66.381	64.281
Vlottende schuld	2.908	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Overlopende passiva	8.701	10.000	9.000	9.000	9.000	9.000 +
Totaal Vlottende Passiva	11.609	13.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Totaal Passiva	84.780	82.681	79.581	78.481	78.381	76.281